

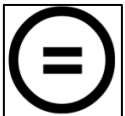
TREBALL
FINAL DE
GRAU

L'OS BRU AL PIRINEU CATALÀ

UN ESTAT DE LA QÜESTIÓ AL PALLARS SOBIRÀ

31/05/2019

JORDI CUATRECASAS ESTÉVEZ

Es permet la reproducció total o parcial i la comunicació pública de l'obra, sempre que no sigui amb finalitats estrictament comercials, i sempre que es reconegui l'autoria original. Aquesta autorització no inclou la possibilitat de crear una obra derivada.

AGRAÏMENTS

Aquest treball no hagués estat possible sense la col·laboració de tot un seguit de persones que s'han ofert, de forma cordial i desinteressada, a participar en l'elaboració i caracterització del mateix; fet que m'ha permès ampliar i profunditzar sobre la matèria, contrastar opinions i, en definitiva, ser millor coneixedor de la realitat de l'os bru al nostre país.

En primer lloc, m'agradaria donar les gràcies a tots aquells que, sigui per vocació, estudis o casualitat, hagin acabat amb aquest estudi entre les seves mans. Us insto a que l'utilitzeu tant com considereu necessari.

A la meva mare, el meu padrí, la meva germana i la seva parella, que m'han fet d'acompanyants d'aventura les tantes vegades que hem hagut de creuar Catalunya per tal de fer treball de camp, visitar espais d'interès i realitzar enquestes o entrevistes.

També vull destacar les més que profitoses converses mantingudes amb diversos "stakeholders" com Santiago Palazón, tècnic del Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat i director científic del programa PiroLife; Marc Garriga Lujan, director del Parc Natural de l'Alt Pirineu; Francesc Giró i Amigó, director d'Acció Natura; Francesc Rodríguez i Ambel, naturalista i educador ambiental; Eugeni Casanova, autor del llibre *L'os del Pirineu: crònica d'un extermini*; Vanesa Freixa, exdirectora de l'Escola de Pastors de Catalunya; a més dels dos centenars de persones entrevistades i/o enquestades personalment, ja fossin pallaresos o turistes. Tots i cadascun d'ells han estat imprescindibles en la confecció d'aquest treball.

Tanmateix, no voldria oblidar-me de les moltes persones que he citat i consultat al llarg de l'estudi, ja fos a través de tesis, articles, llibres o entrevistes que, per la naturalesa i dimensió del mateix, no puc detenir-me a esmentar.

Finalment, haig de retre la meva més sincera gratitud al meu tutor, el Dr. Josep Vila Subirós, qui s'ha cobert de paciència i ha sabut, a més d'aconsejar i supervisar, posar ordre en l'exercici d'una persona irreparablement anàrquica com la que soc. Gràcies Josep, de debò.

RESUM

Les polítiques de reintroducció de l'os bru dutes a terme els darrers vint anys han estat objecte de debat i disseny entre les diferents parts implicades. Aquest fet ha gestat un clima enterbolit que s'ha anat agreujant en la mesura que l'espècie es consolidava després d'unes dècades on va arribar a ser catalogada com a extinta. D'aquesta manera, la problemàtica d'avui ha transcendit del marc purament ecològic al social, tot dotant-se de complexitat i lassitud.

Amb el suport d'un relat historiogràfic i de la caracterització biològica del plantígrad, aquest estudi analitza des de les repercussions ambientals i socioeconòmiques que genera, fins a les problemàtiques i oportunitats que se'n deriven. Un enfoc multidisciplinari i holístic que espera poder donar una resposta científica al conflicte o, si més no, disposar de les eines necessàries al lector perquè compregui de forma senzilla i entenedora l'escenari que dibuixa l'os bru al Pallars Sobirà.

ABSTRACT

The actions carried out during the last two decades in order to re-introduce the brown bear have been in the middle of many discussions between several stakeholders of its effects in the Pallars Sobirà of Catalonia. This animal species was classified as extinct in that region during some decades but thanks to the re-introduction actions taken with success, the situation has been reverted. Unfortunately, the confrontation caused for this project has increased between the involved agents and finally has overcome both the ecological and social frame.

With the help of a historiographic story and the biological characterization, this study analyses the opportunities and problems generated and its origin in the socioeconomic and environmental impact of the re-introduction. A multidisciplinary and holistic approach with the aim of giving a scientific answer to the problem or at least, sharing with the reader the necessary tools to understand the situation surrounding the brown bear in Pallars Sobirà region.

SUMARI

1. INTRODUCCIÓ	3
1.1. Àrea d'estudi	5
1.1.1. Localització i descripció	6
1.1.2. Aspectes geogràfics	7
1.2. Objectius	8
1.3. Metodologia	10
1.3.1. Selecció del cas, elaboració de preguntes i recopilació bibliogràfica	10
1.3.2. Obtenció i interpretació de dades	10
1.3.3. Elaboració de l'informe i de les conclusions	11
1.4. Estructura	12
2. BIOLOGIA I BIOGRAFIA DE L'OS	13
2.1. Taxonomia i genètica	13
2.2. Distribució geogràfica i descripció de l'espècie	14
2.3. Hàbitat	16
2.4. Alimentació	17
2.5. Hibernació	17
2.6. Reproducció	19
2.7. Comportament social i costums	20
3. HISTÒRIA DE L'OS ALS PIRINEUS	22
3.1. De l'edat mitjana fins a finals del s. XX	22
3.2. El renaixement de l'os als Pirineus: el programa pilot (1996-1997)	27
3.3. L'actualitat: l'èxit del projecte PirosoLife (2014-2018)	32
4. PROBLEMÀTICA I CONFLICTES	34
4.1. La importància de l'escala i de l'enfocament	35
4.2. El conflicte amb el sector primari	37
4.3.1. Els ramaders	38

4.3.2. Els caçadors	42
4.2.3. Els apicultors	43
4.3. L'enfocament dels mitjans de comunicació	44
4.4. Educació	49
4.4.1. L'educació escolar	50
4.4.2. Formació del sector primari i col·laboració	52
4.4.3. El paper del sector turístic	53
4.4.4. Divulgació i voluntariat	53
4.4.5. Avaluació final	54
4.5. El paper de l'Administració	55
4.6. L'alteració del medi	56
5. LA PRESÈNCIA DE L'OS: UNA OPORTUNITAT?	57
5.1. Oportunitat per al medi	57
5.2. Ecoturisme	58
6. AVALUACIÓ D'ENQUESTES	63
6.1. Població autòctona	63
6.2. Població turística	67
7. CONCLUSIONS	68
BIBLIOGRAFIA	71
ANNEXOS	76
Annex 1. Buidatge de titulars de mitjans de comunicació	76
Annex 2. Model d'enquesta adreçada a la població autòctona	89
Annex 3. Model d'enquesta adreçada a la població turística	90
Annex 4. Modificació de l'entrada <i>Os bru als Pirineus</i> de Viquipèdia	91

1. INTRODUCCIÓ

Històricament les nostres societats antecessores han reivindicat l'apoderament sistemàtic de l'aparell natural. Prendre'n el control, convertint allò salvatge en propi, sempre s'havia legitimat en base als anhels de desenvolupament, progrés i prosperitat. D'aquesta manera, el domini efectiu de l'home sobre la natura ha esdevingut una constant irrevocable al llarg dels nostres temps, essent -conscientment o inconscientment- un afer de causa major.

A mitjan del segle passat i, prenent com a punt de partida figures com les de Rachel Carson amb la publicació del llibre *Primavera silenciosa*¹ o la de Paul R. i Anne H. Ehrlich amb l'assaig de *l'explosió demogràfica*,² s'aconseguí canviar de precepte. D'ençà, s'iniciaren els incipients moviments concernents a la salvaguarda ambiental que assolirien el seu clímax amb la conferència de la cimera de la terra de l'any 1992. En aquest sentit, l'assídua insistència en polítiques de sensibilització, relatives a la necessitat de transformar una concepció tan arcaica com destructiva, ha contribuït a enfortir i diversificar l'acció de caràcter conservador.

Tant és així que, al llarg de les darreres dècades, s'han dut a terme multiplicitat de programes en favor de la conservació de les espècies, trencant de soca-rel amb la concepció clàssica reduccionista on la sobreexplotació dels recursos naturals es figurava com a perpetua i necessària. En aquest treball es pretén abordar una d'aquestes qüestions; és el cas de l'os bru als Pirineus que, pràcticament extingit a les darreries del segle passat i marcit a dia d'avui, ha ocasionat una munió de moviments conservacionistes arreu del territori amb l'afany de recuperar-lo.

Tanmateix, independentment de la problemàtica inherent a la seva figura, l'os bru és una de les espècies més emblemàtiques de les nostres contrades. Al seu torn, la història ens diu que la coexistència vers el plantígrad ha estat, pel cap baix, força enrevessada.

¹ Carson, Rachel L. (2016). *Primavera silenciosa*. Barcelona: Crítica.

² Ehrlich, Paul R.; Ehrlich, Anne H. (1994). *La explosión demográfica*. Barcelona: Salvat.

De tradició mil·lenària, sempre ha conviscut amb nosaltres, essent un actiu quotidià en diversitat d'aspectes que, de ben segur, encara perduraran en l'imaginari col·lectiu dels més grans. Ens hauríem de remuntar segles enrere per atènyer la forja de les primeres tradicions, memòries o relats que el secunden. La caça, la comercialització de les pells, l'ús dels greixos com a principi actiu, l'herència toponímica, un tot que constata la petjada d'un animal que, antany, contribuí fermament a assentar les bases culturals i tradicionals que avui ens configuren.

Aquí però, a diferència d'altres parts d'Europa on tant l'espècie com el patrimoni que se'n deriva s'han custodiat minuciosament, el testimoni històric és troba pràcticament esmorteït i, malauradament, no s'ha fet res per evitar-ho, ans al contrari. Situació resultant de la voluntat d'una societat hostil i rupturista, d'unes administracions desidioses, del furtivisme i, sobretot, de la més que nociva desinformació. Amb tot això, resulta inversemblant que l'os bru encara ara persisteixi, fet que, particularment, s'hauria d'atribuir a l'incansable resiliència d'uns quants i considerar-ho com a l'enèsima oportunitat que la natura ens ha ofert.

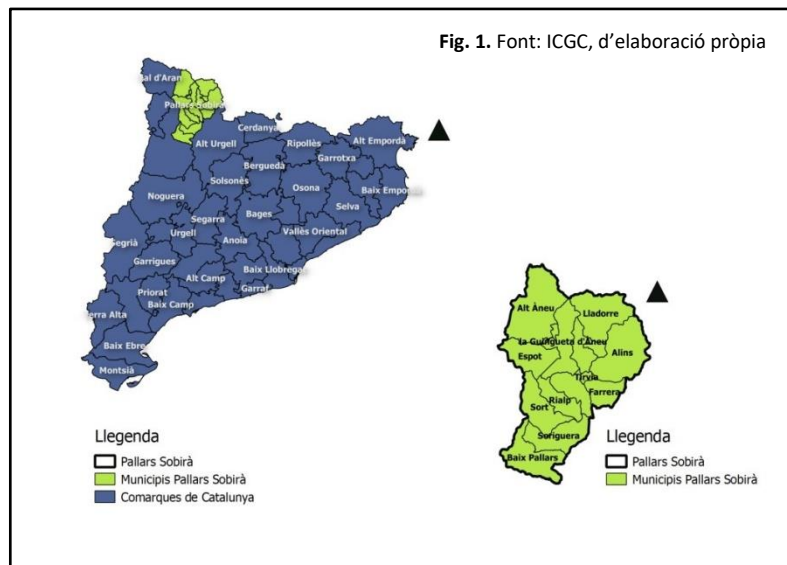
Amb tot això, el fet de decidir fer un treball d'aquestes característiques no ha estat una qüestió aleatòria. Vivim en una època on, com dèiem, les polítiques de conscienciació ambiental relatives a la conservació del medi natural són causa universal i, com a geògrafs que som, se'ns interpel·la a practicar-les. D'aquesta manera i, més des d'una òptica purament biogeogràfica, és necessari destinar esforços per tal de salvaguardar aquelles espècies greument amenaçades com la de l'os bru als Pirineus.

Soc plenament conscient que ja hi ha moltes energies destinades i força feina feta vers la recuperació de l'espècie, però sense voler ser consumptiu, considero que també en queda a munts per fer. Tanmateix, tota aportació, per petita o discreta que resulti, és sempre positiva; de manera que he decidit emprendre aquesta aventura per tal d'aportar el meu granet de sorra. La finalitat última d'aquest treball doncs, no deixa de ser contribuir en la mesura que es pugui per tal de recuperar una de les espècies salvatges més preuades del nostre territori.

1.1 Àrea d'estudi

L'àrea d'estudi del projecte s'engloba a la comarca del Pallars Sobirà, a l'àmbit funcional territorial de l'Alt Pirineu i Aran, on s'ha delimitat la zona de presència permanent del plantígrad. En aquest sentit i, abans

d'explicar-nos en matèria, convé esclarir tres aspectes claus i necessaris per a la total comprensió de l'estudi.

En primer lloc, si bé el títol del treball ja ho deixa entreveure, aquest no aborda l'entitat territorial singular de la Vall d'Aran. És precisament la manifesta condició de règim especial, atorgada per una realitat nacional amb personalitat pròpia que la diferencia, i la consegüent complexitat en competències institucionals, polítiques i administratives, que impossibilita fer un treball homogeni i regular en cas d'incloure-la; pel que s'ha decidit acotar l'àrea d'estudi al Pallars Sobirà.

Tanmateix, una altre aspecte que convé posar en relleu és la concreció de l'àrea d'estudi dins la mateixa demarcació del Pallars Sobirà. I és que, si bé s'ha treballat sobre la totalitat de la comarca -i d'aquí la generalització que en fem-, la majoria d'enquestes, entrevistes, referències i, en definitiva, material utilitzat, correspon a la seva vessant més septentrional. D'aquesta manera, com veurem, s'ha tingut en compte la discrepància sobre el territori que genera la presència ursina. No podem donar la mateixa rellevància a un sortenc, qui ho veu des de la relativa distància, que a un esterrienc, que ho viu in situ.

Finalment, la tercera consideració a tenir en compte és de caràcter biogeogràfic i, com a tal, s'especifica al segon bloc del treball. Els límits pel que fa a la distribució de l'os bru als Pirineus són molt difusos, ja que habita uns dominis d'abast quilomètric. En aquest sentit, s'ha de tenir en compte que quan parlem de xifres, noms i valors, ho fem amb peus de plom. El lector ha de tenir en compte aquest component d'elasticitat i imprevisibilitat en relació a les dades quantitatives que exposem. Els límits de l'os, són, d'aquesta manera, dinàmics; de tal forma que també ho ha de ser la nostra àrea d'estudi

1.1.1. Localització i descripció

La comarca del Pallars Sobirà es troba situada al nord-oest del país, essent part de l'àmbit territorial de l'Alt Pirineu i Aran, així com de la província de Lleida. Limítrofa amb França pel nord, Andorra pel nord-est, Alt Urgell pel sud-est, Pallars Jussà pel sud i sud-oest, Alta Ribagorça per l'oest i la Vall d'Aran pel nord-oest, la comarca s'estén, de nord a sud, des del nucli poblacional d'Alós d'Isil fins al congost de Collegats, seguint el curs de la Noguera Pallaresa que, juntament amb els seus afluents, dibuixa la morfologia i el relleu de la comarca.

La seva superfície total és de 1377,9 km², tot convertint-la en la quarta comarca més gran de Catalunya; fet que contrasta amb els no més de 7000 habitants amb els que compta -el màxim demogràfic, al segle XIX, superà els 20000 habitants, fet que evidencia l'èxode que han patit aquestes terres-. El municipi de Sort, el més poblat, és la capital de comarca. Per bé que també convindria destacar municipis com Esterri d'Àneu, Llavorsí, Rialp, Espot, entre d'altres, per la seva dimensió econòmica, social i cultural.

El següent mapa ens detalla l'àrea de presència ursina al Pirineu català que, com podem observar, es concentra a la vessant més septentrional de la demarcació Nord-Occidental del país, corresponent a les comarques de la Vall d'Aran i del Pallars Sobirà.

La delimitació de l'àrea d'estudi es centra o dona preponderància a la franja nord del Pallars Sobirà (les valls d'Àneu i les capçaleres de la vall de Cardós i la vall Ferrera), ja que fora d'aquest àmbit la presència de l'os es dona només de forma esporàdica.

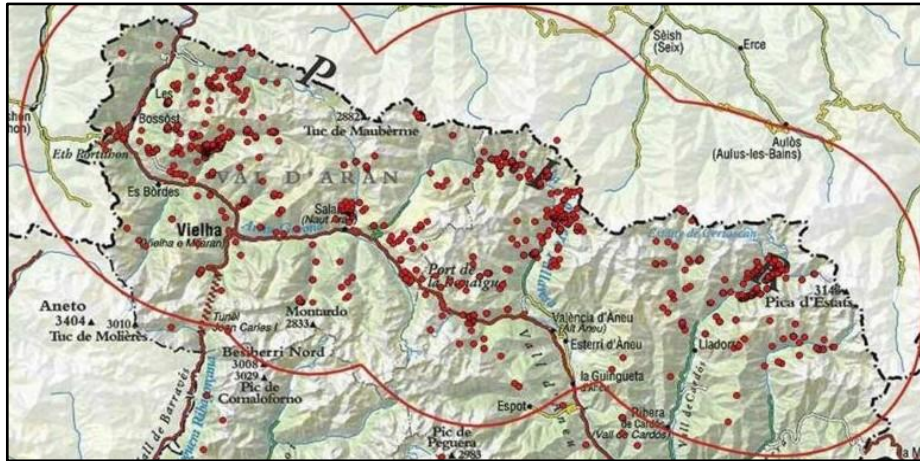

Fig 2. Zona amb presència permanent d'os³

1.1.2. Aspectes geogràfics

Pel que fa als aspectes més estrictament geogràfics, destacar que la major part de la comarca es troba emparada per diverses figures de protecció. El Pla d'espais d'interès natural (PEIN), Xarxa Natura 2000 i, més especialment, el Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, el Parc Natural de l'Alt Pirineu i la Reserva Natural Parcial de la Noguera Pallaresa-Collegats, salvaguarden la pràctica totalitat de la demarcació pels seus valors inherents mitjançant un règim d'ordenació i gestió basat en el desenvolupament sostenible.

Per altra banda, destacar la condició històrica de confinament de la regió producte dels forts desnivells i del relleu abrupte, ple de roquissers, colls estrets i tarteres; fet que, òbviament, juntament amb les males comunicacions que se'n deriven, ha limitat la presència humana.

³ Zona amb presència permanent d'os, Generalitat 2018. Font: PirosLife (web)

Finalment, en relació a l'activitat econòmica, destaca una clara tendència recessiva pel que fa a la pràctica d'activitats tradicionals com l'agricultura, la ramaderia i la silvicultura; tot plegat, en favor d'un desenvolupament vertiginós de l'empenta terciària que s'ha consolidat com el principal sector de la comarca amb més d'un 70% del VAB nominal.⁴

1.2. Objectius

L'objectiu principal d'aquest estat de la qüestió és avaluar i caracteritzar l'estat de l'os bru a la comarca del Pallars Sobirà en totes les seves perspectives i esferes; essent extrapolable a la totalitat dels Pirineus si així és desitja. Entenem que, si bé el fet de centrar-nos en un únic aspecte en particular -com per exemple la caracterització del conflicte social- hagués afavorit l'excelsitud de l'estudi, la finalitat última d'aquest no deixa de ser servir als estudiants, especialistes o interessats, d'un material que els permeti reflexionar en coherència, de forma cabal i des de la sensibilitat; d'aquí a que haguem considerat oportú abordar la totalitat del conjunt.

Es pretén elaborar un treball de caràcter socioeconòmic i biogeogràfic, prioritzant en tot moment l'estudi de les accions de l'home, de l'os i de les relacions que s'hi estableixen. Ens interessa conèixer l'espècie, tant a nivell històric com biològic; considerar aquelles oportunitats i conflictes que ens brinda, com també l'impacte econòmic, social i turístic que genera; altrament, analitzar la dicotomia vigent entre partidaris i detractors per, a posteriori, establir ponts amb l'afany d'harmonitzar o distendre la situació. En aquest sentit, les conclusions finals hauran de discernir entre aquells aspectes positius i negatius per, consegüentment, plantejar-ne les possibles solucions. A continuació es desglossen els objectius en un compendi de preguntes que seran respostes al llarg del treball:

Què és l'os bru? Quin impacte genera? Quina és la concepció de la societat vers aquest animal, hi ha certa estigmatització? És realment contraproduent per a la caça, apicultura i/o ramaderia? Trobarem l'equidistància en les subvencions i les indemnitzacions per danys? Limita les activitats tradicionals? És necessària més informació, educació i sensibilització? Quin és el futur de l'os bru a la comarca? I al país?

⁴ IDESCAT (2016): VAB. Per sectors. Comarques i Aran

D'aquesta manera, mitjançant l'entrevista, la comparativa i la investigació, s'espera resoldre tota problemàtica que es plantegi, sempre partint de l'objectivitat i seguint el mètode científic.

La hipòtesi sobre la que es treballa al llarg de l'estudi és que, la controvèrsia que genera l'os arreu del territori i, especialment sobre la seva àrea d'influència, no deixa de tenir un origen multifactorial. L'anàlisi dels diferents actors, realitats i relacions de poder ens ajudaran a comprendre que la solució de la problemàtica radica especialment al decòrum, a la comprensió mútua i, en definitiva, a l'educació. Esperem fer del matís la nostra millor arma i de l'empatia el nostre escut.

A continuació, trobem els objectius generals i específics del projecte classificats en taules:

Objectiu 1	Fer una recerca exhaustiva de tot el material disponible en relació a la figura de l'os per així ser plenament coneixedor de la realitat que l'envolta, tant a nivell biogeogràfic, com social, cultural i econòmic.
Objectiu 2	Identificar i avaluar els factors més rellevants que dificulten el procés de reintroducció de l'espècie; com també aquells aspectes més favorables que convingui potenciar.
Objectiu 3	Diagnosticar el problema de fons per tal de proposar noves línies d'actuació i perspectives que en millorin la gestió futura.

Taula 1. Objectius generals

Objectiu 1	Ratificar la rellevància de l'educació per tal de resoldre en favor de l'espècie.
Objectiu 2	Determinar l'equidistància entre la perspectiva del món rural i l'urbà.
Objectiu 3	Modificar els errors detectats en aquelles entrades de gran abast com les de Viquipèdia.

Taula 2. Objectius específics

1.3. Metodologia

Per a la confecció d'aquest treball s'ha seguit una metodologia basada en el model d'investigació inductiu d'un estudi de cas, que consta en conèixer i comprendre les dinàmiques que es presenten en escenaris molt particulars, com és el cas de l'os bru al Pallars Sobirà. D'aquesta manera, s'han estudiat en profunditat els diferents vectors que configuren la realitat de l'os a la comarca per després elaborar un informe de caràcter descriptiu, unitari i capaç de donar una resposta holística a les diferents problemàtiques manifestades al llarg de l'estudi.

1.3.1. Selecció del cas, elaboració de preguntes i recopilació bibliogràfica

En primer lloc, s'ha seleccionat la temàtica que abordar de forma molt general: l'os bru al Pirineu català; com també s'han definit els objectius principals, articulats les preguntes que se'n deriven i identificat els actors, oportunitats i problemàtiques essencials.

Seguidament, s'ha perfilat un marc teòric a través de la consulta de gran quantitat de literatura: monografies, articles de premsa, revistes, fulletons, notícies, tesis, treballs de final de grau, entre d'altres. També s'ha fet un seguiment exhaustiu dels diferents webs sobre l'os al principat, forjat un contacte permanent amb diversos especialistes i grups implicats, a més d'elaborar un incipient esbós del desenvolupament del treball.

1.3.2. Obtenció i interpretació de dades

S'ha realitzat un enèrgic treball de camp, amb mitja desena de visites de dos/tres dies al Pallars Sobirà per tal de poder copsar sobre el terreny quina és la realitat que es viu a la zona. Aquestes estades han permès concórrer espais com la Casa de l'Os d'Isil o el Refugi del Fonet, participar en activitats de dinamització i conèixer algunes de les empreses turístiques que ofereixen activitats relacionades amb la presència de l'os.

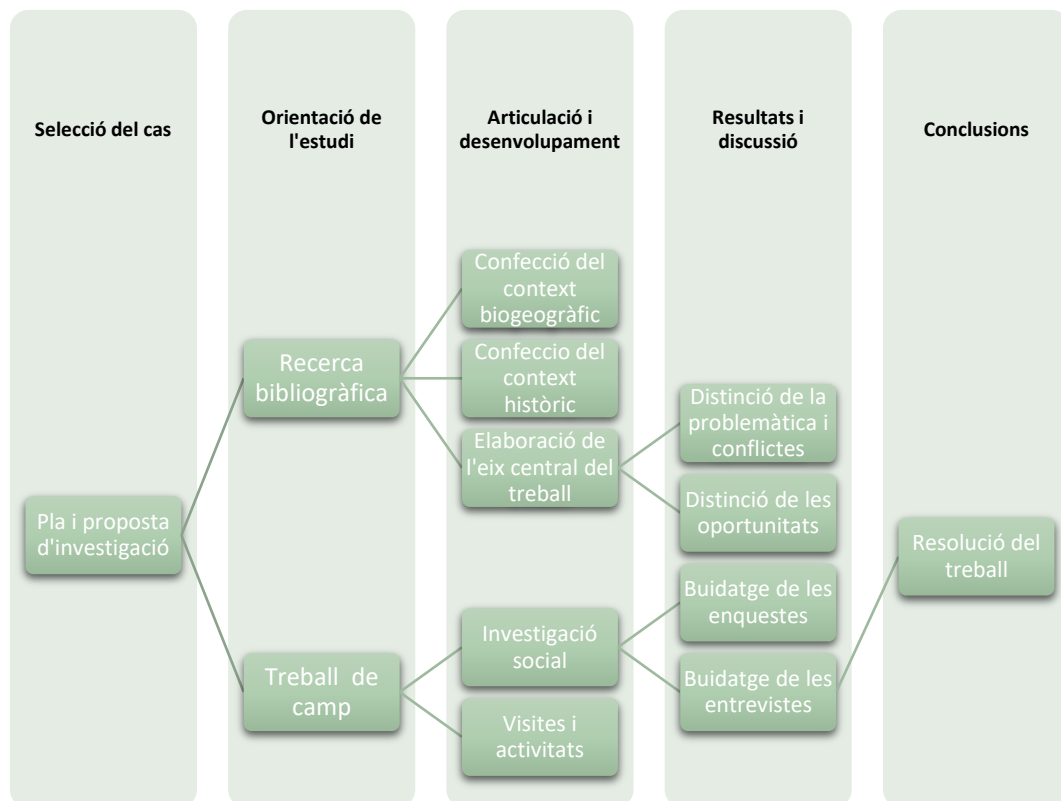
Fig. 1. Entrada del Refugi del Fonet

Tanmateix, s'han mantingut multiplicitat de converses per tal de conèixer l'opinió i la informació que tenen tant els habitants locals com els visitants. D'aquestes xerrades n'han resultat pràcticament dues-centes enquestes que han estat revisades minuciosament, essent una part elemental rellevant tant de l'informe com de les conclusions finals del treball.

1.3.3. Elaboració de l'informe i de les conclusions

Ja per acabar, en base al bloc analític-interpretatiu explicat al paràgraf anterior, s'ha procedit a elaborar un informe que discuteix totes i cadascuna de les qüestions desenvolupades al llarg del treball, a més d'unes conclusions que no només aspiren ser pautes d'actuació, sinó línies de futur sobre les que convindria treballar.

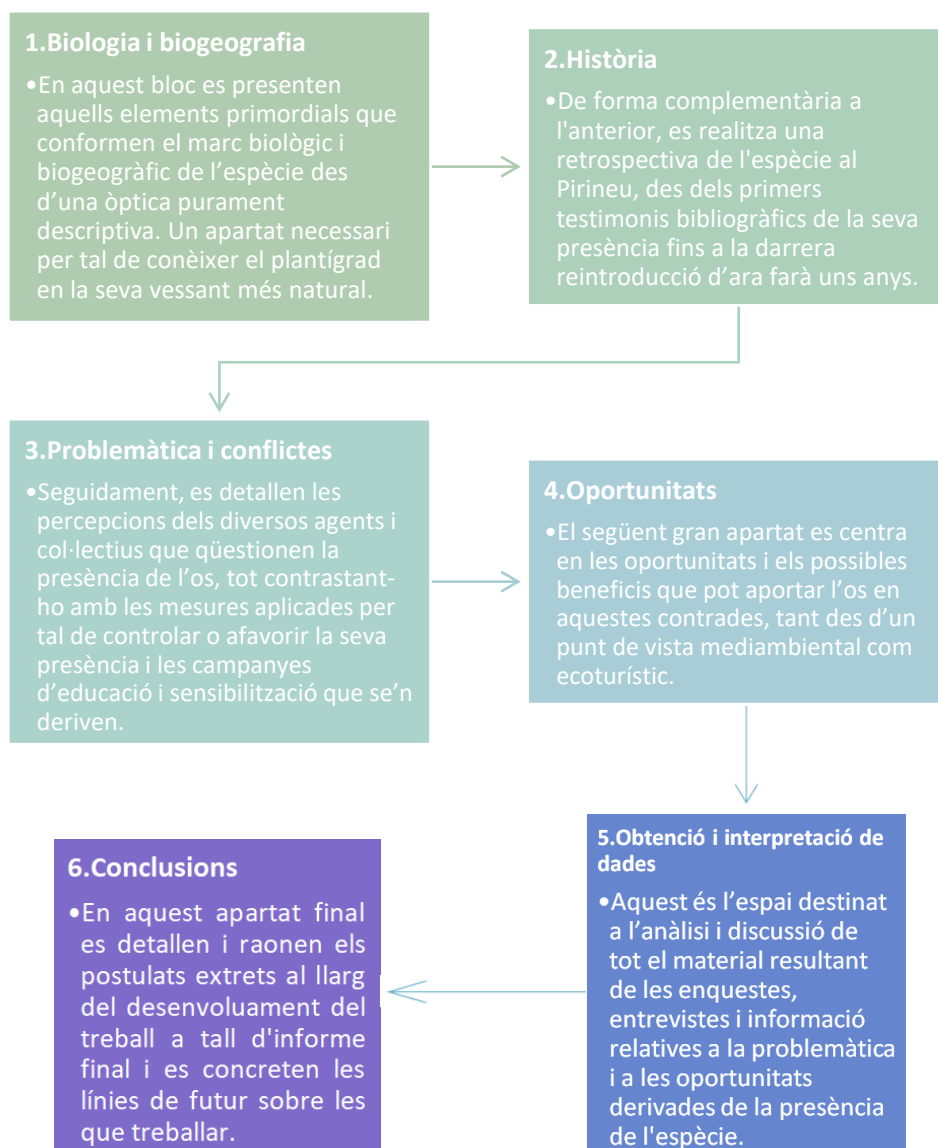
Aquest diagrama de procés pretén facilitar, de forma visual i simplificada, la comprensió dels passos metodològics que s'han seguit en successió al confeccionar el treball.

Taula 3. Font: d'elaboració pròpia

1.4. Estructura

El treball s'estructura en sis grans apartats que han estat ordenats en forma de progressió seqüencial; de tal manera que, a mesura que s'avança, també s'acota i profunditza en la informació; per bé que també pot ser utilitzat com a marc de referència i consulta. La següent taula desglossa en blocs les parts principals de l'estudi.

Taula 4. Font: d'elaboració pròpia

2. BIOLOGIA I BIOGEOGRAFIA DE L'OS

En aquest bloc es presenten aquells elements primordials que conformen el marc biològic de la varietat d'os bru que ens pertoca, la pirinenca. D'aquesta manera,

Regne	Animalia
Filum	Chordata
Subfilum	Vertebrata
Classe	Mammalia
Ordre	Carnivora
Família	Ursidae
Gènere	<i>Ursus</i>
Espècie	<i>Ursus arctos</i>
Subespècie	<i>Ursus arctos arctos</i>

Taula 5. Font: d'elaboració pròpia

s'espera que aquesta primera presa de contacte resulti útil de cares a situar-se i que serveixi com a recurs per tal d'entendre els diferents apartats que es desenvoluparan al llarg de l'estudi.

2.1. Taxonomia i genètica

Al requadre de l'esquerra, d'elaboració pròpia, podem observar la caracterització taxonòmica general en funció de la cladística de la subespècie d'os bru que ens pertoca, l'os bru europeu (*Ursus arctos arctos*). D'aquest, ens interessa la seva varietat del Pirineu català.

En el continent europeu existeixen dos llinatges genètics, l'oriental i l'occidental; i aquest darrer es subdivideix en dues superpoblacions resultants de l'últim període glacial –la glaciació de Würm–, la ibèrica i la balcànica. Com veurem més endavant, aquesta separació filogenètica és vital a l'hora d'entendre els ossos escollits per tal d'acomplir qualsevol procés de reintroducció que requereixi d'exemplars forans, com en el que ens pertoca; ja que la proximitat genètica és una premissa fonamental a l'hora de garantir la viabilitat de l'espècie.

Fig. 2. Distribució de les diferents varietats d'os bru europeu. Font: cronicasdefauna.blogspot.com

2.2. Distribució geogràfica i descripció de l'espècie

L'os bru (*Ursus arctos*) és el mamífer més monumental i voluminós dels Pirineus, per bé que a escala mundial, dins la família dels úrsids (Ursidae), vindria ser més aviat una varietat de tall intermedi. Aquesta espècie ursina, sent la més abundant, es pròpia d'Amèrica del nord i d'Euràsia, estenent-se latitudinalment per les zones més septentrionals de la franja confinada entre el tròpic de Càncer i el cercle polar àrtic, sempre per sobre del paral·lel 40; ocupant, d'aquesta manera, un dels dominis faunístics de major magnitud del planeta.

Alerta!!

Com ja s'ha especificat en apartats anteriors, l'estat de l'espècie als Pirineus i, en extensió a la mediterrània septentrional, dista notablement de la situació de l'os bru en general. En aquest sentit, la nostra subespècie es presenta en poblacions petites, fragmentades i estancades. Per aquest motiu, aquesta ha estat classificada a nivell regional com a vulnerable dins la Llista Vermella de la IUCN, a més de figurar com a *espècie d'interès comunitari* als annexos de la Directiva hàbitats de la UE.

Taxonòmicament, transcendeix en una àmplia varietat de subespècies, les quals es diferencien principalment per costums, dimensió i coloració. En aquest sentit, l'os bru europeu (*Ursus arctos arctos*) queda exigü davant de la prominència del Kodiak (*Ursus arctos middendorffi*), amb exemplars que superen fàcilment la mitja tona. De la mateixa manera, l'agressivitat dels nostres tampoc és comparable amb la del popular os grizzly americà (*Ursus arctos horribilis*). En qualsevol cas, la subespècie que ens pertoca és l'europea i, més explícitament, la varietat que habita els Pirineus, de la que seguidament en descriurem les principals característiques i peculiaritats.

El plantígrad destaca per ser un habitant característic dels boscos més madurs d'Europa i, de fet, la seva mera presència suscita la salubritat ambiental d'aquell indret en qüestió (idiosincràsia d'espècie paraigua que més endavant desenvoluparem). La longevitat de l'animal en estat salvatge als Pirineus oscil·la entorn als 20 - 30 anys, amb màximes excepcionals que voregen els 35. La longitud, (mesura íntegra que va del musell a la base de la cua) varia de 1,50 a 2,50 metres i l'alçada de la creu pot arribar al metre o, fins hi tot, a ser lleugerament superior. El pes dels mascles no sol passar els 250 kg i, el de les femelles, molt inferior, no arriba als 150 kg.

També en relació a la morfologia, convé especificar que, tot i ser de cos i extremitats robustes (sent aparentment un animal lent i maldestre), pot assolir velocitats curtes superiors als 50 km/h, destacant també per la seva portentosa agilitat. El pelatge, sempre susceptible a l'habitat, sexe i edat, sol ser de tonalitats marronoses i de gran espessor (de 2 a 12 cm en funció de la zona del cos).

És un animal hàbil, capaç de manipular objectes, excavar, empolainar-se, a més d'enfilar arbres i roquissars amb les seves majestuosos urpes. Sensitivament, tot i la seva més que notable oïda, destaca per uns dots olfactius excel·lents, detectant aliment o objectius sexuals a kilòmetres de distància. Per altra banda, la vista esdevindria un handicap (essent un animal pràcticament cec o miop) si no fos per les condicions perceptives a les que ja hem fet al·lusió. En qualsevol cas, en un còmput global, el plantígrad -terme que defineix als animals que al caminar petgen amb la totalitat del peu- és un animal carregat de recursos i de finíssimes prestacions. A continuació, podem observar un desglossament de les principals característiques morfològiques descrites en els paràgrafs anteriors:

Taula 6. Font: d'elaboració pròpia

Longevitat	Entre 20 i 30 anys en estat salvatge. Lleugerament superior en captivitat.
Dimensions	Longitud d'entre 1,5 i 2,5 m. Alçada de la creu d'aproximadament 1 metre.
Pes mig	Els mascles entre 150 i 230 kg. Les femelles entre 80 i 150 kg.
Locomoció	Velocitats superiors als 50 km/h. Enfila arbres, excava, neda i és àgil i hàbil.
Pelatge	De tonalitats marronoses, oscil·lant del crema pàl·lid al marró més obscur.
Sentits	Vista força mediocre, oïda molt desenvolupada i olfacte excel·lent.
Dentició	Ullals punxeguts per a estripar la carn i molars per a triturar vegetals.

2.3. Hàbitat

L'os bru dels Pirineus, com la resta d'espècies ursines, requereix d'uns dominis d'abast quilomètric que li permetin acomplir tots aquells processos relatius a la seva biocenosis: protecció, hibernació, reproducció, alimentació, entre d'altres. En aquest sentit, convé incidir especialment en la menció del vocable protecció, condició *sine qua non* per a la subsistència del plantígrad en l'actualitat.

Mientras en los Pirineos se mantuvieron los espesos y salvajes bosques que cubrían los valles y montes, las poblaciones de osos se conservaron de manera saludable, pero el aumento de la presión humana, la persecución directa y la transformación del medio natural redujeron drásticamente el número. Los valles fueron progresivamente humanizados y los osos tuvieron que refugiarse en las montañas, donde poco a poco fueron quedando aislados en los lugares más recónditos.⁵

És evident doncs, la relació que hi ha entre l'activitat antròpica i el despoblament de l'espècie que, com s'ha comentat, ha hagut de menester vida a zones més àrdues i escarpades. Per tal d'evitar el contacte vers els humans, són capaços de modificar els seus itineraris més recurrents i els seus hàbits, esdevenint eventualment com a espècie noctàmbula.

After hunting started, solitary bears changed their movement behavior dramatically. They increased their movements in the dark hours, most especially in the period when they usually rested before, and decreased their activity during daylight hours, most likely relying on cover to avoid detection and the costs and risks of fleeing from people.⁶

Els ossos poblen aquells boscos de gran biodiversitat com arbredes mixtes de fageda-avetar secundades per rouredes a cotes lleugerament superiors als 1000 metres, però també pinedes de pi roig i negre a cotes majors. D'aquesta manera, el biòtop ideal per a l'os s'acull a un ampli gradient altitudinal (de 600 a 2200 metres), encara que la seva vida transcorre principalment a les zones mitjanes, a recer dels arbres. Paral·lelament, sempre cerquen aquells indrets més tranquils, humits, ombrívols i d'abundància alimentària.

⁵ Elosegui, Migel Mari. (2010). *El oso pardo en los Pirineos*, p. 114

⁶ Ordiz, Andrés [et al.]. (2012). "Do bears know they are being hunted?", p. 24

2.4. Alimentació

Es tracta d'un animal que ingereix pràcticament tota font energètica facilitada per la natura. La seva estructura anatòmica (dentició, urpes, sistema digestiu...) denota l'evolució que ha sofert, derivant d'un règim provisionalment carnívor fins a l'omnivorisme. En aquest sentit, podríem considerar l'os com a espècie oportunista, ja que no té una preferència alimentària totalment definida. Tanmateix, entre el 70 i el 80% de la seva dieta vindria a ser de fracció vegetariana, particularment frugívora, alimentació sempre compartimentada en funció de l'estacionalitat.

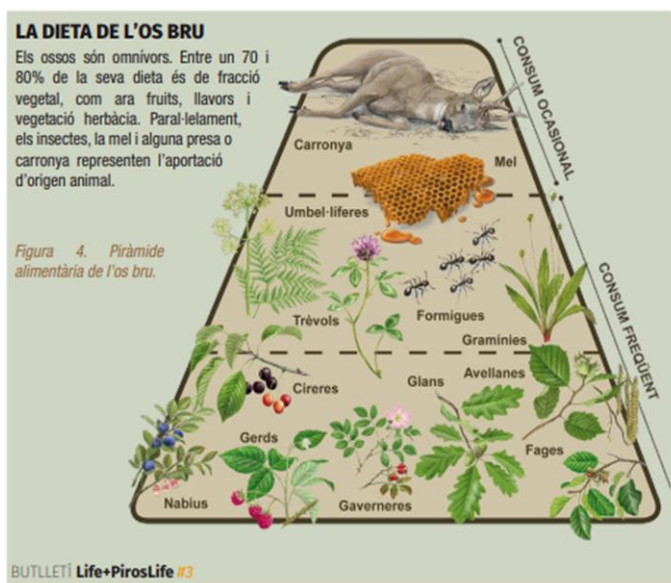

Fig. 3. Font: Butlletí 3 PirosLife

Principalment se'l pot observar pasturant sobre l'herba, ingerint diversitat d'espècies vegetals i fruits silvestres secs com avellanes i castanyes, o carnosos com gerds, mores, pomes, nabius, etc. Altrament, en percentatges menors, ho complementa amb aliments d'origen animal com el mateix bestiar, la mel i els insectes.

Convé afegir la seva condició de carnyoner. D'aquesta manera i, a diferència del que molts puguin pensar, l'os bru no necessita practicar necessàriament la caça per tal de sobreviure.

2.5. Hibernació

A l'aproximar-se l'hivern i, retroactivament, el fred i les condicions ambientals més rigoroses, el plantígrad inicia una fase prèvia d'hiperfàgia en la que ingereix tota quantia d'aliment possible i d'elevat valor calòric per tal d'acumular lípids al seu cos.

D'aquesta manera, l'animal es prepara per tal de suportar un llarg període de sopor que, normalment, és més llarg per a les femelles amb cadells.

Sincrònicament, es construeixen les osseres o cataus, espais de confort que serviran de refugi durant els 2 o 3 mesos d'hibernació. Amb la finalitat de no ser assitiats, aquestes construccions solen situar-se en barrancs o pendents i, altrament, responen a diferents tipologies: madrigueres soscavades al sòl, forats excavats sota els roquissars, coves naturals amb un jaç d'herbes i branques al terra... En qualsevol cas, la magnitud d'aquestes estructures sol ser més aviat reduïda per tal d'afavorir la conservació endògena de la calor.

És important no concebre el període d'hibernació com una etapa de son profund i d'inalterabilitat. Per contra, si bé l'os bloqueja l'activitat digestiva, redueix les pulsacions, minva la irrigació a les extremitats i atura les defecacions, segueix abastint generosament l'estructura encefàlica, motiu pel qual pot sondejar el seu entorn i, si escau, avivar-se i córrer. De fet, si el temps acompanya, pot arribar a sortir de l'ossera a prendre el sol. També es pot donar el cas de no-hibernació davant unes circumstàncies atípiques. D'aquesta manera Elosegui comenta: "Aunque lo normal es que los osos hibernen durante el invierno, tanto en los Pirineos como en la cordillera Cantábrica se conocen numerosos casos en los que los osos no han entrado a la osera en todo el invierno o han salido de ella intermitentemente en las épocas de buen tiempo".⁷

Segons Marcel Couturier, es pot reiterar l'estada al mateix catau si aquesta ha estat realment profitosa. No obstant i, probablement a causa de la creixent pressió antròpica, Jean-Jaques Camarra ho discuteix, especificant que no només no tornen, sinó que han començat a erigir caus artificials per ells mateixos, quan freqüentment utilitzaven morfologies geològiques ja existents per condició natural.⁸

⁷ Elosegui, Migel Mari. (2010). *El oso pardo en los Pirineos*, p. 44

⁸ Casanova, Eugeni. (2005). *L'ós del Pirineu, crònica d'un extermini*, p. 57

2.6. Reproducció

L'os bru no destaca per ser un animal especialment fructuós, les femelles, a condicions normals, solen donar a llum entre 4 i 5 vegades al llarg de la seva vida, parint d'un a tres cadells per ventrada (la mitjana se situaria entorn als 1,5 ossalls per embaràs). El període de zel al Pirineu començaria amb l'arribada de les bones temperatures, iniciant-se a finals d'abril o a principis de maig i perllongant-se durant els mesos conseqüents, moment en que el mascle i la femella copulen diverses vegades al dia (ovulació provocada per successió de coits).

Els ossos practiquen la poligàmia i, en aquest sentit, tan el mascle com la femella copulen eventualment amb varis individus. El sentit de la poligàmia femenina podria radicar en combatre l'infanticidi (el mascle mata els cadells perquè la femella torni a entrar en zel i així imposar els seus gens), ja que les femelles poden quedar-se prenyades per dos o més mascles alhora.

Una de les característiques més peculiars del procés de gestació és l'ovoimplantació diferida. Després de la fecundació de l'òvul, aquest es manté en estat latent sense desenvolupar-se fins que les condicions siguin més favorables per a la cria. Per tant, no és fins l'època d'hibernació que l'òvul s'implanta, després d'uns cinc o sis mesos d'immunitat. A posteriori, amb un abundant reservori de greix, s'inicia la gestació efectiva de només 50 – 70 dies de duració (fet que explica la mida dels cadells, molt petita en comparació amb altres mamífers placentaris).

El part, entre gener i febrer, succeeix a l'ossera quan la femella encara està hibernant. La família no acabarà d'abandonar la seva llar fins pràcticament ben entrat l'estiu (finals de maig – principis de juny). La lactància és l'única font d'alimentació durant els primers mesos, per després passar a ser alternada fins a deixar-la entorn al primer any de vida. Un cop deslletats, els cadells passaran també el segon hivern amb la seva mare; i no serà fins la nova primavera, en època de zel, que l'ossa els refusi. Passat el tercer any de vida, els ossos estaran preparats per entrar en el cicle reproductiu.

2.7. Comportament social i costums

De la mateixa manera que altres espècies ursines, l'os bru és un animal elementalment solitari. La immensa extensió quilomètrica que abasten els seus dominis vitals (més accentuada en els mascles i variant en funció de l'edat i de la disponibilitat alimentària) limita els encontres a la mera casualitat, a l'aparellament o, en el cas de les femelles, durant el període de cria.

Es donen casos excepcionals on els ossos interactuen en grup, seguint sempre les condicions jeràrquiques, allà on l'aliment és abundant. Tot i que als Pirineus no hi ha constància d'aquest esdeveniment, sí que és força freqüent al nou món, on els ossos es reuneixen en el davallar dels rierols per a practicar la pesca de salmònids, a menjadores artificials o, fins hi tot, en abocadors. El que sí que s'ha observat al Principat però, és l'agrupació de dos germans ja foragitats cohabitant després de l'abandó matern.

En qualsevol cas, les relacions entre ossos, sinó tangibles, sempre són presents mitjançant la comunicació olfactiva i diverses vocalitzacions com el grunyir i el rugir. La comunicació verbal, més abundant entre femella i cadells, pot significar multiplicitat d'aspectes com el fet d'encoratjar, jugar i organitzar en el cas dels nounats i, pel que fa als adults, normalment son simptomàtiques relacionades a l'advertència, ira o satisfacció. Marcar el territori mitjançant les olors, el rascar-se l'esquena o urpejar i mossegar l'escorça, tot perquè la seva presència segueixi vigent i s'imposi al territori, també són actituds força comunes en l'os bru.

La jerarquia de l'espècie és molt marcada. Els mascles més vigorosos passen per sobre de les femelles i, aquestes, prenen major preponderància si són mares, sempre per sobre les joves sense descendència. Com és d'esperar, els ossos semi-adults o recent refusats constitueixen l'esglaió més baix de la comunitat ossera.

Pel que fa al ritme d'activitat, si bé en línies anteriors puntualitzàvem que la presència humana pot induir cert noctambulisme, solen seguir una sèrie de patrons ambientals i climàtics. Els punts àlgids de moviment els trobaríem a la primera llum del dia i a la darrera (accentuant-se molt a les hores que segueixen el crepuscle). Els fons de vall i les zones més desproveïdes de vegetació les sol recórrer amb nocturnitat. En qualsevol cas, l'activitat, com dèiem, depèn molt de la meteorologia, de l'estacionalitat i de la petjada antròpica.

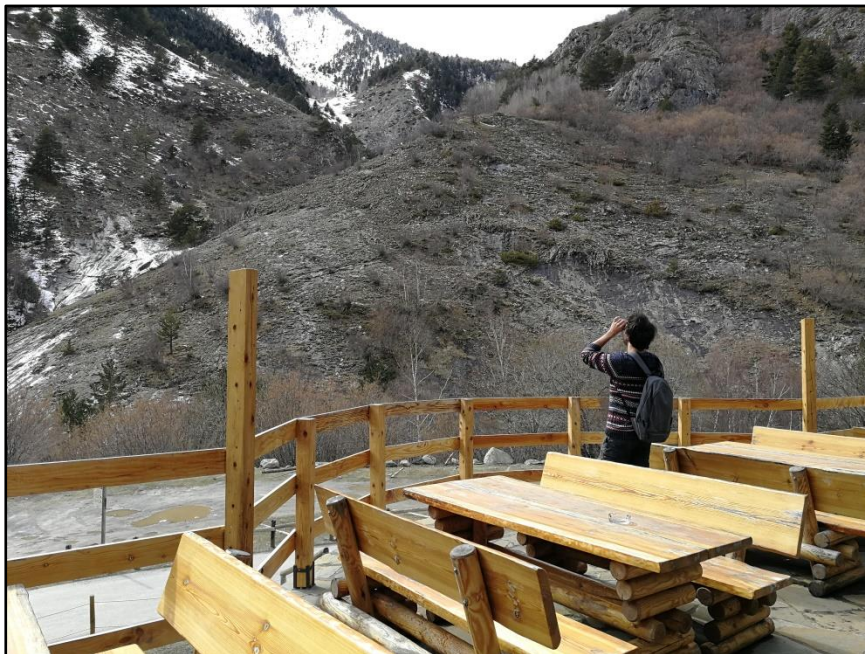

Fig. 4. Davant del Refugi del Fonet

Dietari del viatge

En arribar al Refugi del Fonet parlem amb els responsables, René Fidler i Tatiana Jankejová, i ens expliquen que el dia 23/03/2018, dos dies abans de la nostra visita, van albirar un os des del mateix refugi. Fet significatiu, ja que feia anys que en aquesta localització no havien vist cap os.

3. HISTÒRIA DE L'OS AL PIRINEU

3.1. De l'edat mitjana fins a finals del segle XX

L'os bru (*Ursus arctos*), històricament, ha destacat per ser un animal d'abundància arreu dels confins del Principat. De fet, diversos testimonis bibliogràfics i toponímics en reportaven una vigorosa presència als ports de Tortosa-Beseit, a cavall d'Aragó i el País Valencià, a l'edat mitjana (Enrique Bayerri, 1935). No obstant, per tal d'arranjar la història d'aquesta espècie a l'àrea dels Pirineus ens haurem de remuntar a les llavors del primer mil·lenni; concretament a l'any 1076, quan Sanç IV, regent de Pamplona, era precipitat al buit d'un abís a mans del seu germà, Ramón Garcés. Els documents que recullen aquesta informació detallen que es trobava practicant la caça i, retroactivament, es concreta la presència d'ossos als boscos de Peñalén, al bell mig dels rius Arga i Aragó. Un centenar d'anys després, Sanç VI de Navarra configuraria el tractat medieval d'activitat cinegètica més antic que es coneix, *Los paramientos de la caza*, on es relaten diverses batudes d'ossos a les contrades de Roncesvalls, situades a l'àmbit més septentrional de Navarra.

D'aquesta manera tant fidedigna, s'inicia el que diríem, a tall historiogràfic, el recorregut de l'os bru al Pirineu; ja que, per molt que existís anteriorment: "il s'installe en Europe, dans les zones tempérées, 250.000 ans avant notre ère",⁹ a dia d'avui no comptem amb cap testimoni que ens permeti conjecturar en base a experiències presencials. D'ençà, el nombre d'esments relatius a la figura de l'os creixeria aritmèticament.

Convé destacar, cenyint-nos en el gradient cronològic estipulat, el primer assaig i, per tant, l'antecedent més antic de rigor en relació a la figura de l'os bru al Pirineu, el *Llibre de la caça* (1387-88), escrita per Gastó III de Foix (de qui precisament s'explica que va morir al retornar de la batuda d'un os). En aquest llibre, on el plantígrad figura en dos capítols, s'hi precisen els diferents estadis de la caça, el comportament animal,

---

⁹ Pays de l'ours (web)

qüestions morfològiques, tot juxtaposat amb diverses il·lustracions. Un altre precedent històric de magnitud és la cacera que és produït al mateix comtat de Foix a volts de l'any 1557, on l'aristocràcia s'organitzaria per a l'encalçament de l'os, fet motivat per l'arribada de la reina consort de França, Caterina de Mèdici.

Com podem deduir per la onomàstica registrada fins al moment, l'os era un animal desitjat per la reialesa i aristocràcia. Sabem que al llarg del període que comprèn la baixa edat mitjana, com també durant les primeries de l'edat moderna, l'os era el trofeu favorit per a reis i nobles feudals. Fet que, per perplexitat i confusió que ens pugui suscitar, hauria estabilitzat la salubritat de l'espècie durant determinats períodes de temps. “En un principio la caza del oso fue privilegio de los nobles, y esto quizá pudo suponer alguna protección para estos animales, pues los ganaderos y agricultores, aunque sufrieran daños, no dispondrían de libertad para cazarlos cuando lo desearan.”¹⁰

Aquestes restriccions s'anirien derogant progressivament, motivant que els camperols, ara sí, actuessin partint del lliure albir. Aquest va ser un dels motius, juntament amb les lleis de caça i les emergents polítiques de gratificació per a l'eliminació de depredadors, que accentuà la pressió vers l'espècie durant els segles XV i XVI. Aquesta situació seria corroborada amb referències com la del jesuïta Pere Gil i Estalella (1552-1622): “Ossos se són trobats i caçats en alguns deserts i boscs de Catalunya; però ara ja a penes se troben, que se són casi acabats”.¹¹

Ja a principis del segle XVII, la població ursina hauria davallat arreu del Principat fins al punt d'habitar només aquelles zones més muntanyoses, inhòspites i inaccessibles per a l'home; fet accentuat per la concorrent arribada del mosquetó i d'altres armes de foc modernes. Els ossos suposaven una greu amenaça per unes poblacions (la majoria més antropitzades que en l'actualitat) que devien la seva estabilitat a l'economia de subsistència. La integritat del bestiar, cultius i abellars interpel·lava i discutia la presència del plantígrad.

¹⁰ Casanova, Eugeni. (2005). *L'ós del Pirineu, crònica d'un extermini*, p. 111

¹¹ *Ibidem*, p. 35

La tendència recessiva fou continua i, a mitjan del segle XVIII, el pensador Mateu Aymerich (*Història geogràfica y natural de Cataluña*, 1766) ens ho manifestà al·legant que: “l'os és un animal ferotge que es cria als boscos i selves del principat més distants del poblat”.¹² D'aquesta manera, són moltes les referències a les que ens podem acollir per tal de determinar aquesta condició minvant de l'espècie a nivell general. L'os quedà arraconat a la part alta de les muntanyes, sempre desproveïdes de qualsevol actiu o influència humana. No obstant, el recull de qüestionaris realitzats a Catalunya per Francisco de Zamora entre 1788 i 1790, ho podria matisar: “Ses conclusions prouvent que l'ours était encore très largement répandu dans le val d'Aran et le Haut-Pallars (...)”.¹³ Al marge de qualsevol dissemblança, el que sembla indiscutible és que, per primera vegada, diferents actors qüestionaven l'estat de les poblacions ursines al nostre territori.

L'herència *sine qua non* a distingir del segle XIX rau a la figura de Pascual Madoz, qui, a la seva obra magna, *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*, circumscribia l'os (a nivell del Principat), a la Vall d'Aran i als pobles més culminants del curs que traça la Ribagorçana, el Pallars Sobirà, la vall de Boí i, en menor mesura, a la serra del Cadí. Les poblacions acusaven la fragmentació i l'ús de verins empleats els darrers anys. D'aquesta manera, s'accentuà la propensió que ja, de per se, resultava consumptiva per als interessos de l'espècie. A l'any 1900, segons Olivier de Marliave,¹⁴ la població d'ossos oscil·laria entorn als 400 individus en la plenitud de la serralada.

A mitjan del segle XX, el reputat naturalista Marcel Couturier publicaria el primer treball d'envergadura sobre l'os bru al Pirineu (*L'Ours brun*, 1954); no obstant, convé matisar-ne el caràcter fragmentari, ja que l'autor només concorreria la vessant francesa de la serralada.

¹² Casanova, Eugeni. (2005). *L'ós del Pirineu, crònica d'un extermini*, p. 35

¹³ Marliave, Olivier de. (2000). *Historie de l'ours dans les Pyrénées*, p. 13

¹⁴ *Ibidem*, p. 13

Tanmateix, seria Gérard Caussimont qui, afortunadament, rescabalaria tota proposta d'autoria francesa que, com la de Couturier, deixava orfe de coneixements la vessant meridional dels Pirineus. Aquesta és una de les principals disjuntives a les que s'han enfrontat els estudiosos de l'os a la matriu del sistema muntanyós català, l'absència d'informació, ergo, la desconexença.

Tornant a Couturier i, considerant la parcialitat damunt dita, ens facilità les primeres xifres orientatives de la quantitat d'individus a principis dels anys cinquanta, és a dir, després de que l'espècie suportés el propi anticlímax resultant d'una persecució aferrissada i cruenta. L'estimació oscil·lava entorn als 100 individus (dècades enrere, ell mateix situava la xifra en un mínim de 200 exemplars), per bé que 72 d'aquests habitaven el Pirineu francès. D'aquesta manera, convé agafar la xifra en pinces i només com a referència, ja que les disfuncions en base al coneixement de l'autor no només es donaven en un marc latitudinal, sinó que també, longitudinal, pressuposant que més enllà de l'Areja, a la Catalunya Nord i a l'Aude, no hi havia ossos. Anys més tard, al 1971, era François Merlet el que considerava l'estat de l'espècie a nivell quantitatiu estimant uns 30 ossos al Pirineu francès; xifra que, segons certes fonts, podria ser aplicada a la integritat de la serralada, doncs la població d'ossos al Principat hauria prescrit pràcticament en la seva totalitat.

En aquest sentit, l'última fotografia i, en extensió, la que es conegué com a la darrera pista d'un os en llibertat a Catalunya seria el retrat que Manuel Trinxet va fer a Martí Bringué amb l'os que havia abatut a Àreu, Vall Ferrera, l'any 1948, per bé que el Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació va reportar la darrera baixa l'any 1954.¹⁵ Des d'aleshores, la figura de l'os romandria recòndita, o extinta segons la *Gran Enciclopèdia Catalana* l'any 1978, no obstant, anys després del teòric amortiment, apareixerien proves molt esporàdiques de la seva presència.

Fig. 5. Martí Bringué amb l'os abatut l'any 1948

¹⁵ Casanova, Eugeni. (2005). *L'ós del Pirineu, crònica d'un extermini*, p. 42

En aquest sentit, Marc Alonso i Lluís-Xavier Toldrà,¹⁶ superarien el dictamen oficial manifestant certa activitat del plantígrad amb la troballa de pels, petjades i excrements en itineraris de cerca. En qualsevol cas, l'estat de l'os a partir dels anys setanta seria decadent com mai abans.

Nogensmenys, convé incidir en que la informació de base corresponent al darrer segle presenta certa disparitat. D'aquesta manera, El llibre d'Eugeni Casanova, *L'os del Pirineu. Crònica d'un extermini* (1996), el qual hem utilitzat abundantment per tal de confeccionar aquest estat de la qüestió, exposa que, a Catalunya, d'ençà que es capturà la darrera presa entorn a mitjan del segle passat, se li va perdre la pista fins a l'any 1986, quan es pagà per danys a un afectat del Baish Aran. Per altra banda, Marc Alonso i Lluís-Xavier Toldrà sostenen que el contacte en qualitat d'albiraments fou continu, per bé que a comptagotes.

En torno a 1975 su presencia en Catalunya y Andorra es muy escasa. De manera esporádica se encuentran pruebas de su aparición en los valles de Ferrera y Cardós, y en la parte alta de Andorra. Tan solo algunos bosques de Baix Aran y Alt Aneu son ocupados por unos pocos animales(...) El eje Beret-Bonaigua (Pallars Sobirà) continua registrando cada año indicios de su presencia (1-3 datos anuales), recogidos sobretudo en otoño. Es precisamente en esta zona donde todavía en 1991 se registra la presencia del oso en el Pirineo catalán.¹⁷

Convé recordar que aquesta contrarietat d'objeccions podria ser deguda no només a l'escassa quantia d'individus, sinó que també a les immenses àrees que abasten, tot dificultant-ne els recomptes.

Un altre cas de dissociació, tot i que aquest a causa d'una mala interpretació de les fonts secundàries, seria la difusió generalitzada en les fonts d'informació de la idea que l'os bru habitava als ports de Tortosa vora l'any 1935. No obstant, aquest va ser l'any en que Enrique Bayerrí publicà *Historia de Tortosa y su comarca*, on s'especificava que l'espècie havia habitat aquelles terres segles enrere.

¹⁶ Alonso, Marc; Toldrà, Lluís-Xavier. (1993). "El oso pardo en Catalunya"

¹⁷ Alonso, Alonso; Toldrà, Lluís-Xavier. (1993). "El oso pardo en Catalunya", p. 346

Aquestes disjuntives, per intrascendents que puguin semblar a priori, no deixen d'exemplificar la condició de l'espècie al nostre territori. Fins fa ben poc, rarament s'havia treballat en abundància sobre la figura de l'os a Catalunya, com tampoc s'havia executat mai un seguiment estricte que permetés estudiar el plantígrad; tot quedà en dades i anotacions residuals (també pels mitjans del moment), essent una realitat enigmàtica a les nostres contrades i complicant-ne tota investigació posterior.

L'article esmentat de Marc Alonso i Lluís-Xavier Toldrà, publicat l'any 1993, conclou afirmant que el problema per a la conservació de l'os és la dificultat de comptar amb hàbitats adequats pels efectes de l'activitat humana i plantejaven: "la recuperación del oso en el Pirineo catalán requiere un planteamiento serio de reintroducción de ejemplares, indisociable de la salvaguarda de los últimos lugares adecuados para la especie".¹⁸

El mateix estudi fa referència al decret aprovat per la Generalitat l'any 1987 per a la creació de dues reserves per a la protecció de l'hàbitat de l'os a la Val d'Aran i al Pallars Sobirà; però no va ser efectiu per la manca d'una extensió territorial suficient i perquè les mesures de protecció efectives van ser minses.

3.2. El renaixement de l'os als Pirineus: el programa pilot (1996-97)

La dècada dels anys noranta podria considerar-se la més significativa o, si més no, l'etapa on hi hagué un punt d'inflexió que obriria noves portes. En ple context d'escepticisme i desfeta, el darrer albirament en data de l'any 1991 entre l'eix que traça el pla de Beret i la Bonaigua, acabaria per ratificar la proclivitat manifestada durant les dècades anteriors. La mort de l'espècie al Pirineu català, finalment, s'estaria materialitzant.

Paral·lelament però, el panorama internacional possibilitaria un nou marc d'acció. L'erigir en aquells anys de moviments pro i d'unes dinàmiques d'idiosincràsia relativa a l'ecologisme, sostenibilitat i salvaguarda ambiental, tot abraçat en els acords adoptats

---

¹⁸ Alonso, Marc; Toldrà, Lluís-Xavier. (1993). "El oso pardo en Catalunya", p. 348

a la Cimera de la Terra de l'any 1992, proferirien un canvi que s'evidenciaria anys més tard. De manera que, en poques dècades, la societat modificà sumptuosament la seva concepció respecte la naturalesa. La conscienciació ambiental reeixí, passant de ser una qüestió de reductes a una causa social major. “De este modo, aunque cincuenta años antes se consideraba una alimaña, el oso pardo hoy en día se ha convertido en todo un símbolo de la calidad ambiental de nuestras montañas.”¹⁹

Aquestes dinàmiques es manifestaren a nivell estatal i, en correspondència, també dins l'àmbit de la Unió Europea. Des d'una òptica governamental, haver sofert aquesta evolució possibilità que s'aproessin certes lleis de caràcter conservacionista com, per exemple, la Ley 4/89 de Conservación de los Espacios Naturales y de la Flora y Fauna Silvestres del 1989, la qual va possibilitar la creació del *Catálogo Nacional de Especies Amenazadas* (en la que s'inclouïa la figura de l'os). Per tant, aquells que anteriorment pagaren honoraris per tal d'afavorir l'extinció de moltes espècies,²⁰ com l'Administració, ara adoptarien el compromís de protegir-lo.

Per altra banda, també instigada per aquest context global, la Unió Europea impulsaria un instrument de suport i finançament per aquells dissenys concernents a la conservació del medi ambient i per tal de catalitzar l'aplicació d'aquelles polítiques amb objectius climàtics o ambientals dins la comunitat: el Programa LIFE (1992); del qual se'n deriven multiplicitat de projectes, havent-ne finançat més de 60 adreçats específicament a la conservació de les poblacions europees d'os bru.²¹

Aquell mateix any, en base a la Directiva 92/43/CEE s'aprovaria també un dels antecedents inherents a l'actual Xarxa Natura 2000, la Directiva Hàbitats, amb l'objectiu de conservar, protegir i millorar la qualitat del medi ambient, així com dels hàbitats naturals i de la flora i fauna silvestre.

¹⁹ Elosegui, Migel Mari. (2010). *El oso pardo en los Pirineos*, p. 177

²⁰ “Ley de alimañas” de 1953

²¹ A la base de dades de la pàgina web de LIFE es poden consultar tots els projectes

Ambdós instruments, juntament amb el marc legal i les parts implicades, possibilitarien la reintroducció de l'os, considerant l'espècie com a prioritària i apuntalant les arques de l'Administració estatal en forma de subvencions.

Encara en aquest marc, el desembre de l'any 1993 la Unió Europea, França i l'estat espanyol, incloses les diputacions de Navarra, Aragó i la Generalitat de Catalunya, ratificarien una sèrie d'acords per tal d'impulsar el primer Projecte LIFE, dirigit a la salvaguarda de les tres espècies més compromeses dels Pirineus, en el que l'os, òbviament, n'era partícip. El Projecte se subvencionaria en un 75% des d'Europa, ja que l'os va ser considerat com a espècie prioritària (el fons normalment contempla un 50%).

Així, l'any 1996, amb l'estat francès com a principal impulsor, s'inicià la reintroducció experimental o prova pilot, la qual va permetre l'alliberació de tres exemplars d'os bru a Melles, al Pirineu central. En primer lloc, es deixaren anar les femelles Ziva i Melba i, a posteriori, l'any 1997, el mascle Pyros, tots procedents d'Eslovènia. Aquesta, havia de ser l'experiència pràctica que servís per avaluar l'adaptació dels ossos a la serralada, com també per testar els nous localitzadors telemètrics que se'ls va incorporar, a més de comprovar la resposta de les poblacions locals davant la presència ursina. Per aquest motiu, tot i que sense massa resultat, s'engegaria una campanya d'informació i sensibilització que, mitjançant els pressupostos signats, havia de construir les bases del projecte tot assentant la figura de l'os a les poblacions en el marc del respecte i la convivència. Santiago Palazón escriu, en tal sentit:

Els punts dèbils del programa han estat no comptar amb un suport social i polític fort, no haver-se guanyat el reforçament de la població local dels Pirineus, no comptar amb un pla de l'espècie aprovat i no haver fet un programa de recuperació global de l'espècie per tots els Pirineus.²²

La tria d'uns ossos procedents d'Eslovènia no va ser atzarosa, sinó que s'explica per la proximitat genètica, la similitud dels respectius habitats (ambdós d'influència mediterrània) i per l'agilitat dels processos de translocació. La variant cantàbrica

---

²² Palazón, Santiago (2006). "Situació actual de l'os bru als Pirineus centrals...", *Ripacurtia*, núm. 4, p.148

s'ajustava encara més a les necessitats genotípiques, però no es va considerar viable per l'escàs nombre d'individus i la inestabilitat de la població càntabre-asturiana (a diferència de la balcànica, amb uns 2.000 - 2500 exemplars).

El balanç dels primers anys, ben entrat el segle XXI, vindria ser discordant i polaritzat. Per una banda, l'os, després de molt de temps, entrava en un període de convalsència en el que recobriria molt tímidament el vigor.

La població d'ossos als Pirineus a finals del 2004 fluctuaria entorn als 13 - 15 individus²³ i, aquests, de llinatge eslovè, s'estendrien obertament pel territori (a diferència dels darrers exemplars autòctons, molt més assitiats). Aquest fet podria ser motivat per la demanda de nous espais, ja que, amb l'arribada dels ossos eslovens, la natalitat s'hauria accentuat i, de retruc, també la disputa territorial. Així, l'adaptació i la viabilitat de la població prosperava (almenys a nivell biològic i demogràfic).

No obstant, ho feia en el si de la polèmica, perquè com bé sabem, no es va establir un vincle de proximitat entre els coordinadors del projecte a Catalunya i els habitants de les poblacions locals. L'absència d'infraestructures, el biaix informatiu i la por a que l'os travessés la frontera francesa per arribar a zones del país menys preparades, va generar un clima de crispació general. De fet, la pressió de determinats sectors va fer recular a la Generalitat. "Els socialistes van dir que l'os era un perill per a les persones i junt amb Convergència i Unió i el Partit Popular van demanar l'expulsió del plantígrad del Pirineu."²⁴

D'aquesta manera, després d'algunes incongruències, d'una gestió de les subvencions europees força qüestionada (almenys en opinió d'alguns estudiosos consultats) i, de demanar obertament que es paralizés el procés de reintroducció (ho fa l'Administració catalana als fòrums comuns del programa LIFE al 2001), la situació va acabar per apaivagar-se i Catalunya hagué de continuar amb els acords preestablerts.

²³ A la pàgina web de PiroLife podem consultar la genealogia i població de l'os als Pirineus entre 1996-2014

²⁴ Casanova, Eugeni. (2005). *L'ós del Pirineu, crònica d'un extermini*, p. 370

Paral·lelament a l'oposició social i a la desfeta burocràtica, la població ursina també va presentar algunes problemàtiques de condició zoològica i natural que convindria destacar com: el limitat nombre de progenitors, els pocs casos de reproducció, la regular però no suficient tendència de creixement que impedia incrementar substancialment el nombre d'individus, a més d'algunes morts que, juntament amb la baixa variabilitat genètica, van deixondir els promotors del projecte per tal de plantejar una segona repoblació de cares al futur.

D'aquesta manera, uns anys més tard, concretament al 2006, sota iniciativa del govern francès i, novament, amb la representació de les parts implicades, Espanya (secundada per la generalitat i els governs d'Aragó i Navarra) i Andorra (qui s'interessà per primera vegada), se signaria un document internacional de col·laboració que permetria la inserció de cinc individus més. Decisió accentuada per la mort de la darrera ossa autòctona dels Pirineus, Cannelle. Durant aquest període el govern francès concretà l'objectiu d'assolir la xifra d'uns 30 exemplars a la serralada de cares a l'any 2008. En contrast amb el que es venia dient respecte la indolència històrica vers l'espècie, aquesta vegada tot individu seria observat minuciosament com mai abans; tasca facilitada pels nous sistemes de seguiment amb emissors GPS-GSM i intraperitoneal.

El catàleg d'ossos detectats a Catalunya²⁵ comptabilitza entre 1996 i 2004 la presència de 17 exemplars diferents; xifra que s'incrementa fins a 23 entre 2005 i 2010. En total, s'esmenta que transcorregudes quinze temporades (1996-2011), almenys 30 ossos han trepitjat territori català; dels quals, territorialment als menys 20 han visitat la Val d'Aran, 17 el Pallars Sobirà i 5 l'Alta Ribagorça. "En el caso del Pallars Sobirà, hasta la fecha han sido encontrados con mayor frecuencia en las valles de Àneu, contiguos a la Valle de Arán, aunque actualmente al menos dos o tres se mueven habitualmente por los valls de Cardós y de Ferrera."²⁶

²⁵ Palazón, Sagontia [et al.]. (2011). "Oso pardo en Catalunya", *Quercus*, núm. 304 p. 21

²⁶ *Ibídem*, p. 20

La població d'ossos seguí consolidant-se i, la seva viabilitat, tot i que de propensió favorable, encara era de pronòstic reservat. A diferència, en els camps social, cultural i administratiu hi continuava havent molta feina per fer. Aquesta segona introducció no va ser exempta de polèmica i, com si d'un "dèjà vu" es tractés, el debat sobre la conservació de l'espècie es tornaria a reprendre.

3.3. L'actualitat: l'èxit del projecte PiroLife (2014-18)

L'any 2014 el departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya inicià el projecte PiroLife (2014-18),²⁷ inherent al mateix programa LIFE, amb l'objectiu de contribuir en la conservació de l'espècie per així consolidar el seu futur als Pirineus catalans. Els objectius essencials del projecte són: conèixer i consolidar genèticament la població; dissenyar una xarxa d'espais de connectivitat per l'ós bru i millorar-los.; provar que el risc d'atacs "zero" a la ramaderia i l'apicultura és possible; generar un clima d'acceptació i coexistència i incrementar i millorar els espais de coordinació internacional en relació a l'ós bru.²⁸

Tanmateix, convé incidir sobre la figura del darrer os introduït, Goiat (2016); la importància del qual no només rau en ser el primer individu alliberat a terres catalanes, sinó també en el fet de disputar la condició de consanguinitat dins la població.

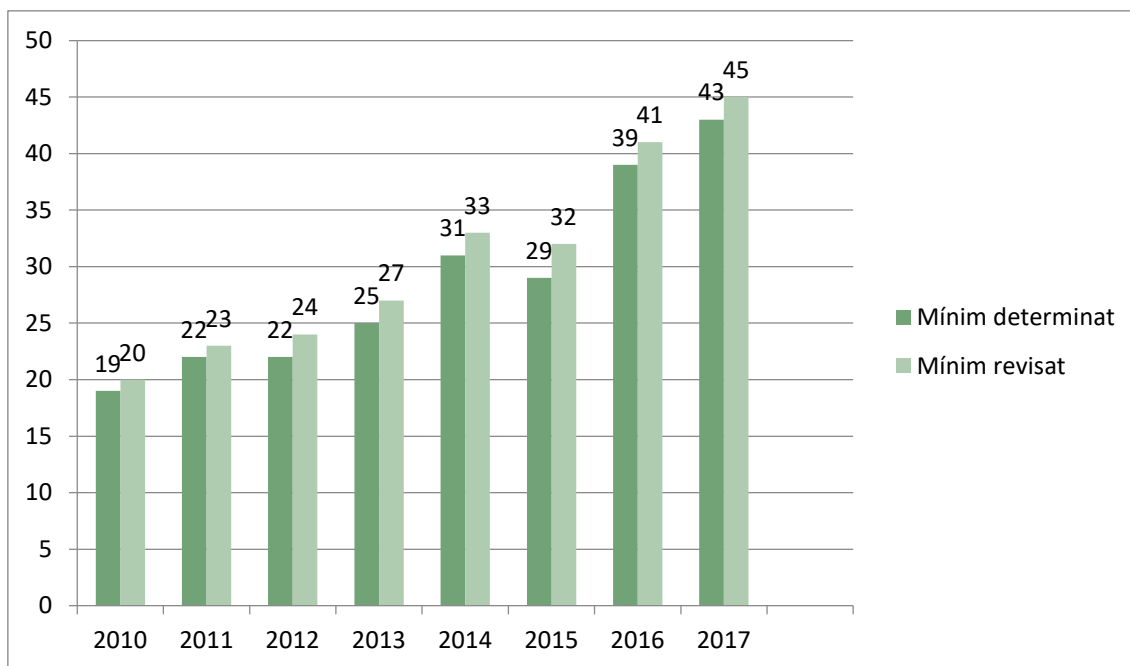
Així, en certa manera, Goiat ens obliga acotar una informació cabdal, la problemàtica de la variabilitat genètica. Tots els ossos introduïts en pro d'aquestes polítiques de reforçament (parlem de reforçament adés la persistència d'alguns exemplars autòctons de llinatge ibèric en el moment de l'alliberament) són de població balcànica. En aquest sentit, Pyros (introduït el 1997), s'ha reproduït amb la majoria de les femelles, essent pare directe del 45,5% dels ossos nascuts i ascendent

²⁷ El projecte està coordinat pel Departament de Territori i Sostenibilitat i té com a socis el Conselh Generau d'Aran, l'empresa Forestal Catalana, la Universitat de Lleida i la Fundació Oso Pardo; culminarà els anys 2019-2020.

²⁸ PiroLife (web)

directe/indirecte del 75,8%.²⁹ S'espera que la introducció d'un mascle dominant com Goiat pugui revertir una situació que, tal i com succeí a la capçalera de la vall de Tovel, gestaria un continu endogàmic indefugible.

Podríem considerar càndidament que l'os bru es troba en un nivell de relativa solidesa, que s'ha consolidat superant de llarg la xifra de 30 exemplars prevista per ara farà una dècada (les últimes dades d'aquest any apunten a uns 45 exemplars).

Taula 7. Població pirinenca (2010_2017)³⁰

Tot i aquesta evolució positiva, convé ser sagaços. La història ens diu que les relacions vers aquesta espècie són de gran complexitat i, per bé que l'adaptació sigui favorable i segueixi el seu curs, encara s'ha de treballar en molts aspectes de diversa índole perquè el procés de reintroducció culmini en el seu màxim esplendor.

²⁹ Palazón, Santiago; Alonso, Ivan.(2019). "De Pyros a Goliat", *Quercus* [Proyecto Piroslife], núm. 397, p. 7

³⁰ Taula a partir de les dades de Piroslife a: *Quercus*, [Proyecto Piroslife], núm. 397, 2019, p. 5

4. PROBLEMÀTICA I CONFLICTES

“Nuestros abuelos y los abuelos de nuestros abuelos dedicaron sus vidas a acabar definitivamente con los osos que atacaban nuestros rebaños y ahora los vuelven a liberar”³¹

La història ens diu que la coexistència vers l'os bru a les nostres contrades no ha estat una qüestió senzilla, essent objecte de por als poblats confinats a les muntanyes, enemic potencial per a la cabana ramadera i, a judici d'uns quants, consumptiu per a les activitats tradicionals pirinenques. Antitèticament, la seva presència significava un pòsit de recursos per aquelles famílies de trampers i caçadors, conferint unes importants retribucions econòmiques a més dels tants valors intangibles que seran tractats més endavant. Avui però, la situació dista molt de la realitat viscuda als segles d'antany, quan el sistema econòmic preindustrial o, més específicament, de subsistència, no resistia les eventuals escomeses ursines. D'aquesta manera, la condició econòmica antecedent relativa als models d'explotació familiar on el bestiar era quelcom imprescindible per a sobreviure, s'allunya molt de les circumstàncies actuals, quan l'os ja no representa un perill per a la integritat i el benestar del sector ramader.

Durante los últimos mil años, los valles y las laderas de los Pirineos, han mantenido un sistema de vida predominantemente agropastoral (...) Sin embargo, como mínimo desde los años 50, esta forma de vida ha experimentado un retroceso continuo.³²

Davant d'aquesta situació, hom podria pensar que, a priori, la viabilitat de l'espècie no contradiu els interessos del sector primari als Pirineus, almenys de forma irrevocable; no obstant, gens més lluny de la realitat, la situació a dia d'avui és clarament dicotòmica, de confrontació. Per què la figura de l'os, encara ara, gesta aquest ambient tan enterbolit amb tot el que s'ha exposat?

³¹ Ruiz-Olmo, Jordi [et al.]. (2011). “Osos y humanos: del conflicto a la coexistència”, *Quercus*, núm. 304, p. 26

³² McNeill, John R. (2007). Prefaci a: Ismael Vaccaro i Oriol Beltran, *Ecologia política de los Pirineus*, p. 9

4.1. La importància de l'escala i de l'enfocament

Si bé és cert que últimament la societat mitjana ha adoptat certes aptituds relatives a l'ecologisme i a la salvaguarda ambiental, convé ser perspicaços i entendre que aquest assumpte és també un afer d'escala i, per tant, no sempre concordant en funció de l'àmbit tractat. Per exemple, en el buidatge d'enquestes³³ s'aprecia que mentre la població turística (que no viu al territori) és àmpliament partidària de la reintroducció de l'os; en canvi, el contrast d'opinions entre la població autòctona de l'àrea d'estudi, el Pallars Sobirà, és ostensible.

Ara bé, que ho fa que sigui així? Quins són els agents que motiven aquestes diferències territorials? Hi ha una circumstància irrevocable que es mereix una bona dosi d'autocrítica i que parteix de la primera onada reintroductòria de l'any 1996. I és que potser hauríem d'haver estat més curosos al preguntar a la població autòctona i a les parts implicades que és el que volien i que no els semblava bé, plantejant-ne les subsegüents solucions. Potser així, atorgant-los, d'entrada, el protagonisme que es mereixien, la situació hagués sigut més avinent.

En aquest sentit, hem d'entendre que una problemàtica d'abast general com és la conservació d'una espècie en perill no pot ser tractada com a tal (des d'una dimensió nacional, ignorant-ne les particularitats locals), i més havent-hi unes demarcacions implicades, amb realitats diferents i que, al cap i a la fi, són les predestinades a conviure vers l'espècie projectada. És per això que s'ha considerat oportú emfatitzar i treballar sobre una metodologia de caràcter regionalista. En qualsevol cas, aquest és només un dels molts arguments pel que es pot sostenir que les disjuntives d'avui són més una conseqüència social revestida de natural i indefugible.

Per altra banda, la dimensió social i ontològica també cobra importància a l'abordar el parer dels diferents col·lectius que configuren el nostre territori, atès que generalment presenten opinions molt diferents en funció del sector al que pertanyen i a l'àmbit on viuen. Des de temps immemorials, els camperols han arranjat i modelat les seves

³³ Veure apartat d'anàlisi i buidatge d'enquestes

terres amb la finalitat específica d'obtenir sustentacle, aliment i garanties per prosseguir. En conseqüència, d'aquest arquetip de vida en resulta una cultura, uns costums i un pensament que normalment dista molt del que conforma l'imaginari col·lectiu urbanita, de maneres freqüentment antitètiques.

La gente con gran dependencia de la tierra y de los recursos naturales –en general, los que residen en el medio rural y/o son propietarios de la tierra- tienden a expresar de manera muy marcada los valores utilitario y de dominio, y de forma muy débil los valores y actitudes moralistas y humanísticas hacia la naturaleza, al contrario de lo que ocurre con la gente que no necesita la naturaleza para subsistir, en general, los habitantes urbanos.³⁴

Aquesta dicotomia es dibuixa clarament en la connotació negativa que té l'animal salvatge per a molts ramaders, molt lluny de l'estimulant oportunitat d'oci i/o contemplació que suscita a la majoria de pobladors urbans, amb una visió, cal dir-ho, sovint idealitzada i força esbiaixada de l'animal indòmit. Aquesta diferenciació "blasmada" d'ambdós sectors es fa amb afany d'explicar el contrast d'ambdues perspectives, essent conscient de l'abundància de matisos. Una d'agropecuària molt pragmàtica, en la que és primordial exercir un control sobre l'entorn, ja que, al capdavall, al camp sempre s'ha menjat d'allò domesticat i, per tant, s'ha combatut vers allò salvatge; i l'altre, la nostra, basada en el romanticisme i la còmoda mirada des de la distància, la qual ens obliga a indagar profundament en la matèria abans d'asseverar res.

Per tal d'exemplificar-ho, ens acollirem a la discussió de l'anàlisi sociològica de Juan Carlos Blanco i Yolanda Cortés sobre el llop a la península Ibèrica i la percepció social que se'n deriva, la qual fa ostensible la polarització descrita anteriorment on, depenent de la dimensió sociocultural observada, l'opinió general de l'os i dels depredadors en general varia significativament:

---

³⁴ Blanco, Juan Carlos; Cortés, Yolanda. (2001). "Ecología, censos, percepción y evolución del lobo en España: análisis de un conflicto", p. 98

Nuestro estudio en Cantabria muestra dos grupos sociales diferenciados por su actitud hacia el lobo. El sector negativo suele estar formado por habitantes rurales y de zonas con lobos, mientras que el sector positivo lo constituyen en general habitantes urbanos de áreas sin lobos (...). El análisis de valores muestra que entre los partidarios del lobo, su imagen evoca el salvajismo y la belleza de la naturaleza. La mayoría de estas personas expresaron el deseo de escuchar el aullido del lobo como símbolo de la pureza de la naturaleza. También dudan del derecho del hombre a matar animales por el hecho de ser perjudiciales, y consideran al lobo como elemento indispensable del equilibrio natural. Por el contrario, los que se declaran en contra del depredador, aprecian sobre todo su valor como pieza de caza y consideran que su opinión mejoraría si los lobos reportaran algún beneficio económico.³⁵

Aquesta antinòmia de perspectives relatives a l'escala i a la dimensió social, ja siguin derivades de la focalització administrativa (entre l'àmbit local i el nacional) o de la localització sectorial (entre l'àmbit rural i l'urbà), posa en manifest una de les principals problemàtiques a resoldre: la condició antipodista de la discussió. Malauradament, els blancs i els negres monopolitzen la pràctica totalitat d'un conflicte de valors mancat de matisos, on les mesures que satisfacin un sector segurament seran reprovades o discutides per l'altre; és per aquest motiu que un dels principals objectius és, a banda de retornar el protagonisme a les poblacions locals, dotar d'eines a la societat perquè hom sigui plenament capaç de desenvolupar opinions raonables i equànimes que, alhora, permetin establir ponts i mitigar el conflicte en un marc de comprensió mútua que defugui de radicalismes.

4.2. El conflicte amb el sector primari

El sector primari als Pirineus, de la mateixa manera que l'os, ha anat perdent salut amb el pas dels anys fins al punt que actualment se'n discuteix el seu avenir en un futur proper. En aquest sentit, sembla evident la urgència de treballar per tal que ambdues herències del passat, tant l'una com l'altra, les quals han conviscut de millor o pitjor manera al llarg dels segles, recuperin la posició que els pertoca.

---

³⁵ Blanco, Juan Carlos; Cortés, Yolanda. (2001). "Ecología, censos, percepción y evolución del lobo en España: análisis de un conflicto", p. 97

El pitjor dels escenaris planteja la possibilitat de perdre aquest llegat i, amb ell, uns valors ancestrals que han modelat i caracteritzat aquestes valls, conferint-los una autenticitat que avui corre el risc de desaparèixer. Ara bé, són realment compatibles? Hi ha lloc tant per l'os com per les activitats tradicionals pirinenques?

4.2.1. Els ramaders

Com ja s'ha assenyalat anteriorment, que els animals domèstics venen patint atacs d'os des de sempre és una certesa indiscutible; com també ho és que l'os ha patit els nostres des que compartim terres. Aquesta interacció negativa però natural entre el plantígrad i una ramaderia, cada vegada més devastada, no deixa de ser el principal problema del programa de recuperació de l'espècie als Pirineus. És l'os el principal maldecap del sector? O és només el principal objectiu en ser assenyalat?

Actualment, el nombre d'explotacions i de caps de bestiar al Pallars Sobirà és força reduït³⁶ i, en qualsevol cas, les polítiques compensatòries en qualitat de subvenció i/o indemnització són garant d'estabilitat per al sector. El valor inherent de la cabana ramadera ha minvat³⁷ -cal recordar que el pasturatge d'avui és sovint a temps parcial- i, el que abans podia derivar en un desastre econòmic, com l'atac d'un os, ara es controla mitjançant les partides compensatòries de l'Administració. De fet, sortosament, la Generalitat no només ha contemplat les esmenes econòmiques en cas de atac, sinó que ha reforçat les mesures de prevenció desplegant tot un ventall d'accions.

Pel que fa al nombre d'atacs, convé destacar que entre 1996 i 2006 els ossos van ser responsables, amb seguretat, de la mort de 243 caps de bestiar, gairebé exclusivament oví (95'6% del total). El 96% dels atacs van tenir lloc a la Vall d'Aran i un 4% al Pallars Sobirà (amb gairebé 140.000 hectàrees, més del doble que l'anterior).³⁸

³⁶ Segons IDESCAT (2016) el sector primari només representa el 3,3% del VAB nominal

³⁷ Segons les dades d'IDESCAT el nombre d'unitats ramaderes va minvar al Pallars Sobirà de 15.056 unitats el 1999 a 10.047 unitats el 2009

³⁸ Ruiz-Olmo, Jordi [et al.], (2011) "Osos y humanos: del conflicto a la coexistència", *Quercus*, núm. 304, p. 27

Aquesta diferència entre ambdues comarques podria explicar-se per la distinta manera de tenir cura dels ramats: els atacs solen produir-se davant la presència de bestiar domèstic sense cap tipus de protecció. En aquest sentit, a dia d'avui és força estrany que els pastors romanguin permanentment al costat dels seus ramats, de manera que moltes vegades queden sols a les muntanyes sense cap tipus de vigilància. En conseqüència, una de les mesures en què més s'està treballant és la de reforçar l'agrupament i la custòdia dels ramats,³⁹ concentrant-los en grups de gran magnitud (de 1000 a 1500 caps) i, si escau, garantint-ne una rigorosa vigilància amb la contractació de pastors i ajudants durant la temporada estival.

Fig. 6. Baixada de l'agrupament de Boldis-Àreu. Font: Piroslife (web)

Altrament, també s'han engegat accions com la cessió de gossos de protecció, la instal·lació i el manteniment de les pletes electrificades, la construcció de cabanes o barracons pastorals, entre d'altres. La presència de gossos, especialment la del mastí i la del muntanya dels Pirineus, és elemental per a la protecció del bestiar. Les dades demostren que la seva presència redueix significativament les probabilitats de que els ramats sofreixin atacs, per tant, el fet de no comptar-hi representa córrer un risc innecessari. A diferència d'estadis anteriors on els grans carnívors abundaven, la pràctica desaparició dels depredadors a la serralada contribuï en que la presència del gos es reduís sincrònicament per innecessària. Com hem dit però, les polítiques relatives al programa de cessió de gossos espera fer virar la tendència i, consegüentment, garantir la protecció dels ramats.

³⁹ Segons Piroslife (web) el 2018 s'han organitzat 6 agrupaments de ramats protegits, amb prop de 5.600 ovelles i cabres de 36 propietaris i ramaders diferents. Al Pallars Sobirà, la protecció mitjançant aquesta mesura, ha arribat a més de 3.600 animals de 12 propietaris.

Amb totes aquestes actuacions administratives dels darrers anys, s'ha aconseguit reduir significativament el nombre d'atacs en termes relatius; per bé que a l'haver-hi cada vegada més ossos la xifra ha augmentat en termes absoluts. "El risc és menor, però existent, de manera que s'ha de seguir treballant per tal de minimitzar els danys en la mesura del que es pugui fins que esdevingui irrisori."⁴⁰

Segons les dades de la Generalitat durant el 2016 es van produir 33 atacs atribuïts als ossos sobre la ramaderia i l'apicultura (8 al Pallars i 25 a l'Aran),⁴¹ que es van incrementar a 46 durant l'any 2017 per les accions de l'os Goiat, amb un comportament "d'una intensitat depredadora anòmala i molt alta".⁴²

En comparar els atacs soferts per aquells ramaders que han optat per protegir el seu bestiar amb els que no, els resultats són summament reveladors. No adherir-se al programa gratuït de prevenció de danys multiplica per més de vint les probabilitats de patir un atac de qualsevol depredador. Entre 2017 i 2018 els danys sobre els ramats han representat el 0,09% del nombre total de caps de bestiar (8 danys per 9.066 caps); mentre que en ramats no protegits ha representat el 2,19% (95 danys per 4.330 caps de bestiar).⁴³ És més, quasi la meitat dels casos d'atac computats al bestiar protegit són producte de no haver-los pogut tancar a la cleda durant la nit.

Cal afegir però, que la problemàtica transcendeix de la ramaderia per afectar també als sectors cinegètic i apícola, dels que parlarem en els següents apartats. En qualsevol cas, els incidents produïts a dia d'avui pels ossos són circumstancials, almenys en comparació amb l'impacte que puguin generar altres espècies o determinats agents ambientals.

A qualsevol vall del Pirineu moren cada any desenes d'ovelles atacades per gossos salvatges o domèstics, estimbades fortuïtament o fulminades per llamps. Comparades amb aquestes xifres, les baixes que pugui provocar l'os són una insignificança.⁴⁴

⁴⁰ Entrevista a Francesc Rodríguez i Ambel, Casa de l'Os Bru dels Pirineus

⁴¹ PiroLife (web)

⁴² Miralles, Ferran, director general de Medi Natural (2018). El Punt Avui, 15/09/2018

⁴³ PiroLife, "Protección de la ganadería y la apicultura", *Quercus*, núm. 397, 2019, p. 11

⁴⁴ Casanova, Eugeni. (2005). *L'ós del Pirineu, crònica d'un extermini*, p. 11

És més, a nivell alimentari els ossos compten amb una dieta de fracció vegetariana, almenys en la seva pràctica totalitat i, tanmateix, no els surt a compte aquella despesa energètica generada al perseguir un gran herbívor si pot trobar-ne de morts, per exemple, als peus dels allaus. De manera que si no hi ha un excés de població o un descontrol generalitzat no es veuran forçats a acudir en busca de preses.

Amb tot això, sembla ser que l'os actua com a catalitzador d'una problemàtica de fons molt més greu, la deriva del sector primari. I si l'os fos només el pretext sota el que s'amaga una realitat molt més complexa i dolorosa? Al cap i a la fi, és l'animal que millor il·lustra les demandes d'un món urbà que, segons molts ramaders, no té en compte el futur de la població rural, ja que només s'interessa per naturalitzar i reivindicar l'animal salvatge des de la distància.

Por lo tanto, manifestarse en contra del oso es también una forma de luchar contra la legislación ambiental, que según algunos les ahoga, y puede simbolizar la lucha de una comunidad por su supervivencia. El oso, claro está, no es en absoluto el único culpable de la mala situación de los ganaderos, pero sí puede ser la gota que colma el vaso.⁴⁵

El món ramader no hauria de seguir resignant-se del retorn d'una espècie més antiga que la seva pròpia existència, amb la que de fet, ha conviscut durant segles; perquè la resposta de la seva decrepitud no la trobaran pas en el propi os, i d'això en són ben conscients. Malauradament, discernir sobre els motius que limiten el desenvolupament de les activitats tradicionals pirinenques i el perquè de la seva reticència vers les decisions gestades en el si de l'Administració no és tema que ens pertoqui en aquest estudi. Malgrat tot, esperem que l'anàlisi de les oportunitats relatives a la figura de l'os, ens ofereixi raonaments de pes amb els que el sector ramader pugui recolzar-se.

---

⁴⁵ Elosegí, Migel Mari. (2010). *El oso pardo en los Pirineos*, p. 114

4.2.2. Els caçadors

En contrast amb el sector ramader, aquest col·lectiu sí que compta amb un relatiu bon estat de salut a dia d'avui i, per tant, el seu impacte sobre el territori, encara ara, és força significatiu. De fet, com ja s'ha comentat, la caça ha estat un dels factors que més ha discutit les garanties de supervivència de l'espècie, perseguint-la fins a l'extenuació; per bé que en alguns moments també ha servit per reforçar-la i protegir-la. En qualsevol cas, l'actualitat d'aquest sector ens presenta un escenari digne d'anàlisi per la seva disparitat de casos.

Per una banda, la cinegètica és una activitat força més heterogènia que la ramaderia en tarannà, discursos i opinions respecte l'os, motiu pel qual no podem generalitzar com sí que ho hem fet en el cas anterior. Desplegada per tot el territori i amb milers d'adeptes només als Pirineus catalans, bona part de l'àrea de distribució del plantígrad coincideix amb la reserva nacional de caça de l'Alt Pallars; a la que s'hi han de sumar aquells vedats gestionats per particulars i les zones de caça controlada. Amb tot això, l'escenari que se'ns presenta obliga a la convivència i al respecte mutu. En aquest sentit, és important que els caçadors, com a incansables dinamitzadors de l'entorn que són o haurien de ser, entenguin que el seu exercici també radica en conservar la natura.

La caça pot ser perfectament compatible amb la conservació de l'espècie sempre i quan es realitzi de forma ponderada i racional, i això passa perquè el caçador accepti el marc normatiu que regula la seva activitat.

Malauradament però, al marge d'aquells reductes –per no tractar-los com a caçadors– que han abatut exemplars il·legal i penosament, i que no entrarem a valorar, la pràctica de la caça està lluny de ser i significar el que hom desitjaria. Per una banda, si bé és cert que pot contribuir a reduir la superpoblació de senglars que amenaça la integritat de l'espècie, per exemple, també ho és que la interferència derivada d'una mala gestió pot conduir a que l'os abandoni la seva zona de protecció en detriment de la seva pervivència. Si els caçadors no accepten certes restriccions, aquest respecte mutu al que abans fèiem al·lusió es trenca. Altrament, episodis excepcionals com el

que és visqué l'any 2008 quan un caçador patí l'atac fortuït de l'ossa Hvala -de fet, tots els atacs d'ossos a persones dels que tenim constància als Pirineus han estat a caçadors-, tampoc afavoreixen el més que necessari canvi de paradigma.

Si parlem dels accidents ocorreguts entre l'animal i l'home, sembla que aquests s'expliquen en contextos d'estrès de l'animal; és a dir, femelles amb cries - l'instint maternal de defensar la progènie - o situacions d'acorrallament, com ara en una batuda de caça. De fet, no hi ha documentat cap atac d'os a persones en què aquestes no portessin armes.⁴⁶

Amb tot, s'identifica principalment una problemàtica de gestió, però també d'educació i sensibilització; d'aquí a que s'estiguin duent a terme, en el marc del projecte PiroLife, múltiples tallers de cooperació amb caçadors, l'elaboració d'un manual de bones pràctiques, entre d'altres activitats que esperen poder garantir l'exercici responsable d'aquest sector on, sigui dit, ja hi ha força gent conscienciada.

Fig. 7 Jornades amb caçadors promogudes per PiroLife el 2016

sector on, sigui dit, ja hi ha força gent conscienciada.

4.2.3. Els apicultors

Pel que fa a l'apicultura, si bé sol ser un sector més ignorat per la dimensió socioeconòmica que pren, no deixa de ser una activitat a tenir en compte i sobre la que s'ha actuat amb assiduitat aquests darrers anys. Com ja sabem, els ossos tenen especial predilecció pels opulents abellars rics en mel i, durant els mesos d'estiu, l'activitat d'aquests assentaments coincideix amb la demanda ossera. De resultes d'aquest acoblament ixen any per any atacs sense treva.

⁴⁶ Giné-Janer, Carles. (2009). "Qui està en perill, l'ossa Hvala o el caçador?"

El sistema de prevenció de danys va enfocat a reduir aquesta tendència a l'alça mitjançant el desplegament de tancats de protecció amb filat elèctric i la reparació dels malmesos. No obstant, tot i que en la majoria de casos aquestes mesures han resultat eficients, alguns ossos han aconseguit accedir a les arnes eludint les barreres electrificades, ja sigui excavant, o emportant-se-les per davant. Fet que denota una certa especialització en alguns exemplars⁴⁷ i que obliga a replantejar l'estratègia. En aquests casos, s'ha demostrat que un os amb experiència pot arribar a superar la successió de quatre tancats concèntrics, motiu pel qual s'han col·locat tancaments semifixos que de moment estan donant bons resultats.

Esperem que les noves polítiques preventives, sumat de les campanyes d'informació adreçades als apicultors, puguin acabar d'apaivagar els ànims d'un sector de menor presència i ressò, però no per això menys important.

4.3. L'enfocament dels mitjans de comunicació

Així doncs, havent distingit les diferències entre l'àrea d'estudi (extrapolable a les poblacions que coexisteixen amb l'os) i la resta del principat, la importància de l'escala i la problemàtica amb el sector primari, prosseguirem amb el següent factor, la desinformació. De manera que, a banda del tracte distant de l'Administració sofert per les poblacions autòctones a les primeries, un dels altres motius que ha castigat la salubritat del diàleg ha estat l'entelèquia dels "Mass media", esbiaixant la informació per extreure'n un rèdit d'audiència o, el que és el mateix, abusant del caire sensacionalista.

És cert que avui els mitjans nacionals han virat lleugerament en favor del rigor, almenys pel que fa al tracte de la figura de l'os, informant periòdicament dels albiraments registrats per l'equip de seguiment de PiroLife i cenyint-se a explicar objectivament aquells successos relatius a l'espècie, però no sempre ha estat així, tal i com escriu Eugeni Casanova:

---

⁴⁷ Butlletí PiroLife, 2018, núm. 5

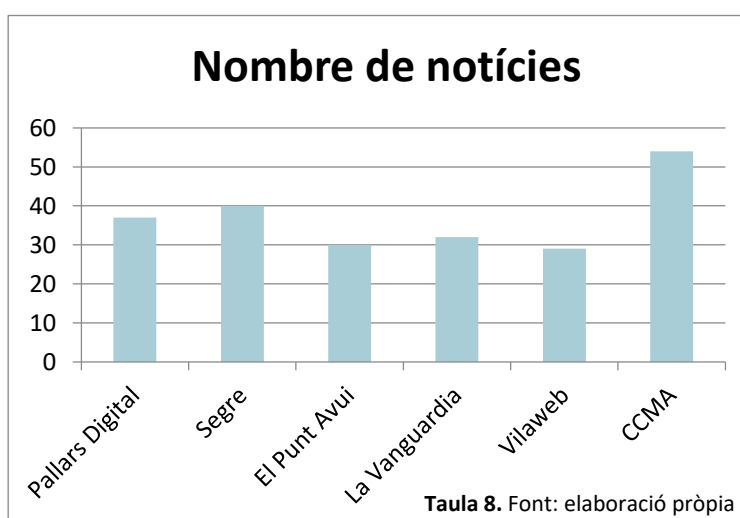

(...) mentre la premsa francesa informava esperançada sobre l'arribada de Giva i Melba, la catalana se sumia en una mena de deliri tràgic, en el qual l'os apareixia sempre com un monstre perillós i rebutjat, i la majoria de les vegades s'afirmava que constituïa una amenaça per a les persones. Pocs van voler explicar que no hi ha documentat un sol atac en tota la serralada si no era d'un animal ferit i acorralat, o si no havia de defensar les cries, i en aquest sentit és més perillós un porc senglar, del qual n'hi ha milers al Pirineu.⁴⁸

Per tal d'analitzar quin és el tractament que fan, actualment, els mitjans de comunicació, s'ha realitzat un buidatge de les notícies sobre l'os en diversos diaris i plataformes, en la seva versió digital. S'han consultat sis mitjans generalistes en el període comprès entre l'1 de gener del 2017 i el 16 de juny del 2018. Concretament, s'han triat dos diaris de la zona: *Pallars Digital* (del Nació Digital) i *Segre*; tres diaris d'abast nacional català: *La Vanguardia*, *el Punt Avui* i *Vilaweb*; i l'espai web de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (notícies i documents audiovisuals).

Per tal de fer l'estudi, s'han buscat als cercadors un seguit de paraules claus: os, os bru, os Pirineu, atacs ossos, PiroLife, Pyros i Goiat; i a partir d'elles, s'han recuperat tots els titulars i subtítulars de les notícies.⁴⁹

Dels resultats d'aquesta cerca es constata que, lògicament, els mitjans que en fan més referència són els de la zona amb presència de l'os: *Segre* (40 notícies) i *Pallars Digital* (37 notícies). Amb l'excepció de la Corporació Catalana de

Taula 8. Font: elaboració pròpia

de Mitjans Audiovisuals que n'ha publicat un major nombre (54 notícies), perquè es computen entrades, àudios i vídeos de la mateixa notícia.

⁴⁸ Casanova, Eugeni. (2005). *L'os del Pirineu, crònica d'un extermini*, p. 11

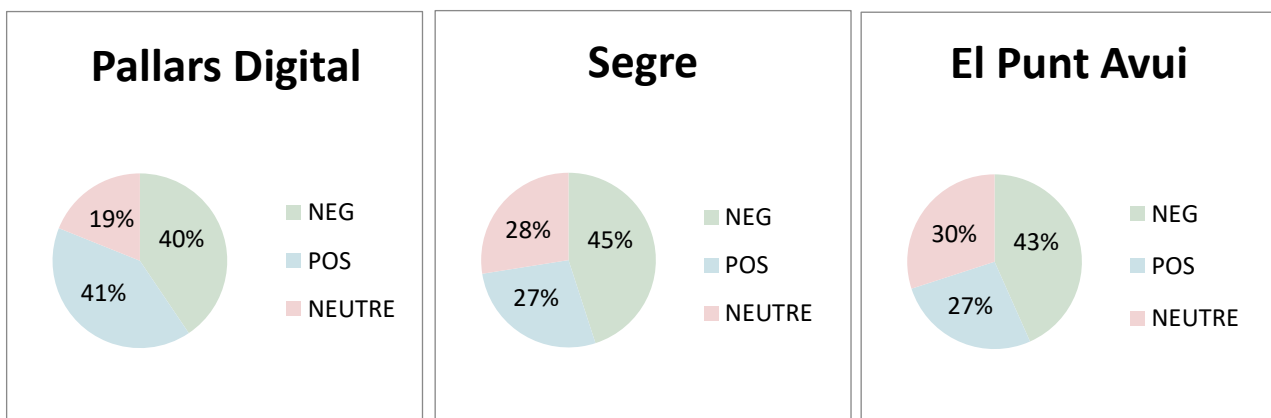
⁴⁹ Veure annex 1. Buidatge de titulars de mitjans de comunicació

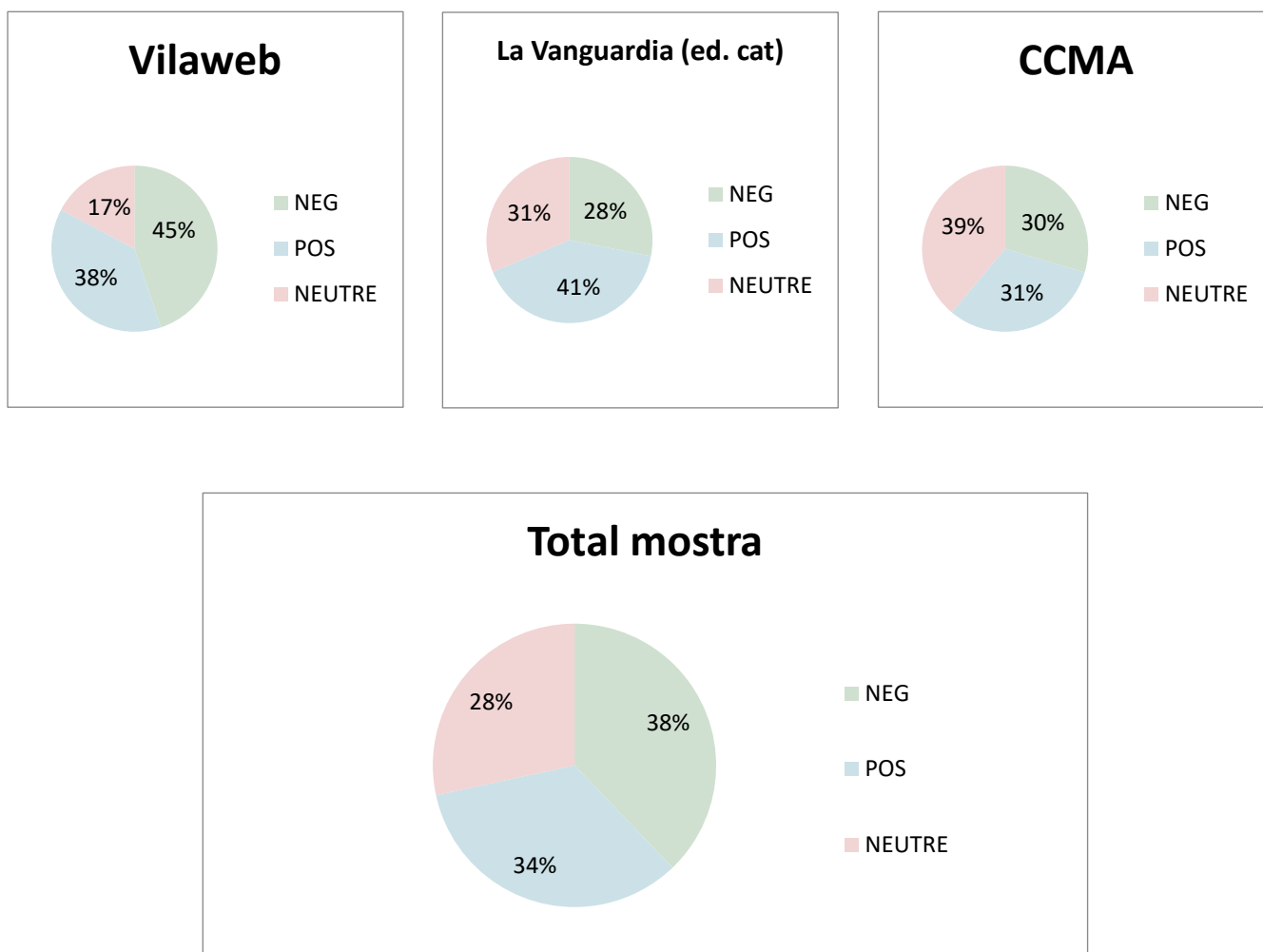
Una vegada recuperats els titulars, s'ha fet una distribució de les notícies en tres grans blocs:

a) Notícies de caràcter “negatiu”, aquelles que posen l'èmfasi en la problemàtica de la presència de l'os, incidint especialment en l'atac als ramats i en el rebuig que es detecta per part de determinats col·lectius (ramaders, polítics de la zona...).

b) Notícies de caràcter “positiu”, aquelles que posen l'èmfasi en l'esforç per trobar una conciliació o relacionen les mesures emprades per tal de fer-la possible, així com aquelles que parlen de l'os com una possibilitat de dinamització econòmica de la zona. També interessa constatar, des d'un punt de vista biològic, si hi ha referències al component d'espècie paraigua que possibilitaria la consolidació de l'os al Pirineu català a nivell de biodiversitat natural.

c) Notícies de caràcter neutre, aquelles esmenten qüestions relacionades amb l'animal en general i sense una influència clara sobre el posicionament del lector (albiraments, naixement d'ossos...)

Taules 9-15. Buidatge mitjans de comunicació

L'anàlisi d'aquesta mostra indica una sèrie de dades rellevants pel que fa a l'enfocament vers la presència de l'os al Pirineu i de quina pot ser la influència sobre el lector a l'hora de llegir les notícies.

D'entrada, si considerem el total de la mostra, s'observen uns percentatges força equilibrats entre els titulars que podem qualificar de negativistes (38%) front aquells que són més aviat positivistes (34%). Cal matisar, però, que aquests titulars classificats com a amables en relació a la problemàtica, parlen majoritàriament de totes les accions que es duen a terme per tal de prevenir els atacs i les mesures compensatòries; motiu pel qual no els hem d'entendre com a estrictament favorables, sinó més aviat com a conciliadors.

Més enllà d'aquesta vessant conciliadora, només, molt puntualment (2/3 notícies per mitjà), hi ha referències a l'oportunitat que pot significar l'os per a la revitalització turística⁵⁰ i només hi ha un únic titular que relativitza els danys provocats per l'os.⁵¹ També podem assenyalar dos titulars del Segre,⁵² que estarien relacionats amb els drets de la preservació de l'os. Però llevat d'aquests, gairebé anecdòtics, no s'ha trobat un titular que indueixi a una valoració argumentada de les oportunitats que pot significar la presència de l'os i de la seva importància per a la biodiversitat.

S'ha comentat que hi havia un equilibri relatiu entre titulars negatius i conciliadors, no obstant, el percentatge es desajusta més a mesura que ens apropem al territori de l'os incrementant-se la sensació negativa i alarmista dels titulars. Així, el diari *Segre*, presenta fins a un 45% de titulars negativistes i el *Pallars Digital* un 40%. Pel que fa al *Punt Avui*, amb un 43% de titulars negatius, cal matisar que el 70% del buidatge correspon a l'edició lleidatana. En els mitjans de caire nacional, llevat de *Vilaweb*, els titulars conciliadors són superiors als de caràcter negatiu. Cal destacar, especialment, el tracte més informatiu i neutre dels mitjans de la CCMA (amb un 39% de titulars neutres); un tracte que evidentment, està relacionat en ser l'ens públic que gestiona els mitjans de comunicació de la Generalitat.

Llevat que els mitjans de comunicació es fan ressò del tema des de posicionaments diferents i s'incideix tant en els atacs i el rebuig - especialment per part dels ramaders-, com per les mesures i accions dutes a terme per aconseguir una conciliació, cal destacar el grau elevat de sensacionalisme dels titulars, fet que pot comportar una interpretació molt esbiaixada de la realitat.

Fig. 8. Titular *Diari Segre*, 14/09/2017

⁵⁰ Com a exemple, "Acord per promocionar turísticament l'os bru", *Pallars Digital*, 28/07/2017

⁵¹ "Els danys causats per ossos i voltors es redueixen al mínim", *El Periódico de Catalunya*, 16/07/2017

⁵² "Un tribunal obliga França a indemnitzar ecologistes per escassetat d'ossos als Pirineus, *Segre*, 24/03/2018; "Multa de 6.000 euros a Naturlandia per l'os abatut", *Segre*, 8/08/2017

La premsa convencional, evidentment, no pot fer el mateix tractament que les revistes divulgatives especialitzades en temes naturals, pel que fa a l'extensió i a la profunditat de l'enfocament; però tenint en compte que els mitjans generalistes són els que arriben a la major part de la població, també seria adequat que donessin peu a una reflexió més completa i rigorosa sobre el que significa l'os (o pot significar) per als Pirineus.

4.4. Educació

Com és evident, la praxi de polítiques inclusives en favor de l'espècie passa per l'apoderament dels camps de la informació i la sensibilització ambiental i, en aquest sentit, s'està treballant molt per desplegar tot un ventall d'accions dirigides a potenciar el coneixement de la figura de l'os. D'aquesta manera, paral·lelament a la difusió dels mitjans que, ja de per se, podria ser perfectament inclosa dins la fracció educativa, tractarem els àmbits de l'ensenyament i la formació.

Aquesta urgència educativa la vàrem poder constatar en realitzar les entrevistes i les enquestes al mateix àmbit d'estudi, al Pallars Sobirà; on sobretot el turista -tot i que també molts autòctons-, no només desconeixien la presència de l'espècie sinó que n'obviaven les seves característiques principals.

A continuació es definiran les principals línies d'acció, especialment des del projecte PiroLife, que s'encarrega de vertebrar el marc educatiu i de divulgació per tal d'afavorir l'acceptació i consolidació de l'espècie.

4.4.1. L'educació escolar

En l'àmbit de les escoles, l'objectiu principal s'orienta en fomentar l'esperit crític i la sensibilitat de la mainada vers la naturalesa i, "a la vegada, que siguin ells mateixos els educadors dels seus pares i mares"⁵³. Per tal que el procés resulti exitós, també s'emfatitza en la necessitat de formar als professors, ja que del seu exercici en dependrà el desenvolupament cognitiu i social de l'alumnat.

---

⁵³ PiroLife (web)

Les tres accions més rellevants que es duen a terme en l'àmbit educatiu són: l'elaboració de materials didàctics per a les escoles, la formació inicial dels mestres dels graus d'educació infantil i primària de la Universitat de Lleida en estratègies per desenvolupar concepcions biocèntriques al voltant de l'os i la impartició de cursos de formació continuada del professorat.⁵⁴

El projecte educatiu de Piroslife s'inicia des de la base, sensibilitzant els més petits -en el marc d'assignatures vinculades al medi natural i social- a través d'una mirada als Pirineus. L'os bru no deixa de ser un valor afegit més que acompanya la mainada durant el transcurs del seu aprenentatge. Aquest model educatiu parteix de quatre grans eixos: l'os bru, l'hàbitat pinenc, l'espai compartit i la cultura i el patrimoni. Activitats i ropestes com la maleta didàctica inclouen contes, cançons i tot tipus d'activitats al voltant de l'hàbitat de l'ós, el seu comportament i la seva relació amb la societat

El desenvolupament i la implementació de la proposta educativa del projecte Piroslife prioritza la formació i sensibilització tant del professorat dels centres educatius de com dels futurs professionals. En aquesta imatge extreta del portal del projecte Piroslife podem observar a diversos professors de la UdL coordinant l'elaboració del material educatiu. Destaquen també els tallers, les conferències i les sortides de camp adreçades als estudiants de la Facultat de Ciències de l'Educació de la mateixa universitat i als mestres d'educació infantil i primària de la zona.

Fig. 9/10. Fotografies: Piroslife (web)

En l'àmbit de l'educació, cal destacar la tasca que s'està duent a terme des de la Casa de l'Os Bru dels Pirineus⁵⁵ a Isil, l'únic centre d'interpretació de l'os a Catalunya, i on es desenvolupen activitats i projectes educatius relacionats amb el plantígrad, per escoles i famílies, adreçats tant a la població autòctona, com als turistes i visitants de la zona (i que seran comentats en l'apartat de l'oportunitat que pot significar la presència de l'os per a la revitalització econòmica).

⁵⁴ Piroslife i UdL. (2019). "Piroslife educatiu; *Quercus* [Proyecto Piroslife] núm. 397, p. 13

⁵⁵ És un projecte de l'Associació Casa de l'Os Bru dels Pirineus, formada per l'EMD d'Isil i Alòs i la Fundación Oso Pardo, i compta amb el suport de la Generalitat de Catalunya.

Fig. 11. Casa de l'Os Bru dels Pirineus, moments abans de l'entrevista amb Francesc Rodríguez i Ambel,

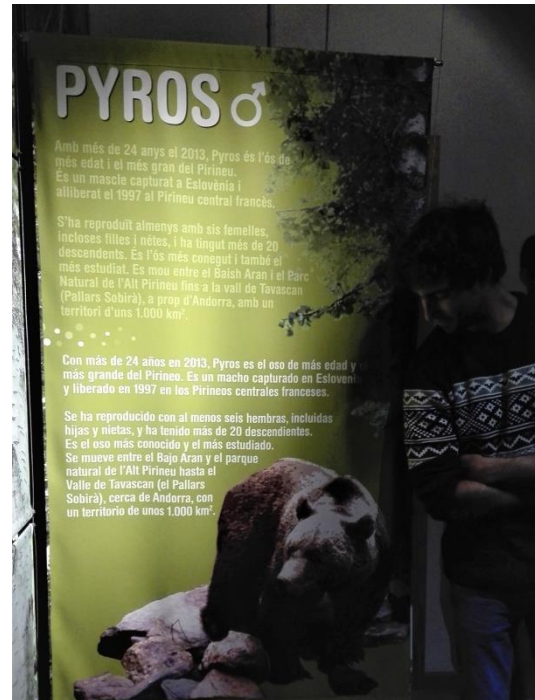

Fig. 12. Plafó descriptiu sobre l'exemplar d'os més conegut al Pirineu, en Pyros, que l'any 2019 ha estat ratificat com a mort després de dos anys sense ser localitzat.

4.4.2. Formació del sector primari i cooperació

Aquesta línia de treball es basa en accions educatives adreçades a professionals en actiu i a l'alumnat del sector primari perquè puguin desenvolupar la seva activitat amb normalitat dins l'àrea de distribució de l'os. L'objectiu principal, doncs, és reduir el risc d'atac al ramat domèstic i als abellars mitjançant sessions informatives a més de la implementació d'una sèrie de mesures preventives costejades per l'Administració.

En aquest sentit, destaca la col·laboració entre l'Escola de Pastors de Catalunya de Rialp i el projecte PiroLife; que es concreta, al marge de la ja dita formació de professionals, amb la contractació de personal per als agrupaments de ramats durant la temporada d'estiu, a més de l'assignació d'estudiants per tal de que hi cursin les pràctiques.

Els tècnics del programa PiroLife també imparteixen xerrades formatives sobre l'os i la gestió de la ramaderia a escoles o universitats agràries i forestals. En total, comptant les xerrades a l'Escola de Pastors i a les escoles agràries i forestals, es calcula que les accions formatives del projecte de consolidació de l'os al Pirineu han arribat, a dia d'avui, a 360 professionals vinculats al sector.

Accions adreçades al sector ramader

- La darrera trobada informativa va tenir lloc a Llavorsí el 16 de maig de 2018, en la qual ramaders i alcaldes van fer un balanç crític del projecte Piroslife. Així, el representant de les comarques de muntanya d'UP va valorar que la reintroducció d'en Pyros "ha estat contraproduent per als ramaders" i que les mesures de protecció al bestiar han beneficiat els ramats d'ovelles però no els de cavalls i de vaques.
- El representant a les comarques de muntanya del sindicat Unió de Pagesos, Ignasi Castellarnau, va afirmar que el projecte havia estat contraproduent per als ramaders.

Accions adreçades al col·lectiu de caçadors

- Durant el mes d'octubre de 2016 es van realitzar diverses sessions de treball entre el col·lectiu de caçadors i el Cos d'Agents Rurals amb l'objectiu d'informar a les societats de caçadors, federacions de caça i altres parts implicades sobre la coexistència i responsabilitat vers la figura de l'os. També va ser abordada la qüestió del Manual de Bones Pràctiques.
- La darrera trobada ha estat el 2 de juny de 2018, a la Casa de l'Os, amb la Jornada "Caçadors i os".

Fig. 13/14. Fotografies: Piroslife (web)

Pel que fa al món de la caça, s'han dut a terme jornades d'informació i cooperació per tal de dotar als caçadors d'aquells coneixements bàsics, en consonància amb la creació d'un Manual de Bones Pràctiques, per tal d'afavorir la coexistència amb l'espècie.

4.4.3. El paper del sector turístic

Tot i que aquest subapartat serà desenvolupat al bloc d'oportunitats, en relació a la vessant educativa s'han realitzat jornades formatives adreçades als agents turístics i guies locals del territori per tal de fomentar l'ecoturisme; tot relacionant-ho amb l'os bru i la seva contribució al desenvolupament econòmic del territori. En aquesta vessant podem destacar l'acord signat el 28 de juliol de 2017 entre la Generalitat i el Consorci de Turisme de les Valls d'Àneu per tal de crear un conjunt de productes ecoturístics aprofitant la presència d'aquest animal a la zona.

4.4.4. Divulgació i voluntariat

L'educació ambiental i la divulgació són indispensables per facilitar el suport social per a la conservació de l'os i incrementar el seu coneixement arreu del territori. D'aquesta manera, s'han desenvolupat una sèrie de materials divulgatius (fulletons, pòsters,

butlletins...) ahora que es programen xerrades divulgatives i jornades tècniques associades a l'os bru especialment al Pirineu però també arreu de Catalunya. També s'han instal·lat cartelleres informatives apunts estratègics d'afluència de turistes, concretament a l'Aran Park (Portillon), el Fornet (Isil), Tavascan i Àreu.

Es poden trobar exemples dels materials divulgatius a la pàgina web oficial de Piroslife. Essent especialment interessants per les dades que ens faciliten els butlletins Life+ Piroslife. Paral·lelament, també cal destacar tota la tasca informativa que es facilita des de les seves xarxes socials.

Fig. 15. Tríptic divulgatiu

Pel que fa al voluntariat destaca la creació d'un pla inherent al projecte Piroslife, coordinat per l'Associació La Paniquella, per tal d'ajudar a la conservació de l'os bru als Pirineus. Es duen a terme diferents propostes com el programa de prevenció de danys, el de seguiment de l'os bru, millora de l'hàbitat i el programa d'informació i sensibilització. Durant l'any 2017 van participar-hi 18 persones voluntàries.

4.4.5. Avaluació final

La conjuntura educativa que, com hem dit, és una de les línies de major importància i incidència a dia d'avui, ha generat un cert clima de positivitat entre vinculats i promotors, sempre sent conscients de encara hi ha molta feina per fer. Al capdavall, un dels punts dèbils del projecte de reintroducció ha estat no comptar amb un suport social suficient i, que millor que començar per la base, per les escoles i, simultàniament, pels àmbits formatius i educatius.

És necessari que ens expliquem, reforçar l'educació ambiental i la sensibilització ja que, d'aquesta manera, aconseguirem generar garanties suficients com per seguir treballant amb major harmonia i aquiescència de cares al futur.

4.5. El paper de l'Administració

Com era d'esperar, un dels altres nexes de vital importància i, alhora, una de les principals problemàtiques passades i actuals, resideix en l'esfera institucional. La figura de l'Administració aflora, tal i com hem anunciat anteriorment, arran les polítiques reintroductòries d'antuvi. Per bé que des de mitjan del segle passat trobaríem exemples d'alguns moviments burocràtics tant nacionals com estatals; a destacar la veda de caça de cinc anys engegada l'any 1952, la retractació de l'os com a espècie cinegètica a nivell estatal al 1967, les successives però ineficients polítiques indemnitzadores d'aquelles dècades o, finalment, el projecte de protecció de l'espècie, elaborat l'any 1989 pel Servei de Protecció de la Natura del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya.

Malgrat tot, la gestió mai fou suficient com per revertir la tendència recessiva i, arribats a aquest punt, tornem a l'ocasió que ens pertoca, als anys 1996-97 davant la primera repoblació d'ossos als Pirineus. Amb la materialització del projecte «Conservation programme for threatened vertebrates in the Pyrenees» del programa LIFE, el Govern català passà a disposar d'un fons que no va esgrimir per sufragar cap tipus d'inversió relativa a la figura de l'os (almenys durant els primers anys); d'aquesta manera, no només s'oblidà de complir els compromisos inherents al projecte, sinó que denegà qualsevol proposta o iniciativa per part dels ajuntaments locals (el batlle de Les, Emili Medan, al sol·licitar un centre d'interpretació de l'os: "però la Generalitat em va dir que de l'os ni parlar-ne, que si volia el podia dedicar a una sargantana que tenim per aquí"⁵⁶). Considerant aquesta situació de desemparament, a més de l'absència de polítiques de dinamització i sensibilització als territoris implicats, sembla coherent el refús generalitzat per part de les poblacions locals (on la figura de l'os ja era severament qüestionada).

---

⁵⁶ Casanova, Eugeni. (2005). *L'ós del Pirineu, crònica d'un extermini*, p. 371

En la mateixa línia, si bé d'entrada el Govern es posicionà a favor de la introducció dels tres exemplars, ben aviat se'n fa enrere, tot demanant-ne l'imminent expulsió dels Pirineus i actuant en correspondència amb la campanya impulsada pel llavors síndic d'Aran, Carlos Barrera, amb el suport d'algunes alcaldies. Amb tot això, l'Administració se serví de controvèrsia i sovint s'impregnà de contradiccions. La utilització dels fons LIFE europeus mai va poder ser posada en clar (tot i la insistència per part d'alguns sectors a més d'alcaldes i parlamentaris) i, malauradament, les diferències no només es donaren amb els pobladors locals, sinó que també amb aquelles associacions, parts implicades i grups de suport favorables a la introducció de l'os que perseguien unes formes diferents.

És en aquest context tan dissortat, on l'avinentsa i els moviments administratius partien de sospitoses ambigüitats, que la figura de l'os i la seva acceptació social passà a ser objecte de repulsa, i aquesta és una problemàtica que encara ara arrosseguem i que costarà anys i esforços redimir-se'n.

4.6. L'alteració del medi

Finalment, cal incidir en l'adversitat més evident i alhora menys discutida que hem de combatre i que, retroactivament, ha de patir la figura de l'os -com totes aquelles espècies sensibles a la seva pròpia extinció-: la destrucció sistemàtica del medi natural.

En un moment on el temps lliure pren tanta importància com el mateix temps de treball, activitats recreatives associades a la naturalesa i a les àrees rurals com l'excursionisme, el senderisme, l'escalada, l'esquí i tot un ventall d'esports de risc prenen preponderància.

Fig. 16. Activitat turística a Isil

Aquestes activitats, lògicament, poden reportar riquesa, abundància i desenvolupament sobre uns territoris que, fins fa ben poc, semblaven condemnats a l'abandó; sempre i quant es desenvolupin de forma coherent.

No obstant, la massificació descontrolada als Pirineus producte d'una mala planificació, sovint especulativa, ha originat uns processos molt negatius per a les espècies que hi coexisteixen, així com al medi ambient en general: la desforestació, els abocaments, la mala gestió dels usos del sòl, el transport, entre d'altres.

És per això que, avui més que mai, hem d'entendre que el turisme només esdevindrà oportunitat si es desenvolupa de forma organitzada i respectuosa amb l'entorn; i això no només passa per una gestió adequada de l'Administració, sinó també per nosaltres, per les nostres accions. Mentrestant, l'àmbit del medi ambient seguirà sent un assumpte concomitant a la problemàtica, i ves que no sigui irresoluble en un futur més proper del que ens pensem.

5. LA PRESENCIA DE L'OS: UNA OPORTUNITAT?

Reflexionar sobre les oportunitats que ens ofereix o pot ofertar l'os bru al nostre territori implica fer-ho des d'una perspectiva àmplia i transversal. En aquest sentit, cal tenir present, d'una banda, les oportunitats que ens brinda des d'un punt de vista mediambiental i ecològic: animal emblemàtic dels Pirineus al que se li confereix la categoria d'espècie paraigua; i, per altra, l'efecte que pot tenir com a reclam per a la dinamització socio-econòmica de la zona, ja sigui directa o indirectament. A continuació, s'explicaran les diferents conveniències que possibilita la seva presència.

5.1. Oportunitat per al medi

Una de les prioritats de l'Administració i d'una societat cada vegada més sensibilitzada amb el medi ambient i en la seva conservació, és protegir la biodiversitat d'arreu i, especialment, la de les nostres contrades; incidint per damunt de tot allà on l'acció antròpica ha provocat destrosses i desequilibris. En particular, l'os ha estat una espècie històrica dels Pirineus -on hi va residir durant milenis- fins que la pressió humana va condicionar la seva supervivència i determinar el seu destí. En tal sentit, podem considerar que l'animal té el dret a recuperar un territori que era seu i, d'aquesta manera, tornar a formar part de l'ecosistema. Reivindicar la seva condició d'emblema, reconquerir la seva imatge per tal que abanderi els Pirineus, no és només una estratègia per a la conservació de la biodiversitat, sinó també una oportunitat per incentivar la marca os i, amb ella, exturere'n un profit econòmic d'àmbit local.

Si el component d'espècie bandera que s'ha tractat ja és fonamental, la condició d'espècie paraigua ho és encara més. Una espècie paraigua és aquella que, al ser conservada, per les seves característiques pròpies, protegeix de forma indirecta moltes altres espècies que vertebrèn la comunitat del seu habitat. D'aquesta manera, de la conservació d'una espècie paraigua en dependrà la de moltes altres espècies amb les que coexisteix; i l'os, sens dubte, compleix aquesta funció completament estratègica.

Protegir l'os és protegir l'ecosistema en el que habita. Els seus requeriments ecològics i la necessitat d'un territori d'abast quilomètric, i que per tant comparteix amb una munió d'espècies, és garant de supervivència per a totes aquelles amb les que cohabita.

(...) El oso es una especie paraguas que contribuye como ninguna a la conservación del hábitat forestal, montano y supramontano. Con ello se conservan otras especies animales y plantas, que no son tan conocidos y reciben menos atención en cuanto a su conservación.⁵⁷

L'home i l'os han conviscut sempre als Pirineus i, actualment, disposem de molts més mitjans tècnics i econòmics que antany per tal de viure plegats. No obstant, hi ha especialistes que encara van més enllà i consideren que la qüestió no només radica en conviure-hi neutralment, sinó que la seva presència pot significar una oportunitat per tal de projectar una ramaderia cada vegada més mermada. De fet, el balanç del programa os és indiscutiblement positiu per a l'economia pirinenca, ja que ha contribuït a resoldre problemàtiques de les que no n'és responsable, com, per exemple, la manca de pastors, de tancats elèctrics i l'arranjament de cabanes.

5.2. Ecoturisme

Santiago Palazón explica que, en el moment de plantejar-se el programa pilot de reintroducció de l'os bru, a banda de totes aquelles finalitats relacionades amb el valor natural i ecològic, també es considera la possibilitat de proveir beneficis econòmics a la població: "Perquè és una espècie que pot activar econòmicament els Pirineus (turisme rural i ambiental de qualitat) més empobrits."⁵⁸

Fig- 17. "Pel país de l'os bru". Obaga Activitats

⁵⁷ Palazón, Santiago [et al.]. (2011). "Oso pardo en Catalunya", *Quercus*, núm. 304, p. 23

⁵⁸ Palazón, Santiago. (2006). "Situació actual de l'os bru als Pirineus centrals...", *Ripacurtia*, núm. 4, p. 148

L'any 2006 a l'“Estudio ecoturístico del oso pardo”⁵⁹, als Pirineus, la serralada Cantàbrica, Trentino i Abruzzo, realitzat per Depana i La Fundació Territori i Paisatge de l'Obra Social de Caixa Catalunya, es considera la presència de l'os bru com a element dinamitzador de la vida socioeconòmica i una oportunitat turística per al territori on és present.

L'estudi aportava diferents actuacions realitzades als Pirineus francesos, als Alps italians i a la serralada Cantàbrica on es va posar en valor la presència de l'os com a reclam turístic. Un dels exemples citats és el cas del Parc Natural d'Adamello Brenta a Itàlia, on la seva reintroducció entre 1999 i 2002, va coincidir amb l'augment d'entre un 60 i un 70% dels visitants del Parc. També es destaca el cas de la serralada Cantàbrica on l'os bru s'utilitza com a símbol de natura salvatge i és un bon reclam turístic.⁶⁰

El benefici de la presència de l'os és innegable en el camp de l'ecoturisme. La societat reclama, cada cop més, espais amb molt bon estat de conservació i, en aquest sentit, l'os és un potent reclam. Això és una realitat a llocs com la Serralada cantàbrica on viuen més de 300 ossos que són la imatge de la natura salvatge d'aquella serralada i on no es qüestiona la seva conservació.⁶¹

Dins del Parque Natural de Somiedo s'han dissenyat activitats ecoturístiques que han permès un desenvolupament sostenible i una diversificació de l'economia de la zona; tot convertint-se en un referent internacional per a l'observació de l'os bru i la descoberta del seu entorn natural.

A Somiedo, la població va respondre molt positivament, “se involucraron en la convivencia entre la ganadería de calidad y los grandes carnívoros. Aún hoy existen zonas con muchas dificultades para alcanzar este consenso al que Somiedo llegó hace treinta años.”⁶²

⁵⁹ Le Monde des Pyrénées” (web)

⁶⁰ “Sostenible” (web)

⁶¹ Entrevista a Frank Capdevila, de l'ONG DEPANA, 28/05/2019

⁶² Palomero, Guillermo, president de la Fundación Oso Pardo a: “El Parque Natural de Somiedo, 30 años como ejemplo de desarrollo sostenible”, *El Comercio*, 22/03/2018

De totes maneres la situació no és del tot comparable a la del Pirineu català, perquè a la serralada Cantàbrica, que compta amb uns 300 exemplars d'os, l'espècie mai ha desaparegut i, a més, no hi ha tanta ramaderia ovina que és el tipus de cabana més susceptible al conflicte.

Les campanyes de sensibilització i de promoció de la presència de l'os a l'Alt Pirineu estan augmentant els darrers anys i, actualment, hi ha una oferta considerable d'activitats ecoturístiques relacionades amb les descobertes de l'hàbitat, del seu entorn natural i amb albiraments d'animals, de les quals, podem destacar:

- La Casa de l'Ós Bru dels Pirineus a Isil que, com s'ha comentat, és l'únic centre d'interpretació de l'os a Catalunya. A banda dels projectes educatius es programen activitats de dinamització com la Festa del Despertar de l'Ossa i itineraris guiats familiars com "Pel país de l'os bru".

Fig. 17. Festa "Despertar de l'ossa", a la que vam poder participar el març de 2018.

- Des de l'any 2016, el Parc Natural de l'Alt Pirineu ofereix l'activitat "El Pas de l'Ossa" de l'associació naturalista La Paniquella. S'ha editat material d'informació sobre l'os i el seu hàbitat i s'han marcat cinc rutes familiars pel Parc.

- L'empresa Obaga ofereix diferents activitats a l'estiu, amb guies interpretadors acreditats, com les rutes "Pel país de l'ós bru" (activitat de migdia adaptada a totes les edats per conèixer el seu hàbitat) i "Travessa pel país de l'os" (travessa de 9 hores de durada per la part alta del territori de l'os bru). L'empresa també realitza activitats familiars amb col·laboració amb La Casa de l'Os Bru com "Rastres i restes de fauna al país de l'os bru" i "Juga i aprèn de l'os bru", totes elles de mitja hora de durada.
- Piros Explorer organitza diferents activitats com expedicions a alta muntanya de l'Alt Pirineu amb l'objectiu de veure ossos: "Gran expedició Os del Pirineu". Amb l'ajuda de prismàtics i telescopis la gent es situa a una gran distància de l'animal per no interferir en la seva rutina i a la vegada controlar una zona més gran de territori. En les tres expedicions que s'han realitzat l'any 2017 s'han pogut albirar fins a 5 ossos.
- Natur Tavascan és un paquet d'activitats organitzades també per Piros Explorer amb el municipi de Lladorre-Tavascan. Són rutes que tenen lloc cada dia al llarg de l'estiu: "Senders del Piros" (sortida familiar de dues hores), "Esperes per observació de l'os bru" (sortida familiar dues hores), "Ruta de l'os" (trekking de difultat alta de mig dia de durada).

El 27 de juliol de 2017 es signa un protocol de col·laboració entre el Consorci de Turisme Valls d'Àneu i Piroslife per definir un pla d'acció i crear un paquet de productes ecoturístics relacionats amb l'os. L'acord vol augmentar de manera qualitativa i quantitativa els productes relacionats amb el plantígrad que s'han començat a oferir els darrers anys.

Tot aquest debat al voltant de les oportunitats que pot suposar l'os com a atractiu de promoció turística, no ens ha de fer oblidar l'impacte que pot tenir el turisme sobre el comportament dels grans carnívors i que precisa, per tant, d'una gestió responsable i

acurada per part de l'Administració. A partir de diversos estudis dels Països Nòrdics i de Cantàbria, Andrés Ordiz⁶³ incideix en com l'afluència de visitants (el turisme de natura) afecta als hàbits i costums dels animals, modificant els seus patrons d'alimentació, descans i vigilància, fent-los buscar zones menys accessibles per a l'home i propiciant que tinguin una activitat més nocturna.

El turismo de observaciones extiende la presencia humana a tramos temporales y lugares donde, evidentemente, hay más posibilidades de avistamiento. El mero encuentro casual con una persona, en la mayor parte de las ocasiones sin que ésta se entere, cambia el patrón óptimo de alimentación y descanso del oso durante varios días.⁶⁴

Cal una regulació estricta de totes les activitats turístiques relacionades amb l'os per evitar que, paradoxalment, no acabin sent incompatibles amb la conservació òptima de la fauna amenaçada.

El turismo puede ser una herramienta a favor de la conservación, siempre y cuando esté bien gestionado y sea estrictamente regulado para minimizar impactos ambientales. Solo así podría llamarse ecoturismo. Las actividades que pretenden convertir especies amenazadas en recursos turísticos deben pasar el filtro de la legislación vigente y del conocimiento científico (...)⁶⁵

---

⁶³ Ordiz, Andrés. (2014). "¿Altera el turismo de naturaleza el comportamiento de los grandes carnívoros?", *Quercus*, núm. 341

⁶⁴ *Ibídem*, p. 19

⁶⁵ *Ibídem*, p. 20

6. AVALUACIÓ DE LES ENQUESTES

En tres de les estades al Pallars Sobirà (octubre de 2017, març de 2018 i maig de 2018), per tal de fer una aproximació al criteri de la població autòctona i turística, es van enquestar gairebé 200 persones (78 pallaresos i 118 turistes) amb l'objectiu de conèixer l'opinió general en relació a la figura de l'os, la seva reintroducció, i el consegüent nivell d'acceptació; reflectir el coneixement de base sobre l'espècie; obtenir una mostra de resultats que permetés considerar el grau d'importància tant pels visitants com pels pobladors; a més de valorar l'eficàcia de les polítiques dutes a terme per part de l'Administració.

D'aquesta manera, un cop obtinguts els resultats de les parts enquestades, no només s'espera avaluar i comparar els dos enfocaments que s'albiren diferents (visitant i visitat), sinó també detectar on es presenten aquelles problemàtiques relacionades amb la informació, gestió i sensibilització, com també les oportunitats que representa o pot representar per al territori.

6.1. Població autòctona

En el cas de l'estudi de la població autòctona, per tal que la mostra sigui el més equànime i representativa possible, ha estat extreta íntegrament de l'àrea d'influència i de transició de l'os al Pallars Sobirà. D'aquesta manera, no s'han considerat els municipis de: Baix Pallars, Sort, Soriguera, Rialp i Llavorsí, per la seva distància respecte l'espècie. Aquesta discriminació ha reduït significativament la mida de l'univers mostral (població objectiu), que passa dels 6.934 habitants de tota la comarca a només 3.026, corresponents als municipis de: Alins, Alt Aneu, Espot, Esterri d'Àneu, Esterri de Cardós, Farrera, Guingueta d'Àneu, Lladorre, Tírvia i Vall de Cardós⁶⁶; que s'han treballat equitativament en funció de la seva dimensió demogràfica.

---

⁶⁶ Segons IDESCAT (2018)

Per tal d'obtenir uns resultats fiables, s'ha calculat la mostra representativa per aquesta població objectiu de 3026 persones mitjançant la fórmula de:

$$n = (Z^2pqN) / (Ne^2 + Z^2pq)$$

On:

(N) = 3.026 (població de l'àrea d'influència de l'os al Pallars Sobirà)

(Z) = 1'645 (atorgant-li un 90% de confiança en funció de gauss)

(e) = 0'10 (corresponent a un marge d'error del 10%)

(p) = 0'50 (probabilitat d'ocurrència)

(q) = 0'50 (probabilitat de no ocurrència)

Un cop realitzats els càlculs pertinents, s'ha conclòs que una mostra de 70 persones seria prou significativa, de manera que s'han realitzat 78 enquestes; totes desgranades a la taula següent (aquesta és només una síntesi de l'estudi ja que la majoria les preguntes són de resposta oberta):

Estat de l'os	51% estat positiu . consolidació . augmentant	23% estat negatiu . en extinció o extingits . pocs exemplars	26% altres respostes . n'hi ha masses . no sap (18%)
Aportacions	31% positiva . medi ambient . reclam turístic	28% negativa . afecta sector ramader . perillós	39% matisades . + turisme, ecologia . - sector ramader
Valoració polítiques reintroducció	41% positiva	33% negativa	26% mitjana
Polítiques informatives i de sensibilització	36% suficients	51% insuficients	13% altres respostes
Os: emblema territorial	67% sí	33% no	---
Cal recuperar i conservar l'os bru?	54% sí . valor ecològic . "drets" de l'animal	23% no . afecta sector ramader . no n'hi havia	23% sí, però amb control

A partir del seu buidatge, el primer que es constata és, evidentment, que l'àmbit de la població autòctona, és el que manifesta més contrarietat (tassa molt superior a la de la resta de Catalunya). Només el 41% dels enquestats fa una valoració obertament favorable de les polítiques de reintroducció dutes a terme i únicament el 31% considera com a qüestió interessant, sense matisos, les oportunitats que pot representar l'os, tant pel que fa a l'aspecte mediambiental com per al seu aprofitament com a recurs turístic.

Els incisos i les valoracions negatives estan relacionades, sobretot, amb l'impacte que té sobre el sector ramader (argument que encapçala la majoria de les crítiques). Per a un 28% dels enquestats les aportacions de l'os al territori són obertament negatives i el 33% no el considera com a emblema territorial; d'aquesta manera, es constata una lleugera però significativa desvinculació de la població respecte l'espècie; per bé que la majoria el segueix reivindicant com a tret identitari.

D'aquest distanciament en resulta la desconexió, ja que només en casos comptats es coneixia, per exemple, la xifra d'exemplars d'ossos als Pirineus. Per altre banda, la valoració negativa de la majoria dels enquestats respecte les polítiques d'educació i sensibilització dutes a terme, sovint considerades com a insuficients o inadequades, també és un fet molt revelador. D'aquesta manera, la sensació general és que, tot i ser un tema a l'ordre del dia, la majoria dels pallaresos no compten amb la informació necessària com per poder abordar de forma solvent aquest debat.

Amb tot, l'aspecte més destacable és, pel que fa a les opinions dels habitants locals, aquesta dualitat que fluctua entre la necessitat de recuperar/conservar l'os bru (en són completament favorables un 54%, que puja fins al 77% comptant aquells que en són partidaris però amb matisos i condicions) i la negativa a la seva presència per part d'un gruix gens menyspreable de la població (un 23%). L'os segueix sent objecte de debat al Pallars Sobirà i els resultats de l'enquesta reivindiquen la necessitat urgent de treballar, ara més que mai, per una possible conciliació entre les parts.

6.1.2. Població turística

Pel que fa a l'enquesta adreçada a la població turística, no s'ha treballat mitjançant càlculs per tal de determinar la magnitud de la mostra necessària, sinó que s'ha considerat més oportú enquestar una quantitat de visitants significativa (això sí, sempre en aquells municipis que s'han ratificat com a àrea d'influència i de transició de l'os). Altrament, cal precisar que les enquestes s'han realitzat en un període de temps en que l'oferta d'activitats turístiques relacionades amb l'os és més petita, motiu que pot esbiaixar lleugerament els resultats obtinguts en alguns dels apartats.

En aquest cas, la transcripció de les dades a la taula és més fidel que en l'anterior, ja que les preguntes són majoritàriament de resposta tancada, fet que no dona lloc a l'objecció; el nombre total d'enquestes realitzades és de 118:

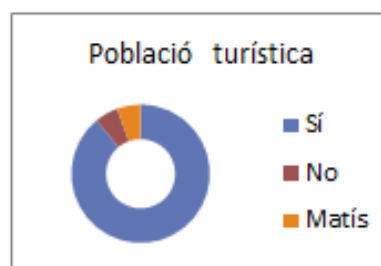
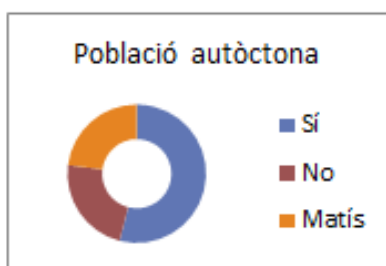
Coneixia la presència de l'os a la zona?	59% afirmatiu	41% negatiu	---
Si la coneixia, ha estat un reclam turístic?	82% no 18% molt poc	---	---
Valoració de la informació sobre l'os	16% han trobat informació	84% no han trobat informació	---
Cal ampliar oferta turística / informativa?	18% és suficient	75% no és suficient . cal ampliar-la.	7% amb matisos . + informació, però no ampliar oferta turística
Interès en activitats vinculades amb l'os	48% hi ha interès	27% no hi ha interès	25% probable
Rellevància figura os en l'itinerari	27% n'ha tingut	63% no n'ha tingut . rellevància nul·la, baixa o molt baixa	---
Opinió sobre l'os	57% positiva	5% negativa	38% mitjana
Cal conservar i potenciar l'os?	89% sí . ecologia/ biodiversitat	5,5% no	5,5 no ho sap

Quant a la població turística, l'aspecte principal que a partir de les enquestes podem constatar és la desconeixença vers l'espècie (el 41% no sabia de la seva presència a la zona); com també el fet que no hagin observat cap tipus d'informació sobre la mateixa (fins a un 84%). Resultats que entreveuen la desinformació encara més generalitzada fora la comarca. En relació a aquest aspecte, el 75% dels enquestats considera insuficient l'oferta informativa i turística per part de l'Administració i/o de les empreses. A la vegada que, el 48% afirma que realitzaria noves activitats en cas que s'ofertessin, a més d'un 25% que ho considera probable.

Sorpren que el gairebé 90% dels enquestats consideri que cal preservar i potenciar l'os, essent l'opinió que genera majoritàriament positiva (una nota mitja de 3'96 sobre 5). Aquest clima de positivitat contrasta amb la presència que pren o s'espera que prengui l'espècie al llarg del viatge (que suspèn amb una nota de 2'37 sobre 5). Per tant, si bé es tracta d'un animal amb una més que notable acceptació per part del visitant, encara ara és un animal força desconegut tot i la curiositat que desperta.

D'altra banda, tal i com podem apreciar, és interessant valorar que, tot i que per el 82% dels enquestats no ha estat un reclam turístic a l'hora d'empendre el seu viatge, només un 27% dels mateixos no mostra cap tipus d'interès. De manera que el potencial i el marge de millora en l'àmbit del turisme i/o excursionisme és extraordinari.

Finalment, comparant els resultats de l'enquesta amb els anteriors, els de la població autòctona, es corrobora la ja anunciada diferència entre ambdues escales. La pregunta que ho il·lustra millor és: Cal recuperar i conservar l'os bru? (taula 16. i taula 17.)

7. CONCLUSIONS

Ja han passat poc més de 30 anys des que l'os va ser reintroduït als Pirineus. D'ençà, hem viscut tres dècades repletes d'encerts i d'errors, d'elogis i crítiques, d'emocions i decepcions; no obstant, excel·leix una veritat categòrica per sobre la resta, un argument capital: l'os hi era abans que nosaltres i, un cop vam arribar, haguérem de conviure-hi durant mil·lennis. I és justament ara, aquestes últimes dècades, quan comptem amb les millors tècniques, seguretat i tecnologia, quan més fàcil ens hauria de resultar la coexistència, que l'espècie passa pel seu pitjor moment històric. I és que mai abans hi ha hagut tanta conscienciació ambiental, hem depès tan poc del sector primari i hem tingut a l'abast tantes eines i informació, però per paradoxal que pugui semblar, la figura de l'os, a dia d'avui, és qüestionada profusament.

A finals del segle passat l'os bru desapareixia dels Pirineus i, amb ell, tot el que arribà a significar. El plantígrad, que havia estat part activa del fet consuetudinari del nostre país, essent un valor tradicional, simbòlic i econòmic; un aliment, un topònim i una peça de roba; un principi actiu, un trofeu i un emblema; moria en silenci per culpa nostra. Malgrat tot, la tímida reintroducció de tres exemplars a finals dels anys 90 obrí un petit filó d'esperança; una esperança que s'ha materialitzat aquest 2019 en forma de 45 exemplars que en personen l'herència ja convalescent.

El sector primari, bona part de la població local i una minsa de la nacional, és mostra disconforme front aquesta situació. Els ossos s'han adaptat correctament a nivell biològic, l'espècie gaudeix de bona salut, però aquest fet no es correspon amb l'acceptació social que se'n deriva. Són molts en número i complexitat els factors que perverteixen la realitat objectiva en relació a la figura de l'os i, en extensió, a la seva reintroducció als Pirineus. Abans però, aclarir que a nivell personal, essent partidari de la seva inclusió, no pretenc establir dogmes, certeses o veritats absolutes en aquest debat, ja que considero que n'abunden els matisos i les objeccions. D'aquesta manera, els obstacles no parteixen d'una opinió, sigui blanca, gris o negra (sempre i quant fonamentada), sinó d'una mala gestió, sumada de la desinformació, prejudicis i fal·làcies que han impossibilitat una discussió sana i solvent entre les parts.

En aquest sentit, sembla ser que l'os encarna i responsabilitza una problemàtica més profunda que li transcendeix, la proclivitat del sector primari. El conflicte, per se, no es troba en l'os, que és quasi inofensiu comparat amb l'afecció que pugui patir un ramat en condicions naturals, sinó en el descontentament generalitzat d'una esfera social que, essent tradicional i de valors ancestrals, ha vist com l'Administració i els visitants forans han volgut prendre partit, influir i decidir "des de la ciutat" sobre les seves terres; i si de ser justos es tracta, cal que els retornem el protagonisme que es mereixen, ja que només així podrem obrir un debat vertaderament ponderat. Per altra banda, però, reconeixem també que la sustentació del sector depèn, directa o indirectament, d'uns ajuts subordinats a la reintroducció de l'espècie; fet que contradiu la seva lògica negativista. Amb tot, malgrat l'eficàcia provada de moltes de les mesures preventives i compensatòries promogudes, caldrà seguir insistint en les polítiques que condueixin a l'avinentsa i agilitzar-les, ja que fins ara han estat massa lentes i/o insuficients.

Per tal de preservar la vida salvatge no n'hi ha prou amb reivindicar-la des de la distància, cal conèixer-la. Per aquest motiu, fem palesa la urgència d'educar i sensibilitzar les persones. Sense interès, bagatge i esperit crític, s'és més susceptible a generar estigmes, ja siguin positius o negatius, a resultes d'un accés inadequat a la informació. Més quan la premsa sempre ha pecat d'alarmant i sensacionalista, si bé és cert que, sense renunciar-hi del tot, ha anat defugint de la polèmica per tal de centrar-se en un tracte més respectuós amb la realitat.

Un altre aspecte a considerar, és la rellevància en el desenvolupament econòmic de les valls pirinenques que pot prendre. L'os pot reactivar l'economia, però no per ell mateix; ha d'anar acompanyat de tot un ventall de possibilitats en el marc de l'ecoturisme i la sostenibilitat. L'interès que desperta, sumat de les experiències d'altres regions que hem pogut revisar al llarg del treball, constata que, -sempre i quan des d'una planificació adequada i amb el suport corresponent per part de les institucions i la ciutadania- pot ser garantia de bonança i prosperitat. L'os ha de ser entès com a patrimoni natural dels Pirineus i abanderar la lluita per a la seva projecció.

Pel que fa a l'àmbit del medi ambient i, com a nota positiva, destaca el paper d'espècie paraigua que desplega sobre el territori. En la mesura que el nombre d'individus vagi augmentant, major serà l'extensió ecosistemàtica a protegir; fet que, de retruc, empararà a moltes altres espècies, ja siguin animals o vegetals, i n'assegurarà la seva proliferació. Per contra, però, convé seguir treballant per tal de mitigar la problemàtica relativa a la consanguinitat genètica -de fet, la darrera introducció, la del mascle Goiat al 2016, ja radica en combatre aquesta condició d'endogàmia-, ja que l'os Pyros va reproduir-se amb bona part de les femelles amb les que coexistia.

Al llarg del treball s'ha volgut posar en rellevància com la presència de l'os significa, no només una oportunitat, sinó també una obligatorietat a nivell ecològic: la legalitat reconeix el dret de vida de l'espècie i en reivindica la seva importància; econòmic: un turisme cada vegada més exigent, divers i responsable amb l'exercici sostenible, requereix de productes autòctons com l'os; i social: tots els actors poden i haurien d'abordar les problemàtiques i les possibilitats de forma conjunta, amb un énfasis especial a la població autòctona que és, al cap i a la fi, la predestinada a conviure-hi.

Confiam en què el diàleg, amb la consideració de tots els matisos, i en el marc d'una perspectiva empàtica i solidària, permetin assolir la consolidació definitiva de l'os bru al nostre territori. Encarem el futur amb esperança.

BIBLIOGRAFIA

- ALONSO, Marc; TOLDRÀ, Lluís-Xavier. (1993). "El oso pardo en Catalunya", A: NAVES, Javier; PALOMERO, Guillermo (ed.). *El oso pardo (Ursus arctos) en España*. Madrid: Icona, p. 339-350.

- Blanco, Juan Carlos; Cortés, Yolanda. (2001). "Ecología, censos, percepción y evolución del lobo en España: análisis de un conflicto".
Recuperat de:
https://www.researchgate.net/publication/242683466_Ecologia_censos_percepcion_y_evolucion_del_lobo_en_Espana_Analisis_de_un_conflicto
[Consulta: 17/05/2018]

- *Butlletí PiroLife*. (2016-2018). Barcelona : Oficina Tècnica LIFE+PiroLife Catalunya; Parc Natural de l'Alt Pirineu. Oficines d'acció territorial del projecte LIFE+PiroLife ; Conselh Generau d'Aran , núm. 1-5.
També disponibles en línia a: <https://ddd.uab.cat/record/200242>

- CASANOVA, Eugeni.(2005). *L'ós del Pirineu, crònica d'un extermini*. 2a ed. ampl. Lleida: Pagès. 390 p.

- CLEVENGUER, Anthony P.; PURROY, Francisco J. (2007). *El oso pardo: un gigante acorralado*. León: Edilesa. 64 p.

- *La Conservación del oso pardo en Europa: un reto de cara al siglo XXI*. (2000). Madrid: Fundación Biodiversidad, 205 p.

- ELOSEGUI, Migel Mari. (2010). *El oso pardo en los Pirineos*. Bellaterra: Lynx. 272 p.

- GINÉ-JANER, Carles. (2009). *Qui està en perill, l'ossa Hvala o el caçador?: El conflicte de l'ós al Pirineu; una perspectiva ambiental, antropològica i històrica* [En línia]. Master en estudis ambientals, Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat de Lleida.
Recuperat de:
http://icta.uab.cat/Documents_Internet/Treballs/TRecerca/2009_06_treballrecerca_carlesginejaner.pdf [Consulta: 17/05/2018]

- GRANDE DEL BRÍO, Ramon. (2002). *El oso pardo en el noroeste peninsular*. Salamanca: Amarú. 143 p.

- McNEILL, John R. (2007). Prefaci a: Ismael Vaccaro, Oriol Beltran, *Ecología política de los Pirineos*. Tremp: Garsineu, p- 9-13.

- MARLIAVE, Olivier de. *Histoire de l'ours dans les Pyrénées: de la préhistoire à la réintroduction*. (2000). [S.l]: Sud Ouest. 254 p.
- MUNTANÉ I PUIG, Joaquim. (2017). *Rere el conflicte amb l'ós bru; percepció social de la convivència amb Ursus arctos al Pirineu català* [En línia]. Treball de fi de grau, Universitat Autònoma de Barcelona, Ciències Ambientals. 87 p. + 108 p. (annexos)
Recuperat de: <https://ddd.uab.cat/record/190150> [Consulta: 17/05/2018]
- OLAYA GUZMÁN, Cristina [et al.]. (2009). *Ós: visió sociològica a les valls del Pirineu* [En línia]. Projecte de final de carrera, Universitat Autònoma de Barcelona, Ciències Ambientals.
Recuperat de: <https://ddd.uab.cat/record/69257?ln=ca> [Consulta: 17/05/2018]
- ORDIZ, Andrés. (2014). "¿Altera el turismo de naturaleza el comportamiento de los grandes carnívoros?", *Quercus*, núm. 341, p. 15-21.
- Ordiz, Andrés [et al.]. (2012). "Do bears know they are being hunted?" *Biological Conservation*, núm. 152, p. 21-28.
Recuperat de:
<http://bearproject.info/old/uploads/publications/2012%20Ordiz%20et%20al.%20Hunting%20effects%20BiolConserv.pdf>
- PALAZÓN, Santiago; AFONSO, Iván. (2019). "De Pyros a Goiat", *Quercus* [Suplemento: Proyecto PiroLife], núm. 397, p. 6-7.
- PALAZÓN, Santiago. (2017). "The importance of reintroducing large carnívores: the brown bear in the Pyrenees", A: In: Catalan J.; Ninot J.; Aniz M. (ed). *High Mountain Conservation in a Changing World. Advances in Global Change Research*. Berlin, Heidelberg: Springer, p. 231-247.
També disponible en línia a:
https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-55982-7_10
[Consulta: 23/03/2018]
- PALAZÓN, Santiago [et al.]. (2011). "Oso pardo en Cataluña", *Quercus*, núm. 304, p. 16-23.
- PALAZÓN, Santiago [et al.]. (2013). "La población de osos de los Pirineos sube poco a poco", *Quercus*, núm. 327, p. 31-33.
- PALAZÓN, Santiago. (2006). "Situació actual de l'ós bru als Pirineus centrals: evolució de la població des de la reintroducció i perspectives de futur. L'ós, reintroducció sense diàleg?", *Ripacurtia*, núm. 4, p. 141-149. També disponible en línia a:
<https://www.raco.cat/index.php/Ripacurtia/article/view/65422/167888>

- PIÉ ORPÍ, Júlia [et al.]. (2015). *Atacs d'ós bru (Ursus arctos) a Catalunya: una problemàtica actual* [En línia]. Universitat Autònoma de Barcelona, Facultat de Veterinària.
Recuperat de: <https://ddd.uab.cat/record/142638?ln=ca> [Consulta: 17/05/2018]
- PIROSLIFE. (2019). "Protección de la ganadería y la apicultura", *Quercus* [Suplemento: Proyecto Piroslife], núm. 397, p. 8-11.
- PIROSLIFE. (2019). "Seguimiento y estatus de la población", *Quercus* [Suplemento: Proyecto Piroslife], núm. 397, p. 4-5.
- PIROSLIFE; UNIVERSITAT DE LLEIDA. (2019). "Piroslife educativo", *Quercus* [Suplemento: Proyecto Piroslife], núm. 397, p. 12-14.
- RUIZ-OLMO, Jordi [et al.]. (2011). "Osos y humanos: del conflicto a la coexistencia", *Quercus*, núm. 304, p. 24-31.
- SALINGUE, Yves. (2000). *Cara a cara amb l'ós dels Pirineus*, Lleida: Pagès, 2000. 135 p.
- *Turistes i óssos: per una convivència als Pirineus*. (2008). [Fulletó edició de TRAGSA i Fundació Oso Pardo]. [S.l: s.n.]. 16 p.

Webs consultades

- DEPANA: L'ós bru del Pirineu [en línia]:
<https://depana.org/que-fem/ambit-territorial/pirineu/seguiment-de-los-bru/>
[Consulta: 12/03/2018]
- CASA DE L'OS BRU DELS PIRINEUS [en línia]:
<http://www.casaosbru.org/> [Consulta: 23/05/2019]
- CONSORCI DE TURISME DE LES VALLS D'ÀNEU [en línia]:
<http://www.vallsdaneu.org/> [Consulta: 23/05/2019]
- DEPARTAMENT DE TERRITORI I SOSTENIBILITAT: Os bru [en línia]:
http://mediambient.gencat.cat/ca/05_ambits_dactuacio/patrimoni_natural/fauna-autoctona-protegida/gestio-especies-protegides-amenacades/mamifers/os_bru/
[Consulta: 12/03/2018]

- EL COMERCIO: DIARIO DE ASTURIAS [en línia]:
<https://www.elcomercio.es/asturias/occidente/parque-natural-somiedo-20180322001639-ntvo.html> [Consulta: 12/03/2018]
- FUNDACIÓN OSO PARDO [en línia]: <https://fundacionosopardo.org/>
[Consulta: 12/03/2018]
- GUIES VALL FOSCA [en línia]:
<https://guiesvallfosca.com> [Consulta: 12/03/2018]
- IDESCAT: VAB. Per sectors. Comarques i Aran (2016)
<https://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=359>
[Consulta: 12/03/2018]
- LIFE PROGRAMME – EASME – EUROPEAN COMMISSION
<https://ec.europa.eu/easme/en/life>
[Consulta: 12/03/2018]
- LE MONDE DES PYRÉNÉES: L'Ours dans les Pyrenées [en línia]
<https://www.pyrenees-pireneus.com/Faune-Pyrenees/ours/index.php>
[Consulta: 12/03/2018]
- NATUR TAVASCAN[en línia]:
<https://www.tavascan.net/la-vall/fauna-2/fauna/>
- OBAGA: ACTIVITATS [en línia]:
<https://www.obagaactivitats.cat/es/> [Consulta: 12/03/2018]
- PAYS DE L'OURS: <http://www.paysdelours.com/> [en línia]
[Consulta: 12/03/2018]
- PIROS EXPLORER: PIRINEOS [en línia]:
<https://www.pirosexplorer.com/pirineos> [Consulta: 12/03/2018]
- PIROSLIFE: web del projecte Life de l'ós bru als Pirineus [en línia]:
<https://piroslife.cat/es/> [Consulta: 23/05/2019]
- SOSTENIBLE: [en línia]
<https://www.sostenible.cat/noticia/depana-i-la-fundacio-territori-i-paisatge-defensen-la-presencia-de-los-bru-als-pirineus-0> [Consulta: 12/03/2018]

Buidatge de titulars de mitjans de comunicació

- CORPORACIÓ CATALANA DE MITJANS AUDIOVISUALS [en línia]:
<https://www.ccma.cat/> [Consulta: 15/06/2018]
- PALLARS DIGITAL [en línia]:
<https://www.naciodigital.cat/pallarsdigital/> [Consulta: 15/06/2018]
- EL PERIÓDICO DE CATALUNYA [en línia]:
<https://www.elperiodico.cat> [Consulta: 15/06/2018]
- EL PUNT Avui [en línia]:
<http://www.elpuntavui.cat/lleida.html>[Consulta: 15/06/2018]
- SEGRE [en línia]:
<https://www.segre.com/> [Consulta: 15/06/2018]
- LA VANGUARDIA, EDICIÓ CATALANA [en línia]:
<https://www.lavanguardia.com/encatala>[Consulta: 15/06/2018]
- VILAWEB [en línia]:
<https://www.vilaweb.ca/> [Consulta: 15/06/2018]

ANNEXOS

ANNEX 1. Buidatge de titulars de mitjans de comunicació

PALLARS DIGITAL

- 16/06/2018 - [El Conselh Generau d'Aran demana a la Generalitat que capturi l'ós Goiat](#): Aquesta decisió s'ha pres després dels reiterats atacs a animals i l'apropament del plantígrad a nuclis urbans
- 11/06/2018 - [L'Aran aplicarà mesures de persuasió per evitar més atacs de l'ós Goiat](#): El Govern aranès demana un estudi jurídic que determini la responsabilitat de la Generalitat pel que fa als atacs d'aquest animal
- 30/05/2018 - [L'Aran registra tres atacs d'os en una setmana L'Aran registra tres atacs d'os en una setmana](#): Els tres incidents han tingut lloc en terrenys tancats i filats, que no han impedit l'entrada de l'animal"
- 24/05/2018 - [El Conselh Generau d'Aran demana a la Generalitat que capturi l'ós Goiat](#): Aquesta decisió s'ha pres després dels reiterats atacs a animals i l'apropament del plantígrad a nuclis urbans / Així són les petjades d'un ós a la neu: Piro Explorer fotografia el rastre del plantígrad en "algun indret del Pirineu"
- 17/05/2018 - [Posen en marxa un nou programa de captura i seguiment d'ossos al Pallars](#): L'objectiu és col·locar-los un collar GPS per tenir els animals localitzat i millorar en la prevenció de danys / Alcaldes i ramaders del Pallars Sobirà es mostren crítics amb el projecte de reintroducció
- 07/05/2018 - [La Generalitat delimita la zona amb presència de l'ós per millorar la prevenció](#): Les indemnitzacions per danys de plantígrads sobre la ramaderia es mantindran tant dins com fora de la zona permanent d'os i tant per a bestiar local com foraster
- 02/05/2018 - [Un miler de ramaders es manifesten a França contra la reintroducció de l'ós al Pirineu](#): Els pagesos defensen la tasca que fa la ramaderia en la conservació del medi ambient i demanen solucions urgents contra els danys als ramats
- 06/04/2018 - [Primeres imatges dels óssos del Pirineu després de la hibernació](#): Un cop passat l'hivern, els óssos tornen a sortir de la cova
- 04/04/2018 - [El govern francès alliberarà dos ósses més al Pirineu occidental a la tardor](#): Ho ha anunciat el ministre francès de Transició Ecològica, Nicolás Hulot
- 29/03/2018 - [Neixen sis nous cadells d'os bru als Pirineus catalans el 2017](#): són 43 els exemplars distribuïts en una àrea de 4.900 km2 entre Catalunya, Aragó, Navarra i França
- 07/03/2018 - [Apropen les mesures per evitar danys de l'os als alumnes de l'Escola de Pastors](#): Des de l'inici del projecte Piroslife, s'han impartit 19 xerrades i jornades formatives a escoles i universitats d'enginyeria agrària
- 19/10/2017 - [Noves imatges de l'ós Goiat, establert ara a la Val d'Aran](#): prop seu s'ha localitzat també un ungulat semienterrat mort que li ha servit d'aliment
- 17/10/2017 - [Una delegació pallaresa comparteix experiències sobre la gestió de l'os bru amb un parc italià](#): Tècnics del projecte Piroslife, el director del Parc Natural de

- l'Alt Pirineu i alcaldes i ramaders pallaresos han visitat el parc dels Abruços, Lazio i Molise, a Itàlia
- 14/09/2017 - [Un ós ataca un ramat de 2.500 ovelles a la Vall d'Aran](#): Més de 150 ovelles van resultar mortes en caure per un penya-segat
  - 06/09/2017 - [Unió de Pagesos es manifestarà a Madrid per reclamar controls de la fauna salvatge](#) : El sindicat es concentrarà la setmana que ve davant el Ministeri d'Agricultura
  - 30/08/2017 - [S'intensifica el rebuig als óssos al Pirineu francès](#): El consell del departament de l'Arieja exigeixi que se'n retirin tots els exemplars
  - 11/08/2017 - [Un alcalde occità prohibeix el trànsit d'ossos al seu municipi](#) : Amb la intenció d'obrir el debat de la reintroducció dels óssos al Pirineu
  - 31/07/2017 - [Reconstrueixen la cabana de pastor d'Estanilles](#): La cabana havia estat un antic refugi, però va patir un incendi el setembre passat
  - 28/07/2017 - [Acord per promocionar turísticament l'ós bru](#): La Generalitat i el Consorci de Turisme de les Valls d'Àneu signen un acord per crear recursos ecoturístics relacionats amb l'animal
  - 28/07/2017 - [Unió de Pagesos es reunirà amb ramaders afectats per la fauna protegida](#): El sindicat es mostra crític amb la gestió que es fa de l'agrupament de ramats i creu que potencia l'abandó de zones de pastures
  - 21/07/2018 - [Les ovelles mortes a Lladorre es van estimbar espantades per l'atac d'un os](#): Finalment van ser 209 els animals morts, 169 dels quals van caure a la banda catalana / Un total de 169 ovelles moren despenyades a Lladorre
  - 19/07/2018 - [Un total de 169 ovelles moren despenyades a Lladorre](#): Els animals pertanyen a ramats francesos i a la zona on es van despenyar no s'han localitzat indicis de presència d'ós o gos salvatge
  - 17/07/2018 - [El Govern i l'Aran s'oposen a expulsar l'ós Goiat del Pirineu tot i els atacs a animals](#): Els tècnics consideren que és prematur retornar el plantígrad a Eslovènia, i recorden que l'animal s'ha d'adaptar al medi
  - 14/07/2018 - [Noves imatges de cadells d'ós bru amb la seva mare al Pallars Sobirà](#): Les càmeres de l'equip de seguiment del projecte europeu Piroslife enregistren imatges d'una femella i dos cadells a l'Alt Àneu / Es tracta del primer vídeo captat enguany d'ossos a l'Alt Pirineu
  - 07/07/2017 - [Un grup de voluntaris reconstruirà la cabana de pastor d'Estanilles](#)
  - 30/06/2017 - [L'albirament guiat d'ossos a Tavascan ja és una realitat](#): Els clients de l'empresa Piros Explorer han pogut observar 5 óssos diferents en tres expedicions
  - 28/06/2017 - [Què hem de fer si ens trobem de cara amb un ós?](#): projecte Piroslife recorda les pautes de comportament per si ens movem per territori de l'ós
  - 21/06/2017 - [Acorden fer un seguiment més intensiu a l'ós Goiat després dels darrers atacs](#): En una reunió al Conselh Generau d'Aran amb tècnics de la Generalitat també s'ha acordat fer una recopilació d'informació sobre cadascun dels atacs
  - 16/06/2017 - [Tercer atac de l'ós Goiat a bestiar aquesta primavera](#): L'animal ha matat una euga adulta que va perseguir per les pastures a la Val d'Aran
  - 01/06/2017 - [Graven un os passejant a escassos metres del Port de la Bonaigua](#):: Un veí de les Valls d'Àneu ha pogut contemplar l'animal d'aprop aquest dimecres
  - 31/05/2017 - [Nou atac de l'ós Goiat a una euga a la Vall d'Aran](#): L'animal, de més de 400 quilos, es trobava a la ribera de Varradós

- 29/05/2017 - [El Parc Natural de l'Alt Pirineu busca 216 voluntaris per aquest estiu](#): Els participants faran tasques de gestió forestal sostenible, manteniment de pastures i recuperació de camins ramaders
- 04/05/2017 - [Els ramaders del Pallars i l'Aran rebran més compensacions pels atacs de l'ós](#): El Govern realitzarà una nova assegurança que cobrirà el 100% dels animals morts causats per fauna aliena als ramats protegits / Durant l'any 2016 es van produir 33 atacs sobre ramaderia i apicultura, 8 al Pallars Sobirà
- 03/05/2017 - [L'ós Goiat mata un poltre al municipi aranès de Vilamòs](#): Les localitzacions de les darreres setmanes mostren grans desplaçaments de l'ós cap al Pallars Sobirà
- 03/04/2017 - [Fita històrica en la reintroducció de l'ós als Pirineus amb el naixement de 10 cries](#): Els óssos del Pirineu desperten de la hibernació / La població arriba als 31 individus a Catalunya, bàsicament a l'Aran i al Parc Natural de l'Alt Pirineu
- 06/03/2017 - [Plantaran 9.000 arbres fruiters per millorar l'hàbitat de l'ós bru al Pirineu](#): En un projecte conjunt entre Endesa i la Fundació Oso Pardo / La companyia forma els empleats que treballen dins l'àrea d'influència d'aquests animals
- 15/02/2017 - [MónNatura Pirineus reobre amb noves estades per gaudir de l'entorn](#): centre presenta una nova programació d'estades que s'inicien amb la descoberta de l'ós bru per Setmana Santa

SEGRE

- 09/06/2018 - [Coets i soroll per allunyar els óssos de zones habitades](#): Després de diversos atacs a bestiar a prop de nuclis urbans d'Aran
- 01/06/2018 - [Albiren dos óssos a Bagergue, a prop de la finca afectada pels atacs](#)
- 31/05/2018 - [Graven dos óssos a Bagergue, a la Val d'Aran](#): De moment no els relacionen amb l'atac a animals d'una finca de la zona
- 30/05/2018 - [Denuncien el tercer atac de l'ós a Bagergue en només quatre dies](#)
- 29/05/2018 - [Denuncien un altre atac de l'ós a Bagergue](#)
- 26/05/2018 - [Dos nous atacs de l'ós a Bagergue a una ovella i a un poltre](#): En els dos casos els animals estaven en una finca amb tanques
- 01/06/2018 - [Concentren la protecció davant d'atacs de l'ós al concloure els ajuts del Piroslife](#)
- 05/05/2018 - [Dos nous atacs de l'ós a bestiar a prop de Betlan](#): Les ovelles pasturaven en una finca amb pastor elèctric
- 01/05/2018 - [Més de mil ramaders protesten a França contra més óssos al Pirineu](#): Representants del sector a les comarques de Lleida participen en la manifestació || Arran del projecte del Govern francès per alliberar dos femelles més a la tardor
- 17/04/2018 - [Primers atacs de Goiat a ruscos i bestiar a Aran](#): Una explotació apícola setmanes enrere i una euga morta el passat cap de setmana || Tot això al municipi de Bausen
- 07/04/2018 - [Primeres imatges dels óssos després de la hibernació](#)
- 06/04/2018 - [Els óssos del Pirineu desperten de la hibernació](#): Les últimes en sortir de la cova són les femelles amb nous cadells, que neixen durant el mes de gener

- 31/03/2018 - [El cens d'óssos puja a 43 i França n'alliberarà dos més a la tardor](#): Aran assegura els ramats i ruscos davant d'atacs de fauna
- 29/03/2018 - [Neixen sis cadells d'ós al Pirineu el 2017](#): Ja són 43 els exemplars distribuïts en una àrea de 4.900 quilòmetres quadrats entre Catalunya, Aragó, Navarra i França
- 24/03/2018 - [Un tribunal obliga França a indemnitzar ecologistes per escassetat d'óssos al Pirineu](#): Dos entitats dedicades a conservar aquesta espècie rebran 8.000 euros cada una per "danys morals" || Consideren aquesta sentència judicial el primer pas per exigir noves reintroduccions al Govern gal
- 10/12/2017 - ['Cimera' a França sobre ramaderia al Pirineu amb l'ós com a protagonista](#)
- 03/10/2017 - [Aran gestionarà la fauna salvatge el 2018 i vol posar límit als óssos](#): El Conselh Generau ha negociat el traspàs en aquesta matèria a partir de l'any que ve || El síndic diu que els 40 actuals ja són una quantitat desproporcionada
- 16/09/2017 - [Encaputxats amenacen de matar óssos a França i el fiscal ho investiga](#): Difonen un vídeo que anuncia "resistència als agents de l'Estat" gal i "reobrir la caça" d'aquesta espècie || El Govern francès condemna aquesta "deriva a la violència"
- 31/08/2017 - Els óssos al Pirineu (el rebuig als ossos s'intensifica...)
- 31/08/2017 - [Noves protestes per danys d'óssos, voltors i senglars: UP prepara mobilitzacions en els propers mesos](#) || Exigeix mesures que evitin perjudicis a agricultors i ramaders
- 30/08/2017 - [El rebuig als óssos s'intensifica al Pirineu francès i el territori exigeix retirar-los](#): La majoria dels electes del consell de l'Arieja reclama al Govern gal "tornar-los al seu país d'origen" || Arran d'amenaques de mort i trets a l'aire per intimidar l'equip de seguiment d'aquesta espècie
- 29/08/2017 - [La població d'óssos augmenta amb entre tres i sis noves cries nascudes aquest any](#)
- 13/08/2017 - [La fauna de Lleida ja atreu milers de turistes i recupera un poble abandonat](#)
- 08/08/2017 - [Multa de 6.000 euros a Naturlandia per l'ós abatut](#): La sanció és per dues sancions greus de 3.000 euros cadascuna.
- 27/07/2017 - [Conveni per promoure el turisme vinculat a l'ós al Pallars Sobirà](#)
- 14/07/2017 - [Difonen noves imatges de cadells d'ós bru amb la seva mare a l'Alt Pirineu](#): Les càmeres de l'equip de seguiment del projecte europeu Piroslife han enregistrat a finals de juny imatges d'una femella i dos cadells de prop de sis mesos al Pallars Sobirà
- 08/07/2017 - [Aran Park estrena la temporada d'estiu amb augment de visites](#): L'hivern passat es van introduir quatre exemplars de llop gris
- 26/06/2017 - [Tres ovelles mortes més per atacs d'óssos a Aran](#): Formaven part de ramats agrupats sota vigilància a Naut Aran || Els ramaders creuen que la situació és "insostenible"
- 21/06/2017 - [Protestes a Les després de denunciar l'aparició d'un ós a l'aparcament del balneari](#): Silenci del Conselh, que admet en canvi que el cap de setmana es van albirar fins a sis exemplars || Aran i Generalitat acorden intensificar la vigilància sobre Goiat i el consistori demana traslladar-lo

- 09/06/2018 - [Coets i soroll per allunyar els óssos de zones habitades](#): Després de diversos atacs a bestiar a prop de nuclis urbans d'Aran
- 28/05/2017 - [França projecta alliberar més óssos mentre la Generalitat dóna per acabada la reintroducció](#): En el pla francès per a la gestió d'aquesta espècie, que fixa com a objectiu 50 exemplars al Pirineu el 2027 || Els deixarà anar si moren a mans humanes o si el creixement de la població es veu amenaçat
- 05/05/2017 - [El Govern indemnitzarà ovelles mortes encara que no les hagi matat l'ós si estan agrupades](#): Reforça la protecció a la ramaderia a Aran i el Sobirà, i augmenta un 64% la inversió per a la prevenció de danys fins als 347.000 € || Assegurança amb franquícia i es cobrarà a partir del tercer animal afectat
- 05/05/2017 - [Ramaderia i óssos al Pirineu](#)
- 21/04/2017 - [Els óssos es comuniquen a través de l'olor dels seus peus](#): Segons una investigació que publica la revista Scientific Reports, que firmen, entre d'altres, investigadors del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC)
- 09/04/2017 - [CSI: Óssos del Pirineu: Desenvolupen noves tecnologies per identificar-los mitjançant l'examen biomètric de fotos i amb anàlisis més fiables de l'ADN d'excrements i flocs de pèl](#) || Incorporen gossos ensinistrats a les patrulles per trobar mostres dels quaranta exemplars disseminats en 5.000 quilòmetres quadrats
- 04/04/2017 - [El Govern admet 33 atacs d'óssos a bestiar del Pirineu](#): Confirma el rècord de naixements l'hivern passat, amb deu
- 31/03/2017 - [Els cadells d'ós deixen Aran Park i no n'hi naixeran més](#): Aprofiten l'operació de trasllat per esterilitzar el mascle adult || Les tres cries arriben sense incidents al parc francès
- 06/03/2017 - [Endesa i la Fundación Oso Pardo plantaran 9.000 fruiters al Pirineu per millorar l'hàbitat de l'ós](#)
- 02/03/2017 - [Primers albiraments d'óssos a la Val d'Aran després de la hibernació](#)
- 16/02/2017 - [Naixen 10 óssos l'últim any i arriben a 40 al Pirineu després de 2 dècades de reintroducció](#): El director del programa Piroslife afirma que la serralada en pot acollir fins a 200, "però la societat encara no" || El cens creix per sota de la natalitat perquè amb prou feines la meitat sobreviu el primer any

EL PUNT AVUI

- 06/08/2018 (El Punt Avui. Lleida) – [“Sovint els ossos són molt a prop dels pobles, però ningú no ho sap”](#) : A tota la serralada pirinenca s'han censat 43 ossos, que defugen el contacte amb els humans. Les mesures de prevenció per evitar atacs mantenen viva la ramaderia de muntanya
- 10/04/2018 - [Una paraula a recuperar: 'ossall'](#)
- 31/03/2018 – [Neixen sis nous cadells d'ós bru als Pirineus catalans](#) : En total, la població està formada actualment per 25 exemplars / Les xifres del Departament de Territori confirmen la tendència a l'alça del nombre d'animals / Gairebé 50 atacs protagonitzats per aquest animal
- 23/10/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [Busquen a Itàlia com conviure amb l'ós](#) : Una delegació catalana viatja als Abruços per conèixer com es gestiona la presència del

- plantígrad en aquella zona. A banda de la protecció de ramats i la prevenció d'atacs també interessa el seu model d'explotació turística
- 19/10/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [L'os Goiat es deixa veure després de dies inactiu](#)
  - 26/09/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [Goiat, a casa per Nadal?](#) L'os ha estiuejat a França però el seu comportament rutinari fa preveure que retornarà per hibernar / Les destrosses que va causar l'any passat generen recel i mantenen el territori en alerta
  - 02/08/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [Investiguen si hi ha un os a Os de Balaguer](#) : Dues persones asseguren que el van veure mentre treballaven al camp
  - 28/07/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [Les Valls d'Àneu aposten pel turisme de l'os](#) : El consorci turístic de les valls signa un acord per crear nous productes turístics
  - 24/07/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [La biodiversitat del Parc de l'Alt Pirineu està en risc](#) : Un informe publicat pel Departament de Territori i Sostenibilitat detecta amenaces per a espècies com el gall fer i alerta d'elements de medis aquàtics com els boscos de ribera o la rata d'aigua
  - 15/07/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [Enregistren noves imatges de cadell d'os bru al Pallars ...](#) : Les càmeres de l'equip de seguiment del projecte europeu Piroslife enregistren els moviments d'una femella i dos cadells a l'Alt Àneu / És el primer vídeo d'ossos captat enguany a l'Alt Pirineu
  - 07/07/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [Un centenar de forjadors, a la Fira del Ferro Pirinenc](#): El lema d'aquesta vuitena edició, centrada en l'os bru, és "De la natura a la forja", per això es construirà un os de mida real / Destaca la participació d'un grup de ferrers professionals d'Ucraïna
  - 01/07/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [L'albirament guiat d'ossos, una realitat](#)
  - 28/06/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [L'alcalde de Les vol Goiat a Eslovènia](#) : Medan no entén per què no s'aplica una mesura prevista al Programa Piroslife abans que l'os faci mal a algú
  - 27/06/2017* - [L'alcalde de Les demana que es retorni l'os Goiat a Eslovènia](#) : Emili Medan diu que és un animal "agressiu i perillós" i que un dia "farà mal a algú"
  - 25/06/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [Augmenten la vigilància de l'os Goiat per la seva agressivitat](#): Els reiterats atacs sobre ramats obliguen a seguir-li de prop els moviments per poder reaccionar / El mascle va ser reintroduït fa un any per què es reproduís, però s'ha mostrat desidiós / Un nouvingut rebut a contracor
  - 22/06/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [Les estacions d'esquí, a la recerca del turisme d'estiu ...](#) : Després d'una de les millors temporades d'hivern dels darrers anys, les estacions del Pirineu han reforçat les activitats d'estiu / Les principals estacions obren places hoteleres i ofereixen activitats lúdiques i de senderisme / Seguir el rastre de l'os bru
  - 21/06/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [Acorden seguir Goiat amb més intensitat](#) : Fins ara s'han comptabilitzat una quinzena d'atacs de l'os a ovelles, eugues i un poltre ..
  - 17/06/2018 (El Punt Avui. Lleida) - [El síndic d'Aran vol una reunió sobre l'os Goiat](#) : A la Val d'Aran, fins al 13 de juny, el departament d'Agricultura, Ramaderia i Medi Natural del Conselh Generau d'Aran ha comptabilitzat l'atac a 15 ovelles, un poltre, dues eugues i dos ruscs d'abelles ...
  - 16/06/2018 (El Punt Avui. Lleida) - [L'os Goiat torna a atacar i mata una euga adulta a Salient ...](#)

- 15/06/2017* - [Tercer atac de l'ós Goiat a bestiar a la Val d'Aran](#) : En aquesta ocasió ha estat a una euga adulta que va perseguir per les pastures fins que va aconseguir matar-la
- 30/05/2017* - [Nou atac de l'ós Goiat a la Val d'Aran](#) : L'animal, de més de 400 kg, es trobava a la ribera de Varradós i ha matat una euga
- 08/05/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [El Pallars i la Val d'Aran tindran sis ramats agrupats per evitar atacs de l'os ...](#) : L'objectiu d'aquest programa del Piroso Life és facilitar la feina als ramaders a còpia d'unir diferents ramats a la muntanya i que un sol pastor els pugui vigilar
- 03/05/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [L'os Goiat mata de nit un poltre a la Val d'Aran ...](#)
- 02/05/2017* - [L'os Goiat ataca un poltre de dos dies a la Val d'Aran](#) : El seguiment amb GPS a aquest mascle alliberat al juny de 2016 permet determinar l'autoria de l'atac Els moviments que està realitzant fan sospitar que el plantígrad va acompanyat d'una femella
- 04/04/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [L'os s'assenta al Pirineu, on ja es compten 31 exemplars](#) : Fita històrica en la reintroducció de l'os als Pirineus amb el naixement de deu cries durant l'any 2016 / Els ossos del Pirineu es desperten i les últimes setmanes ja s'han registrat els primers moviments
- 03/04/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [Fita històrica en la reintroducció de l'ós als Pirineus amb el naixement de 10 cries](#): Primeres imatges de l'any dels exemplars que s'han reclòs durant els mesos de fred i aviat iniciaran l'activitat més intensa
- 03/03/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [Plantaran 9.000 arbres fruiters per millorar l'hàbitat de l'os al Pirineu](#): És un projecte conjunt entre Endesa i la Fundació Oso Pardo / La companyia forma els empleats perquè coneguin tot el que envolta aquesta espècie / Uns 40 exemplars a l'Alt Pirineu
- 28/01/2017* - [Tractorada històrica per la dignitat de la pagesia a Barcelona](#): La 'Marxa Pagesa' culmina a l'avinguda Maria Cristina de la capital catalana amb més de 500 tractors d'arreu de Catalunya
- 24/01/2017* - [La Marxa Pagesa preveu reunir més de 300 tractors dissabte a Barcelona](#): El sindicat Unió de Pagesos mobilitza el camp català en una acció inèdita que reclama el reconeixement social i polític al sector
- 13/01/2017 (El Punt Avui. Lleida) - [L'institut per a l'Alt Pirineu i l'Aran doblarà enguany el seu pressupost](#): L'Institut per al Desenvolupament de l'Alt Pirineu i Aran (Idapa) preveu incrementar enguany del 89% el pressupost, fins a superar el milió d'euros, contra els 563.127 euros d'aquest passat 2016

VILAWEB

- 16/05/2018 – [El projecte PirosoLife posa en marxa un programa de captura i seguiment d'ossos al Pallars i l'Aran](#): L'objectiu és col·locar-los un collar GPS per tenir els animals localitzats i millorar en la prevenció de danys
- 15/06/2018 - [El Conselh Generau d'Aran demana a la Generalitat que capturi l'ós Goiat](#): Aquesta decisió s'ha pres després dels reiterats atacs a animals de la Val d'Aran i l'apropament del plantígrad a nuclis urbans
- 08/06/2018 - [El Conselh Generau d'Aran aplicarà mesures de persuasió per intentar corregir el comportament de l'ós Goiat](#): El Govern aranes demana un estudi jurídic que determini la responsabilitat de la Generalitat pel que fa als atacs d'aquest animal

- 05/05/2018 - [La Generalitat delimita la zona amb presència permanent d'ós on concentrarà l'esforç de prevenció](#) : Les indemnitzacions per danys acreditats de plantígrads sobre la ramaderia es mantindran tant dins com fora de la zona permanent d'ós i tant per a bestiar local com foraster
- 04/05/2018 – [Atac de l'ós a prop de la població de Betlan](#): Els agents de Medi Ambient del Conselh Generau d'Aran constaten dos atacs a ovelles que estaven pasturant en una finca protegida amb pastor elèctric
- 17/04/2018 - [L'ós Goiat ataca una euga a Bausen](#): Fa tres setmanes, l'animal també va causar danys a dos ruscos que estaven al mateix municipi aranès
- 06/04/2018 - [L'equip de seguiment del programa Piroslife capta les primeres imatges d'óssos després de la hibernació](#): Les últimes en sortir de la cova són les femelles amb nous cadells, que neixen durant el mes de gener
- 29/03/2018 - [Neixen sis nous cadells d'ós bru als Pirineus catalans durant el 2017](#) : Ja són 43 els exemplars distribuïts en una àrea de 4.900 quilòmetres quadrats entre Catalunya, Aragó, Navarra i França
- 06/03/2018 - [Tècnics del programa Piroslife expliquen com prevenir danys de l'ós a diversos alumnes de l'Escola de Pastors](#): Des de l'inici del projecte europeu de consolidació d'aquest animal al Pirineu, fa 4 anys, s'han impartit 19 xerrades i jornades formatives a escoles agràries i universitats
- 16/10/2017 - [Una delegació catalana visita el Parc Nacional dels Abruços per compartir experiències sobre la gestió de l'ós bru](#): Tècnics, alcaldes, ramaders i agents turístics, en el marc del projecte Piroslife, han visitat durant tres dies aquesta regió
- 27/07/2017 - [Els socis de Piroslife i Turisme Valls d'Àneu aprofiten els ossos per impulsar productes ecoturístics](#): El director general de Polítiques Ambientals i Medi Natural de la Generalitat, Ferran Miralles, en representació dels socis del projecte Piroslife, i el president del Consorci de Turisme Valls d'Àneu, Carlos Cortina, han signat aquest dijous a Valencia d'Àneu (Lleida) un protocol de col·laboració per definir un pla d'acció i crear un conjunt de productes ecoturístics.
- 27/07/2017 - [La Generalitat i el Consorci de Turisme Valls d'Àneu signen un acord per promocionar l'ós bru com a reclam turístic](#): La voluntat és que l'animal generi riquesa al territori i no solament danys als ramats
- 14/07/2017 - [Noves imatges de cadells d'ós amb la seva mare en el Parc Natural de l'Alt Pirineu \(Lleida\)](#) : Càmeres de l'equip de seguiment del projecte europeu Piroslife van registrar a finals de juny noves imatges d'una femella i dos cadells de prop de sis mesos als boscos de l'Alt Àneu (Lleida), dins la zona del Parc Natural de l'Alt Pirineu
- 07/07/2017 - [Un grup de voluntaris reconstruirà la cabana de pastor que es va cremar l'any passat al Pallars Sobirà](#) : L'acció forma part del programa Piroslife, de consolidació de la població d'ós bru als Pirineus centrals, que promou compatibilitzar la ramaderia i la presència de l'animal
- 27/06/2017 - [Les \(Lleida\) exigeix la devolució a Eslovènia de l'ós Goiat per evitar danys personals](#):
- 27/06/2017 - [L'alcalde de Les demana que es retorni l'ós Goiat a Eslovènia](#): Emili Medan diu que és un animal "agressiu i perillós" i que un dia "farà mal a algú"
- 20/06/2017 - [S'acorda fer un seguiment més intensiu a l'ós Goiat després dels darrers atacs a bestiar a la Val d'Aran](#): Aquesta primavera s'ha comptabilitzat l'atac a 15 ovelles, un poltre, dues eugues i dos ruscs d'abelles
- 16/06/2017 - [El síndic d'Aran reclama una reunió amb la Generalitat per tractar els reiterats atacs de l'ós Goiat](#): Aquesta primavera s'ha comptabilitzat l'atac a 15 ovelles, un poltre, dues eugues i dos ruscs d'abelles

- 15/06/2017 - [L'ós Goiat mata una altra euga a la Vall d'Aran \(Lleida\)](#): Els agents d'Agricultura del Conselh Generau d'Aran creuen que pot anar acompanyat d'una femella
- 15/06/2017 - [Tercer atac de l'ós Goiat a bestiar a la Val d'Aran aquesta primavera](#) : En aquesta ocasió ha estat a una euga adulta que va perseguir per les pastures fins que va aconseguir matar-la
- 30/05/2017 - [Nou atac de l'ós Goiat a una euga a la Val d'Aran](#): L'animal, de més de 400 kg, es trobava a la ribera de Varradós
- 04/05/2017 - [El Govern reforça la prevenció de danys causats per óssos bruns al Pirineu](#): Augmenta un 67% el pressupost destinat a protegir als ramaders locals
- 02/05/2017 - [Un ós mata un poltre de dos dies a Vilamòs \(Lleida\)](#): És el primer atac constatat d'un ós a un equí
- 02/05/2017 - [Un atac de Goiat ha causat la mort d'un poltre al nucli aranès de Vilamòs](#): L'ós s'ha localitzat al lloc on s'ha trobat l'animal mort gràcies al seguiment GPS que se li realitza
- 04/05/2017 - [El Pallars i l'Aran comptaran amb sis agrupacions de ramats d'ovelles per evitar atacs d'ós bru](#) : El Govern realitzarà una nova assegurança que cobrirà el 100% dels animals morts causats per fauna aliena als ramats protegits
- 03/04/2017 - [Fita històrica en la reintroducció de l'ós als Pirineus amb el naixement de 10 cries](#) : Primeres imatges de l'any dels exemplars que s'han reclòs durant els mesos de fred i aviat iniciaran l'activitat més intensa
- 03/04/2017 - [Els ossos del Pirineu de Lleida desperten de la hibernació](#): El 2016 van néixer deu cadells
- 06/03/2017 - [Endesa i la Fundació Oso Pardo planten 9.000 arbres fruiters al Pirineu de Lleida](#) : S'han recol·lectat 115 quilos de fruits per obtenir les llavors locals
- 06/03/2017 - [Endesa i la Fundació Oso Pardo plantaran 6.000 arbres fruiters aquest 2017 a zones del Pirineu amb presència d'ós bru](#): a companyia forma els seus empleats que treballen dins l'àrea d'influència d'aquests animals

LA VANGUARDIA, edició Catalunya

- 16/05/2018 - [El projecte Piroslife posa en marxa un programa de captura i ...](#): El projecte Piroslife posa en marxa un programa de captura i seguiment d'ossos al Pallars i l'Aran
- 15/05/2018 - [El projecte Piroslife posa en marxa un programa de captura i ...](#): El projecte Piroslife posa en marxa un programa de captura i seguiment d'ossos al Pallars i l'Aran
- 04/05/2018 - [La Generalitat delimita la zona amb presència permanent d'os on ...](#): La Generalitat delimita la zona amb presència permanent d'os on concentrarà l'esforç de prevenció
- 16/04/2018 - [L'ós Goiat ataca una euga a Bausen](#)
- 08/04/2018: [El despertar del oso del Pirineu: primeras imágenes de la temporada](#)
- 05/04/2018 - [L'equip de seguiment del programa Piroslife capta les primeres ...](#): L'equip de seguiment del programa Piroslife capta les primeres imatges d'ossos després de la hibernació
- 05/03/2018 - [Tècnics del programa Piroslife expliquen com prevenir danys de l'os ...](#) : Tècnics del projecte europeu Piroslife de consolidació de l'ós bru al Pirineu català han aprofitat aquest dimarts a una vintena d'alumnes de l'escola de pastors
- 05/11/2017: [Sense rastre del Pyros](#)

- 15/10/2017 - [Una delegació catalana visita el Parc Nacional dels Abruços per ...](#): Una delegació catalana visita el Parc Nacional dels Abruços per compartir experiències sobre la gestió de l'ós bru
- 14/09/2017 - [Més de 150 ovelles mortes per un possible atac d'ós a la Val d'Aran](#)
- 03/07/2017 - [El síndic d'Aran vol replantejar mesures de "reacció immediata" pel ...](#): El síndic d'Aran vol replantejar mesures de "reacció immediata" pel "comportament agressiu" de determinats óssos
- 27/07/2017 - [La Generalitat i el Consorci de Turisme Valls d'Àneu signen un ...](#): La Generalitat i el Consorci de Turisme Valls d'Àneu signen un acord per promocionar l'os bru com a reclam turístic
- 26/07/2017 - [La Generalitat i el Consorci de Turisme Valls d'Àneu signen un ...](#): La Generalitat i el Consorci de Turisme Valls d'Àneu signen un acord per promocionar l'os bru com a reclam turístic
- 26/07/2017 - [Socios de Piroslife y Turisme Valls d'Àneu aprovechan los osos ...](#): Socios de Piroslife y Turisme Valls d'Àneu aprovechan los osos para impulsar productos ecoturísticos
- 25/07/2017: [UP crearà una comissió de treball amb ramaders afectats per la ...](#): UP crearà una comissió de treball amb ramaders afectats per la fauna protegida i la cinegètica
- 22/07/2017 - [El programa Piroslife busca voluntarios para seguir la actividad de ...](#): El programa Piroslife busca voluntarios para seguir la actividad de los osos sobre el terreno
- 14/07/2017- [Noves imatges de dos cadells d'uns sis mesos d'os bru amb la seva ...](#): Noves imatges de dos cadells d'uns sis mesos d'os bru amb la seva mare al Parc Natural de l'Alt Pirineu
- 13/07/2017 - [Noves imatges de dos cadells d'uns sis mesos d'os bru amb la seva ...](#): Noves imatges de dos cadells d'uns sis mesos d'os bru amb la seva mare al Parc Natural de l'Alt Pirineu
- 13/07/2017 - [Récord de osos en el Pirineo: 10 nacimientos en un año:](#) Récord de osos en el Pirineo: 10 nacimientos en un año: El equipo de seguimiento tiene identificados 31 ejemplares de oso pardo en Catalunya
- 13/07/2017 - [El Govern refuerza la prevención de daños causados por osos ...](#): El Govern refuerza la prevención de daños causados por osos pardos
- 13/07/2017 - [20.000 frutales tentarán a los osos del Pirineo para reducir los ...](#): 20.000 frutales tentarán a los osos del Pirineo para reducir los ataques al ganado
- 13/07/2017 - [El oso Goiat prefiere viajar que aparearse](#)
- 04/07/2017 - [El síndic d'Aran vol replantejar mesures de "reacció immediata" pel ...](#): El síndic d'Aran vol replantejar mesures de "reacció immediata" pel "comportament agressiu" de determinats óssos
- 20/06/2017 - [L'ós Goiat, l'amo del Pirineu](#)
- 26/06/2017 - [L'alcalde de Les demana que es retorni l'ós Goiat a Eslovènia](#)
- 21/06/2017 - [L'ós del Pirineu](#)
- 02/05/2017 - [En Goiat mata un poltre prop d'un poble de la Val d'Aran](#)
- 02/04/2017 - [Fita històrica en la reintroducció de l'ós als Pirineus amb el ...](#): Fita històrica en la reintroducció de l'ós als Pirineus amb el naixement de 10 cries
- 27/03/2017 - [El Parc Natural de l'Alt Pirineu edita un cartell amb consells de com ...](#): El Parc Natural de l'Alt Pirineu edita un cartell amb consells de com actuar si es troba bestiar a la muntanya
- 05/03/2017 - [Endesa i la Fundació Oso Pardo plantaran 6.000 arbres fruiters ...](#): Endesa i la Fundació Oso Pardo plantaran 6.000 arbres fruiters aquest 2017 a zones del Pirineu amb presència d'ós bru

- 27/01/2017 - [Tractorada històrica a Barcelona per la dignitat de la pagesia](#):
- 23/01/2017 - [Els organitzadors de la Marxa Pagesa preveuen reunir dissabte a ...](#): Els organitzadors de la Marxa Pagesa preveuen reunir dissabte a Barcelona més de 300 tractors d'arreu de Catalunya

CCMA – Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals

- 15/06/2018 (Àudios) - [L'Aran vol capturar l'ós Goiat i tornar-lo a Eslovènia](#)
- 08/06/2018 (Notícies) - [El Conselh Generau d'Aran aplicarà mesures de persuasió per intentar corregir el comportament de l'ós Goiat](#)
- 31/05/2018 (Notícies) - [Un veí aranès enregistra dos ossos passejant per Bagergue, a la Vall d'Aran](#)
- 31/05/2018 (Vídeos) - [Ossos a Bagergue passejant per les muntanyes araneses](#):
- 29/05/2018 (Àudios) - [Jose Enrique Arró: "Er agrupament aufrís seguretat as ramats respècte es atacs der ós"](#)
- 16/05/2018 (Notícies) - [El projecte Piroslife posa en marxa un programa de captura i seguiment d'ossos al Pallars i l'Aran](#)
- 17/04/2018 (Notícies) - [L'ós Goiat ataca una euga a Bausen](#)
- 17/04/2018 (Àudios) - [Primers atacs d'os de la primavera al Pirineu](#)
- 09/04/2018 (Vídeos) - [S'ha acabat la migdiada](#): Arriba el bon temps i els ossos, que com altres espècies, porten mesos hivernant, es comencen a despertar.
- 06/04/2018 (Àudios) - [Primeres imatges dels ossos del Pirineu després del període d'hibernació](#)
- 06/04/2018 (Notícies) - [Els ossos de l'Alt Pirineu es desperten de la hibernació](#):
- 04/04/2018 (Àudios) - [Un any sense rastre de l'ós Pyros, el pare de la majoria d'ossos del Pirineu](#)
- 04/04/2018 (Àudios) - [Aué en collòqui auem parlat d'ossi damb Ivan Afonso, Salvador Gonçalves, Sergio Mir e José Tarrau](#)
- 04/04/2018 (Àudios) - [Ivan Afonso: "En Aran auem ua quinzea d'ossi identificats"](#)
- 04/04/2018 (Àudios) - [Eth maitin d'Aran 04/04/18](#) (tertúlia al voltant de l'ós)
- 29/03/2018 (Vídeos) - [La població d'ossos es consolida al Pirineu](#)
- 29/03/2018 (Àudios) - [Neixen set cadells d'os bru al Pirineu el 2017](#)
- 29/03/2018 (Notícies) - [Neixen sis cadells d'os bru al Pirineu el 2017](#)
- 29/03/2018 (Notícies) - [Neixen sis nous cadells d'os bru als Pirineus catalans durant el 2017](#)
- 06/03/2018 - [Tècnics del programa Piroslife expliquen com prevenir danys de l'os a diversos alumnes de l'Escola de Pastors](#)
- 27/12/2017 (Àudios) - [Els Agents Rurals treballen amb un gos capaç de seguir el rastre de l'os bru al Pirineu](#)
- 16/10/2017 (Àudios) - [Tècnics del Pirineu català viatgen a Itàlia per veure com gestionen la presència de l'os bru](#)
- 16/10/2017 (Notícies) - [Una delegació catalana visita el Parc Nacional dels Abruços per compartir experiències sobre la gestió de l'ós bru](#)
- 11/08/2017 (Vídeos) - [La ruta de l'os a l'Alt Pirineu](#)

- 27/07/2017 (Notícies) - [La Generalitat i el Consorci de Turisme Valls d'Àneu signen un acord per promocionar l'os bru com a reclam turístic](#)
- 14/07/2017 (Vídeos) - [Dos cadells d'os bru juguen davant una càmera al parc natural de l'Alt Pirineu](#)
- 14/07/2017 (Notícies) - [Dos cadells d'os bru juguen amb la seva mare al Parc Natural de l'Alt Pirineu](#)
- 04/07/2017 (Notícies) - [El síndic d'Aran vol replantejar mesures de "reacció immediata" pel "comportament agressiu" de determinats óssos](#)
- 29/06/2017 (Notícies) - [Èxit en els avistaments guiats d'óssos a Tavascan](#)
- 27/06/2017 (Àudios) - [L'alcalde de Les demana que es retorni l'os Goiat al seu lloc de procedència, Eslovènia.](#)
- 27/06/2017 (Notícies) - [L'alcalde de Les demana que es retorni l'ós Goiat a Eslovènia](#)
- 26/06/2017 (Àudios) - [Un altre atac d'os a la Vall d'Aran, aquest cap de setmana, ha deixat tres ovelles mortes.](#)
- 20/06/2017 (Notícies) - [S'acorda fer un seguiment més intensiu a l'ós Goiat després dels darrers atacs a bestiar a la Val d'Aran](#)
- 16/06/2017 (Notícies) - [El síndic d'Aran reclama una reunió amb la Generalitat per tractar els reiterats atacs de l'ós Goiat](#)
- 15/06/2017 (Notícies) - [Tercer atac de l'ós Goiat a bestiar a la Val d'Aran aquesta primavera](#)
- 13/06/2017 (Àudios) - [Meddia Aranès: Era patroilha de seguiment der ós aumete era sua activitat pes atacs dera primauèra.](#)
- 07/06/2017 (Àudios) - [Meddia aranés": 3 nauí atacs d'ossi en ua setmana ena agropacion de bestiar de Baqueira](#)
- 01/06/2017 (Àudios) - [MeteoAmbient 236 – Fita històrica per la població d'ós bru a Catalunya](#)
- 31/05/2017 (Àudios) - [Nou atac de l'ós Goiat a una euga a la Vall d'Aran](#)
- 30/05/2017 (Notícies) - [Nou atac de l'ós Goiat a una euga a la Val d'Aran](#)
- 25/05/2017 (Vídeo) - [Espai Terra - 25/05/2017: Coneixeu el territori de l'os al Pirineu? Els paisatges espectaculars on viu aquest mamífer emblemàtic tenen un potencial turístic que ara es vol realçar. Coneixerem la ruta que segueix les petjades de l'os bru.](#)
- 25/05/2017 (Vídeos) - [L'os bru del Pirineu com a reclam](#)
- 04/05/2017 (Àudios) - [El govern augmenta més d'un 70% els recursos per protegir els ramats de muntanya davant l'os bru](#)
- 04/05/2017 (Vídeos) - [Els ramaders de la Vall d'Aran i dels Pallars Sobirà rebran més protecció i compensacions pels atacs de l'os](#)
- 04/05/2017 (Notícies) - [El Pallars i l'Aran comptaran amb sis agrupacions de ramats d'ovelles per evitar atacs d'ós bru](#)
- 02/05/2017 (Àudios) - [Primer atac d'os d'aquesta primavera al Pirineu](#)
- 02/05/2017 (Notícies) - [Un atac de Goiat ha causat la mort d'un poltre al nucli aranès de Vilamòs](#)
- 04/04/2017 (Àudios) - ["Meddia aranés": Comencen ena Val d'Aran es prumèri avistaments d'ossi dempús dera iuernacion](#)
- 03/04/2017 (Àudios) - [Comencen els primers avistaments d'ossos a la Vall d'Aran un cop acabat el període d'hibernació](#)

- 03/04/2017 (Àudios) - [Rècord de naixements d'ossos als Pirineus](#)
- 03/04/2017 (Vídeos) - [Rècord de naixements d'ossos als Pirineus](#)
- 03/04/2017 (Notícies) - [Fita històrica en la reintroducció de l'os als Pirineus amb el naixement de 10 cries](#)
- 03/03/2017 (Vídeos) - [Primers moviments d'ossos a la Vall d'Aran](#)
- 03/03/2017 (Notícies) - [Primers moviments d'ossos després del període d'hibernació a la Vall d'Aran](#)

ANNEX 2. Model d'enquesta adreçada a la població autòctona

Enquesta adreçada a la població autòctona (àrea d'estudi, Pallars Sobirà)

Si us plau, contesti totes les preguntes honestament, les seves respostes seran subjectes a una total confidencialitat.

DNI:

Signatura:

-En quin estat es troba l'os bru en l'actualitat al Pirineu i, en extensió, al vostre territori?

-Què pot aportar de bo la presència de l'animal a nivell ambiental, turístic i econòmic? Pot ser contraproduent la presència de l'espècie? Si és així, per a quins sectors?

-En un gradient, on 1 és gens i 5 és molt, li semblen positives les polítiques de reintroducció de l'os al Pirineu i, en extensió, al vostre territori?

-Considera que és un tema a l'ordre del dia i d'importància per a la comarca? Són necessàries i/o suficients les polítiques informatives, d'educació ambiental i de sensibilització adreçades a la població?

-Són suficients les polítiques compensatòries en qualitat d'indemnització dirigides als detractors (ramaders, caçadors, apicultors...)?

-Entén l'os com a emblema territorial? Ha de ser motiu d'orgull?

-Cal recuperar i conservar l'os bru? Perquè?

ANNEX 3. Model d'enquesta adreçada a la població turística

Enquesta adreçada a la població turística (àrea d'estudi, Pallars Sobirà)

Si us plau, contesti totes les preguntes honestament, les seves respostes seran subjectes a una total confidencialitat.

DNI:

Signatura:

-Sabia de la presència de l'os en aquest territori quan va decidir viatjar-hi? En cas de que la seva resposta sigui sí, en un gradient on 1 és gens i 5 és molt, ha estat un reclam turístic per a vostè?

-Després de tantejar la zona, ha presenciat alguna informació que li hagi cridat l'atenció (ja sigui de caràcter informatiu, museístic, ornamental, culinari...) N'ha trobat a faltar algun d'especial?

-A nivell personal, considera oportú ampliar l'oferta turística i/o informativa relativa a aquest animal?

-Si l'Administració i/o el sector privat decidissin invertir en el desplegament de noves activitats vinculades a la figura de l'ós, creu que realitzaria alguna de les propostes ofertades?

-En un gradient on 1 és poca i 5 és molta, quina presència o importància ha tingut o espera que tingui la figura de l'ós al vostre itinerari?

-En un gradient on 1 és molt dolenta i 5 és molt bona, quina és la seva opinió sobre l'os?

-Cal conservar i potenciar l'os bru? Per què?

ANNEX 4. Modificació de l'entrada *Os bru als Pirineus* de ViquipèdiaEntrada antiga (30/05/2019)**Ós bru als Pirineus**

L'**ós bru als Pirineus** té una presència escassa que va arribar a la pràctica desaparició a la segona meitat del segle XX, raó per la qual l'any 1992 i 1993 la Generalitat de Catalunya, la Diputació General d'Aragó, el Govern de Navarra, el **Ministeri de Medi Ambient de França** i Icona van elaborar el projecte *Fauna amenaçada dels Pirineus* per analitzar les espècies en vies d'extinció.^[1]

L'any 2014 es va posar en marxa el projecte europeu LIFE+ Piroslife, per a la "Consolidació d'una població d'ósos en un territori de gestió fragmentada: els Pirineus centrals", de la mà de cinc socis: el Departament de Territori i Sostenibilitat i Forestal Catalana, de la Generalitat de Catalunya; el Conselh Generau d'Aran; la **Fundación Oso Pardo**; i la Universitat de Lleida.

L'ós bru, antigament tenia una forta presència als Pirineus i a la resta de Catalunya; el 1935 per exemple, hi havia encara ósos bruns als ports de Tortosa. El 2014 hi havia 31 exemplars d'ós bru identificats als Pirineus.^{[2][3]} L'any 2017, la població d'ósos del Pirineu es considera consolidada i supera els 35-40 exemplars.^{[4][5]}

Contingut [amaga]

- 1 Ósos autòctons
- 2 Reintroducció

Una óssa amb dos cadells al Parc Natural de l'Alt Pirineu, 63

Entrada actual (31/05/2019)**Ós bru als Pirineus**

L'**ós bru als Pirineus**, de tradició mil·lenària, ha estat perseguit els darrers sègles fins a la seva pràctica desaparició a la segona meitat del segle XX, raó per la qual l'any 1993 la Unió Europea, França i Espanya, incloses les diputacions de Navarra, Aragó i la Generalitat de Catalunya, ratificarien una sèrie d'acords per tal d'impulsar el primer projecte LIFE, dirigit a la salvaguarda dels tres animals més compromesos dels Pirineus, entre ells l'ós bru.

Antigament, tenia una forta presència als Pirineus i a la resta de Catalunya; en aquest sentit, Enriquer Bayerrí explica a "Historia de Tortosa y su comarca" (1935) que l'espècie havia habitat els Ports de Beseit segles enrera. Però amb el pas del temps la població anà minvant davant la voluntat d'una societat hostil i d'una gestió equivocada i des preocupada per part de l'administració.

L'any 2014 el departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya inicià, conjuntament amb el Conselh Generau d'Aran, la **Fundación Oso Pardo** i la **Universitat de Lleida**, el projecte **PirosLife** (2014-18), inherent al programa LIFE de la Unió Europea, amb l'objectiu de contribuir en la conservació de l'espècie per així consolidar el seu futur als Pirineus Catalans. Els objectius essencials del projecte són: conèixer i consolidar genèticament la població; dissenyar una xarxa d'espais de connectivitat per l'ós bru i millorar-los; provar que el risc d'atacs "zero" a la ramaderia i a l'apicultura és possible; generar un clima d'acceptació i coexistència i incrementar i millorar els espais de coordinació internacional en relació al plantigrad.

L'any 2014, s'identificaren més de 30 exemplars d'ós bru als Pirineus.^{[1][2]} Actualment, la població d'ósos als Pirineus es considera consolidada havent superant els 45 exemplars.^{[3][4]}

Una óssa amb dos cadells al Parc Natural de l'Alt Pirineu, fotografiats l'any 2010 64